

ANALIZA NEDOSTATAKA U POSTOJEĆIM POLITIKAMA I PRAKSAMA KOJI SE ODNOSU NA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

PODGORICA, JUL 2023. GODINE

-FINALNI DOKUMENT-

SADRŽAJ

Lista skraćenica	3
SAŽETAK	4
EXECUTIVE SUMMARY	5
I UVOD	7
II NACIONALNI ZAKONODAVNI OKVIR	9
I. Međunarodne konvencije	15
III NACIONALNI STRATEŠKI OKVIR.....	17
IV INSTITUCIONALNI OKVIR	20
V ZAŠTIĆENA PODRUČJA U CRNOJ GORI.....	23
A. Studija zaštite.....	24
B. Upravljač zaštićenog područja	25
C. Nadležnosti upravljača u fizičkoj zaštiti zaštićenih područja.....	30
D. Plan upravljanja i godišnji programi upravljanja.....	32
E. Akt o unutrašnjem redu.....	34
F. Godišnji plan razvoja i obuke kadrova.....	35
VI IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA ZA PUNU PRIMJENU PREDVIĐENIH ZAKONSKIH RJEŠENJA.....	37
VII PREGLED FINANSIRANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA	41
I. JPNP	44
II. JPMD.....	46
VIII Analiza efikasnosti postojećih modela upravljanja zaštićenih područja	48
IX Analiza načina i modela saradnje sa drugim institucijama i zainteresovanim stranama	56

X Upravljanje zaštićenim područjima u hrvatskoj	61
I. Dokumenti upravljanja	63
A. Plan upravljanja	63
B. Godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, unapređenja i korištenja zaštićenih područja	64
C. Pravilnik o zaštiti i očuvanju/ odluka o mjerama zaštite i očuvanja	64
D. Prostorni planom područja posebnih obilježja	64
E. Program zaštite, njege i obnove šuma	65
F. Smjernice	65
G. Određivanje upravljača	66
H. Upravljanje prirodnim resursima u okviru zaštićenih područja	66
I. Nadležnosti čuvara prirode	70
J. Mehanizmi jačanja kapaciteta za upravljanje	71
XI PREPORUKE ZA UNAPREĐENJA ZAKONODAVNOG OKVIRA I SISTEMA UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U CRNOJ GORI..	73
Aneks 1– BIBLIOGRAFIJA	77
Aneks 2 – LISTA KONTAKATA PREDSTAVNIKA UPRAVLJAČA ZP SA KOJIMA JE ORGANIZOVAN SASTANAK TOKOM FEBRUARA 2023.	79
Aneks 3– UPITNIK	81
Aneks 4– Tabelarni pregled ključnih informacija o zaštićenim područjima.....	84
Aneks 5- Obrazac 4 - PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE NA ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE.....	91

LISTA SKRAĆENICA

MEPPU – Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

EPA – Agencija za zaštitu životne sredine

JLS – jedinice lokalne samouprave

UNESCO - Organizacije za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija

IUCN - Međunarodna unija za očuvanje prirode

NSOR - Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine

NSIUOP - Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem

NSBA - Nacionalna strategija za zaštitu biološke raznovrsnosti sa Akcionim planom 2016-2020

CBD COP 15 – 15. Konferencija strana potpisnica Konvencije UN o biodiverzitetu

JPMD – Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom

JPNP – Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima Crne Gore

AUZP – Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice

MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

SAŽETAK

Dokument **Analiza nedostataka u postojećim politikama i praksama koji se odnose na upravljanje zaštićenim područjima**, (u nastavku Analiza) propremljena je u cilju sagledavanja ključnih nedostataka u upravljanju zaštićenim područjima Crne Gore kao i da predloži rješenja za prevazilaženje nedostataka, prije svega kroz adekvatno adresiranje potreba izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode i Zakona o šumama i relevantnih podzakonskih akata koji proizilaze iz ova dva zakona.

Upravljanje zaštićenim područjima danas pred upravljače postavlja velike zahtjeve i očekivanja koja osim očuvanja vrijednosti zaštićenih područja podrazumjeva i čitav niz drugih obaveza kao i potrebu za međuinstitucionalnom i međuresorskom saradnjom.

Zakonski i strateški okvir za upravljanje zaštićenim područjima je vrlo kompleksan. Veliki broj resora, organa državne uprave, institucija i jedinica lokalne samouprave imaju nadležnosti od značaja za upravljanje zaštićenim područjima Crne Gore. Stoga ova Analiza pruža pregled zaakonskog okvira i podjela nadležnosti između pojedinih resora, organa uprave, institucija i lokalnih samouprava relevantnih za upravljanje zaštićenim područjima.

Nacionalna mreža zaštićenih područja Crne Gore danas broji **80 područja i pokriva 190138.41 ha odnosno 182572.35 ha na kopnu (13.22%) i 4567.26 ha (1,87%) morske teritorije Crne Gore**. Prvi korak u procesu uspostavljanja zaštićenog područja je izrada Studije zaštite za zaštićeno područje. Procedura izrade i sadržaj studije su definisani Zakonom o zaštiti prirode, međutim, **studija zaštite je urađena za samo 22 od 80 zaštićenih područja (27.5%), dok je reviziju studije potrebno uraditi za 63 zaštićena područja (79%)**.

Imajući u vidu da je jedan od osnovnih preduslova za održivo upravljanje zaštićenog područja upravo postojanje upravljača, važno je istaći da su **upravljači imenovani za 53 od 80 područja (66%) odnosno da je potrebno imenovati upravljače za 27 zaštićenih područja**.

Ključni dokument kojim se planiraju mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja zaštićenog prirodnog područja je Plan upravljanja koji se donosi za period od pet godina. **Od 80 zaštićenih područja, u trenutku izrade ove Analize samo 8 područja je imalo plan upravljanja**. Procedura izrade planova za određeni broj zaštićenih područja, uključujući i JP za Nacionalne parkove, je u toku i očekuje se da će isti biti usvojeni tokom 2023. godine. Slična je situacija i sa **godišnjim programima upravljanja za 2023. godinu kojih su donijeti za samo 6 zaštićenih područja**.

Kao sledeći korak u izradi analize sprovedene su konsultacije sa upravljačima zaštićenih područja koji su kao ključne nedostaci koji onemogućavaju punu primjenu zakonskih rješenja identifikovala **nedostatak upravljačkih struktura** kao i **nedostatak kapaciteta**, kako u pogledu broja zaposlenih koji bi se bavili određenim poslovima, tako i u pogledu obučenosti, i specifičnih vještina, itd. **Nedostatak finansijskih**

sredstava je jedan od glavnih razloga za nedostatak službi zaštite ili nemogućnost da upravljači zaposle potreban broj zaštitara, kao ni da obezbijede svu potrebnu i adekvatnu opremu kako bi zaštitari mogli vršiti svoj posao.

Kao ključni spoljni pritisci, identifikovani su između ostalog **krivolov, nedozvoljena i prekomjerna sječa, nelegalna gradnja, požari, neusklađenost planskih dokumenata,**...

U sledećem koraku analizirani su modeli finansiranja zaštićenih područja, struktura i kapaciteti upravljača, kao i modeli saradnje sa drugim institucijama i zainteresovanim stranama, a sve u kontekstu efikasnosti postojećih modela upravljanja zaštićenim područjima u Crnoj Gori. Analiza nudi i pregled stanja u upravljanju zaštićenim područjima u Hrvatskoj, sa preporukama na bazi primjera dobre prakse koju je moguće primijeniti i u Crnoj Gori.

Na kraju date su preporuke za unapređenja zakonodavnog okvira i sistema upravljanja zaštićenih područja u Crnoj Gori a u kontekstu procesa izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“ br. 54/16 i 18/19) i Zakona o šumama („Sl. list CG“ broj 47/15).

EXECUTIVE SUMMARY

The document "Analysis of Gaps in Existing Policies and Practices Related to the Management of Protected Areas" (the Analysis) is prepared to identify the key shortcomings in the management of protected areas in Montenegro and to propose solutions to overcome these deficiencies, primarily by adequately addressing the need for amendments and additions to the Law on Nature Protection and the Law on Forests, as well as relevant sub-legal acts derived from these two laws.

Management of protected areas places significant demands and expectations on the managers today, which, in addition to conserving the values of protected areas, also entails a range of other obligations and the need for interinstitutional and intersectoral cooperation.

The legal and strategic framework for the management of protected areas is very complex. A large number of ministries, state administration bodies, institutions, and local government units have relevant responsibilities for managing protected areas in Montenegro. Therefore, this analysis provides an overview of the legal framework and the division of responsibilities among various ministries, administrative bodies, institutions, and local governments relevant to the management of protected areas.

Montenegro's National Network of Protected Areas currently comprises **80 areas, covering 190,138.41 hectares, with 182,572.35 hectares on land (13.22%) and 4,567.26 hectares (1.87%) in Montenegro's maritime territory.** The first step in establishing a protected area is the preparation of a Protection Study for the protected area. The procedure for creating and the content of these studies are defined by the Law on

Nature Protection. However, **protection studies have been completed for only 22 out of 80 protected areas (27.5%), and revisions of these studies are necessary for 63 protected areas (79%).**

Considering that one of the fundamental prerequisites for sustainable protected area management is the presence of managers, it is important to note that **managers have been appointed for 53 out of 80 areas (66%), leaving 27 protected areas requiring the appointment of managers.**

The key document for planning measures and activities for the protection and conservation of a protected natural area is the Management Plan, which is established for a five-year period. At the time of this analysis, **only 8 areas out of the 80 protected areas had a management plan in place.** The process of creating plans for a certain number of protected areas, including National Parks, is underway, and it is expected that they will be adopted in 2023. A similar situation exists with **the annual management programs for 2023, which have been developed for only 6 protected areas.**

As the next step in the analysis, consultations were held with the managers of protected areas, who identified the **lack of management structures and capacity as key shortcomings** that prevent the full implementation of legal solutions. This includes a shortage of staff to perform specific tasks, as well as insufficient training and specific skills, among other things. **The lack of financial resources** is one of the main reasons for the absence of protection services or the inability of managers to hire the required number of park rangers or provide them with the necessary and adequate equipment to carry out their duties.

Key external pressures identified include **poaching, illegal and excessive logging, illegal construction, fires, and discrepancies in planning documents.**

In the following step, funding models for protected areas, the structure and capacity of managers, and models of collaboration with other institutions and stakeholders were analyzed, all within the context of the efficiency of existing management models for protected areas in Montenegro. The analysis also provides an overview of the state of protected area management in Croatia, along with recommendations based on best practices that can be applied in Montenegro.

Finally, recommendations are given for improving the legislative framework and the system of protected area management in Montenegro, within the context of the process of amending and supplementing the Law on Nature Protection ("Official Gazette of Montenegro," No. 54/16 and 18/19) and the Law on Forests ("Official Gazette of Montenegro," No. 47/15).

I UVOD

Imajući u vidu jedinstveno bogatstvo biodiverziteta Crne Gore, kao i postojeće prakse u upravljanju prirodnim resursima, Parkovi Dinarida- mreža zaštićenih područja Dinarida su u saradnji sa globalnom organizacijom za očuvanje prirode, The Nature Conservancy (TNC) inicirali pripremu **Analize nedostataka u postojećim politikama i praksama koji se odnose na upravljanje zaštićenim područjima**, a u kontekstu procesa izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“ br. 54/16 i 18/19) i Zakona o šumama („Sl. list CG“ broj 47/15). Analiza je rađena kao dio projekta „Unapređenje upravljanja zaštićenim područjima u Crnoj Gori“ koji partnerski sprovode Parkovi Dinarida i The Nature Conservancy uz podršku U.S. Forest Service international Programs.

Cilj Analize je precizno identifikovanje ključnih nedostataka u upravljanju zaštićenim područjima Crne Gore uz ocjenu da li je i u kojoj mjeri trenutno stanje u upravljanju zaštićenim područjima u skladu sa zakonskim odredbama i predlog rješenja za prevazilaženje nedostataka, prije svega kroz adekvatno adresiranje potreba izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode i Zakona o šumama i relevantnih podzakonskih akata koji proizilaze iz ova dva zakona. S tim u vezi, finalna verzija Analize će biti dostavljena Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU) na uvid, a u okviru konsultativnog procesa povodom izrade navedenih akata.

Analiza je pripremljena u periodu od 25. decembra 2022. godine do 31. jula 2023. godine kroz široki konsultativni proces u kojem je učestvovala većina upravljača zaštićenih područja, kao i desktop analizu relevantnog zakonodavnog i strateškog okvira (pregled Bibliografije je dat u *Aneksu 1* ovog dokumenta), planova i programa upravljanja, kao i ostalih informacija dostavljenih od strane upravljača zaštićenih područja. Dodatno, set preporuka je proizašao i iz analize dobrih praksi u upravljanju zaštićenih područja u regionu (Hrvatska).

Konsultacije sa upravljačima zaštićenih područja u Crnoj Gori sprovedene su u periodu od 3. februara do 27. februara 2023. godine. Organizovan je niz bilateralnih sastanaka (kontakt lista predstavnika upravljača zaštićenih područja sa kojima je organizovan sastanak je dostavljena u okviru *Aneksa 2* ovog dokumenta) sa upravljačima zaštićenih područja u Crnoj Gori (uživo i/ili putem aplikacije zoom), a kojima je prethodila distribucija Upitnika (*Aneks 3*) kako bi se identifikovali spoljašnji pritisci na zaštićena područja, analizirala struktura i kapacitet upravljača, nadležnosti upravljača (posebno u kontekstu fizičke zaštite zaštićenih područja), raspoloživost finansijskih sredstava, kao i način i modeli saradnje sa drugim institucijama i lokalnom zajednicom. Nacrt analize je predstavljen upravljačima i zainteresovanoj javnosti na okruglom stolu u Podgorici 26. juna 2023, nakon čega je po primljenim dodatnim komentarima ista finalizovana.

Struktura Analize daje pregled stanja u okviru sledećih tema:

- ✓ Pregled institucionalnog i zakonodavnog okvira relevantnog za zaštićena područja;

- ✓ Opšti pregled situacije u zaštićenim područjima u Crnoj Gori;
- ✓ Identifikacija nedostataka za punu primjenu predviđenih zakonskih rješenja
- ✓ Identifikacija spoljašnjih pritisaka na zaštićena područja;
- ✓ Pregled strukture i kapaciteta upravljača (ljudski, finansijski i tehnički);
- ✓ Nadležnosti upravljača u fizičkoj zaštiti zaštićenih područja;
- ✓ Pregled finansiranja zaštićenih područja;
- ✓ Analiza efikasnosti/stepena ispunjenosti zakonskih obaveza koje upravljači zaštićenih područja imaju;
- ✓ Način i model saradnje sa drugim institucijama i koordinacija i
- ✓ Primjeri dobrih praksi u upravljanju zaštićenih područja.

Na samom kraju date su preporuke za unapređenja zakonodavnog okvira i sistema upravljanja zaštićenih područja u Crnoj Gori.

II NACIONALNI ZAKONODAVNI OKVIR

Krovni zakoni su Zakon o zaštiti prirode i Zakon o nacionalnim parkovima, sa nizom podzakonskih akata. Osim toga, postoje zakoni koji uređuju različite oblike korišćenja prirodnih resursa i aktivnosti (lov, ribolov, poljoprivreda, građevinarstvo, itd.), a detaljan pregled je dat u nastavku teksta.

Zakon o zaštiti prirode („Sl. list CG“ br. 54/16 i 18/19) predstavlja najvažniji propis kada je u pitanju upravljanje zaštićenim područjima. Zakonom se uređuju uslovi i način zaštite i očuvanja prirode, ciljevi zaštite prirode, definišu se subjekti zaštite prirode i njihove obaveze. Zakon definiše dokumenta zaštite prirode, njihov sadržaj, proceduru donošenja i izvještavanja.

Zakonom je definisano da se zaštićenim prirodnim dobrima mogu proglasiti odabrani djelovi prirode koji imaju izraženu biološku, geološku, ekosistemsku ili predionu raznovrsnost kao i da u zaštićena prirodna dobra spadaju:

- 1) Zaštićena područja - strogi i posebni rezervat prirode, nacionalni park, park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika i
- 2) Područja ekološke mreže

Za svaku od kategorija zaštićenog područja propisane su opšte i posebne dozvoljene radnje i način i procedura proglašenja zaštićenih područja koja podrazumijeva podnošenje zahtjeva za pokretanje postupka od strane budućeg usvajača akta o proglašenju za izradu stručne dokumentacije - studije zaštite. Studiju zaštite radi Agencija za zaštitu životne sredine (EPA), i njom se preciziraju sva značajna pitanja za uspostavljanje zaštićenog područja poput vrijednosti područja, granica, zona zaštite, upravljačkih struktura, izvora finansiranja i slično.

U odnosu na proceduru proglašenja predviđeno je da kategoriju nacionalni park proglašava Skupština Crne Gore; stroge i posebne rezervate prirode proglašava Vlada; park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odluka, koji se nalaze na području jedne jedinice lokalne samouprave, proglašava se odlukom skupštine jedinice lokalne samouprave, po prethodno dobijenoj saglasnosti MEPPU i mišljenja ministarstva nadležnog za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstva kulture; park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odluka koji se nalaze na području više jedinica lokalne samouprave proglašava Vlada po prethodno dobijenoj saglasnosti jedinica lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalazi, MEPPU i mišljenja ministarstva nadležnog za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstva kulture.

Morska zaštićena područja, područja čija teritorija djelimično ili potpuno zalazi u zonu morskog dobra proglašava Vlada osim u slučaju da se radi o kategoriji nacionalnog parka.

Zakon propisuje i proceduru pokretanja i sprovođenja postupka revizije.

Planiranje načina sprovođenja zaštite nad zaštićenim prirodnim dobrima predviđeno je izradom planova upravljanja. Dodatno, mehanizmom izdavanja odobrenja za radnje i aktivnosti u zaštićenim područjima od strane EPA, za područja koja nisu istovremeno područja ekološke mreže, osigurava se dodatna kontrola da se projekti, radnje i aktivnosti i djelatnosti, koje nisu predmet plana upravljanja, realizuju po prihvatljivim standardima u odnosu na aspekt zaštite prirode i očuvanja prirodnih vrijednosti.

Dalje, zbog potrebe zaštite područja važnih na međunarodnom nivou, a u skladu sa principima Direktive o staništima i Direktive o pticama Zakon propisuje proceduru za uspostavljanje ekološke mreže. Ekološka mreža se proglašava u cilju zaštite i očuvanja određenih stanišnih tipova i vrsta od interesa za Evropsku uniju i Crnu Goru određenih zakonom i međunarodnim pravom i potvrđenim međunarodnim ugovorima ali ova kategorija zaštićenih područja nije predmet ove Analize.

Zakon dalje propisuje da se upravljač zaštićenog područja određuje aktom o proglašenju.

Šumskim lokalitetima koja se nalaze u granicama zaštićenih područja upravlja organ uprave nadležan za šume ukoliko Aktom o proglašenju nije drugačije određeno.

Zaštićenim područjima, izuzev nacionalnih parkova, koja se nalaze na području morskog dobra, upravlja pravno lice nadležno za upravljanje morskim dobrom ukoliko Aktom o proglašenju, nije drugačije određeno.

Za korišćenje zaštićenog područja i/ili područja ekološke mreže pravno ili fizičko lice plaćaju naknadu upravljaču zaštićenog područja. Zakonom se propisuje spisak aktivnosti za koje se može ubirati naknada.

Zakon definiše učešće javnosti putem instrumenta javnih rasprava pri procedurama izrade Studije zaštite zaštićenih područja, Akta o proglašenju zaštićenih prirodnih dobara, Akta o proglašenju ekološke mreže i procedura Ocjene prihvatljivosti.

Kada je samo upravljanje u pitanju Zakon ne tretira posebno obavezu uključivanja lokalnih zajednica niti javnosti uopšte. U tom smislu može se zaključiti da isto nije niti propisano kao obaveza niti zabranjeno u smislu formiranja upravljačkih struktura i načina upravljanja.

Zakon definiše i način očuvanja prirodnih dobara kroz uspostavljanje službe zaštite, prava i dužnosti zaštitara, prava i dužnosti i ovlašćenja ekoloških inspektora. Zakon takođe definiše i prekršajne odredbe.

Pored Zakona o zaštiti prirode, za upravljanje zaštićenim područjem relevantni su i sljedeći propisi:

- 1) **Zakon o nacionalnim parkovima** („Sl. list CG”, br. 28/14 i 39/16) uređuje upravljanje nacionalnim parkovima u Crnoj Gori. Zakon utvrđuje granice nacionalnih parkova, stepen zaštite, ograničenja u pogledu izgradnje, dozvoljeno korišćenje resursa i kako treba upravljati nacionalnim parkovima. Zakonom su definisane zabranjene radnje kako bi se spriječilo uništenje, oštećenje ili zagađenje nacionalnih parkova i flore i faune. Takođe, članom 24 Zakona je definisano pitanje upravljanja šumama u nacionalnim parkovima.
- 2) **Zakon o morskom dobru** („Sl. list RCG”, br. 14/92, 59/92 i 27/94, Sl. list CG”, br. 51/08, 21/09, 73/10 i 40/11) reguliše upravljanje obalnim područjem Crne Gore, njegovo korišćenje i zaštitu.
- 3) **Zakon o zaštiti životne sredine** („Sl. list CG”, broj 52/16) uvodi integralni pristup upravljanju životnom sredinom i definiše ciljeve i principe zaštite životne sredine. Takođe, Zakon daje osnovu za strateška dokumenta i propisuje osnovne nadležnosti institucija iz oblasti zaštite životne sredine. Zakon propisuje i odgovornost za štetu nanесenu životnoj sredini, finansiranje zaštite životne sredine, te potrebne nacionalne planove i strategije u skladu sa određenim multilateralnim sporazumima o životnoj sredini itd.
- 4) **Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata** ("Sl. list CG", br. 04/17, 44/18, 63/18 i 11/19 I 82/20) reguliše sistem uređenja prostora i izgradnje. Zakon centralizuje proces prostornog planiranja na način da predviđa izradu samo dva planska dokumenta i to: Prostornog plana Crne Gore i Plana generalne regulacije Crne Gore. Na ovaj način se planiranje prostora u potpunosti izuzima iz nadležnosti jedinica lokalne samouprave (JLS) i centralizuje na državni nivo s tim da je predviđeno da se do donošenja plana generalne regulacije Crne Gore primjenjuju važeći planski dokumenti. Prema zakonskom rešenju, Prostorni plan Crne Gore će, kao i do sada, biti generalan planski dokument koji će sadržati smjernice za izradu plana regulacije Crne Gore, dok je plan generalne regulacije Crne Gore zamišljen kao planski dokument kojim se detaljnije određuju ciljevi i mjere prostornog i urbanističkog razvoja Crne Gore, uz uvažavanje specifičnih potreba koje proizlaze iz regionalnih posebnosti, razrađuju ciljevi planiranja prostora i uređuje racionalno korišćenje prostora i područja mora, u skladu sa ekonomskim, socijalnim, ekološkim i kulturno – istorijskim razvojem. Zakonom je dalje predviđeno da Plan generalne regulacije Crne Gore obuhvata sjeverni, centralni i južni region, **kao i područje nacionalnih parkova i područje pod zaštitom Organizacije za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija (UNESCO)**. Pri čemu, Primorski region, pored obuhvata u skladu sa zakonom kojim se uređuje regionalni razvoj, obuhvata i teritorijalno more i isključivu ekonomsku zonu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje more. Zakonom je propisano da se planom generalne regulacije Crne Gore određuje: namjena površina; uslovi uređivanja, izgradnje i korišćenja prostora; koridori i kapaciteti za infrastrukturu; granice građevinskih područja naselja; granice izdvojenih građevinskih područja van naselja; granice izdvojenih djelova građevinskog područja naselja; granice obuhvata za koje se razrađuju detaljna urbanistička rješenja; granice zona urbane sanacije; prostor predviđen za razradu urbanističkim projektima; **granice područja pod zaštitom do II kategorije po kategorizaciji Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN), međunarodno zaštićenih područja i područja ekološke mreže**. Takođe on treba da sadrži naročito i: pravila uređenja i pravila građenja po zonama; pravila parcelacije; smjernice urbane sanacije; smjernice za izradu urbanističkih projekata; smjernice za pejzažnu arhitekturu; smjernice za zaštitu kulturne baštine; smjernice za unapređenje i zaštitu prirode i životne sredine; smjernice za prevenciju i zaštitu od elementarnih nepogoda i tehničko-

tehnoloških i drugih nesreća; smjernice za prilagođavanje na klimatske promjene; smjernice za smanjenje seizmičkog rizika; smjernice za povećanje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljivih izvora energije; smjernice za koncesiona područja; ekonomsko-tržišnu projekciju, i ostale smjernice za sprovođenje plana.

Stoga, Plan Generalne regulacije treba da precizno odredi namjenu prostora shodno Prostornom planu, odnosno praktično zamijeni sva dosada postojeća planska dokumenta nižeg reda. Predviđeno je da se Prostorni plan Crne Gore donosi za period od 20 godina, a Plan generalne regulacije Crne Gore za period od deset godina. Ono što je važno konstatovati je da navedenim dokumentima kako je Zakonom predviđeno neće biti obuhvaćene sve kategorije zaštićenih područja.

- 5) **Zakon o zaštiti morske sredine** („Sl. list CG“, br. 73/19) koji definiše dokumenta zaštite, praćenje stanja, reviziju strategije, izvještavanje i informisanje javnosti i finansiranje zaštite morske sredine.
- 6) **Zakon o morskom ribarstvu i marikulturi** („Sl. list CG“, br. 56/09, 40/11, 47/15) i pravilnici (podzakonska akta), definišu načine korišćenja ribarskih resursa i regulišu ograničavanje, kontrolu i praćenje različitih kategorija morskog ribarstva u Crnoj Gori, uključujući marikulturu.
- 7) **Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu** („Sl. list CG“, br. 80/05, 59/11 i 52/16) propisuje procedure – od faze skrininga do faze odobrenja – za procjenu uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu.
- 8) **Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu** („Sl. list CG“, br.75/18) propisuje procedure za sprovođenje procjene uticaja na životnu sredinu za projekte koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu.
- 9) **Zakon o vodama** („Sl. list CG“, br. 27/07 i 32/11, 48/15,52/16,2/17 i 84/18) uređuje pravni status i način integralnog upravljanja vodama, vodnim i priobalnim zemljištem i vodnim objektima, uslovima i načinima obavljanja vodne djelatnosti i druga pitanja od značaja za upravljanje vodama i vodnim dobrom. Ovaj zakon se primjenjuje na: površinske i podzemne vode i mješovite vode, ušća rijeka koje se ulivaju u more; mineralne i termalne vode; vodno dobro; nalazišta vode za piće u teritorijalnom moru i vode priobalnog mora od zagađivanja s kopna.

Osnovni principi upravljanja vodama definisani su tako da se upravljanje vodama i vodnim dobrom vrši na način kojim se sprječava pogoršavanje, štiti i poboljšava status vodenih ekosistema, kao i kopnenih i močvarnih ekosistema koji su direktno zavisni od vodenih sistema; obezbjeđuje dobar status voda; podstiče privredni i društveni razvoj; štiti i unaprjeđuje vodeni ekosistem u cjelini kroz specifične mjere progresivnog smanjenja ispuštanja, emisija i gubitaka prioriternih supstanci i prekida ili postepenog faznog ukidanja ispuštanja, emisija i gubitaka prioriterno opasnih supstanci; promovise održivo korišćenje voda zasnovano na dugoročnoj zaštiti raspoloživih vodnih resursa; obezbjeđuje progresivno smanjenje zagađivanja podzemnih voda i sprječava njeno dalje zagađivanje; doprinosi ublažavanju efekata poplava i suša.

Zakon definiše da su vode, kao prirodno bogatstvo i dobro od opšteg interesa, u državnoj su svojini.

- 10) **Zakon o divljači i lovstvu** („Sl. list CG“, br. 52/08, 40/11 i 48/15) uređuje gazdovanje divljači i lovstvo u Crnoj Gori. Vlada, na predlog resornog ministarstva ustanovljava lovišta i osniva lovišta sa posebnom namjenom. Lovišta se dalje daju na korišćenje, na način i pod

uslovima propisanim Zakonom. Lovišta sa posebnom namjenom osnivaju se radi očuvanja i usmjeravanja razvoja populacije divljači i njene životne sredine u najočuvanijim i najkarakterističnijim prirodnim područjima Crne Gore i njima gazduje Uprava za šume. Lovišta se dodjeljuju na korišćenje pravnim licima koja ispunjavaju uslove iz Zakona, na period do 10 godina na osnovu javnog konkursa. Lokalne zajednice shodno ovom zakonu nemaju posebno definisanu ulogu u upravljanju lovištima.

- 11) **Zakon o šumama** („Sl. list CG“, br. 47/15) uređuje uzgoj, zaštitu, očuvanje i unaprjeđenje šuma, planiranje, način i uslove korišćenja šuma, izgradnju i održavanje šumskih puteva, monitoring šuma, kao i druga pitanja od značaja za šume, šumsko zemljište i šumarstvo. Šumom, šumskim zemljištem, drvećem van šume i goletima u privatnoj svojini upravljaju i gazduju njihovi vlasnici u skladu sa Zakonom. Šumom, šumskim zemljištem, drvećem van šume i goletima u državnoj svojini upravlja i gazduje nadležni organ uprave u skladu sa Zakonom.

Članom 32 Zakona definisano je da u šumama, u okviru zaštićenih prirodnih dobara, može da se vrši sanitarna sječa i mjere neophodne za njegu kojima se obezbjeđuje zaštita, stabilnost i prirodna obnova šuma, u skladu sa Zakonom. U šumama, u okviru ekološke mreže NATURA 2000, gazduje se na održiv način u cilju zaštite i očuvanja stanišnih tipova i ekološki zaštićenih lokaliteta, u skladu sa Zakonom.

- 12) **Zakon o zaštiti mora od zagađivanja sa plovnih objekata** („Sl. list CG“ br. 20/11,26/11 27/14) uređuje se zaštita mora od zagađivanja sa plovnih objekata koji plove ili se nalaze u unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Crne Gore prihvat i rukovanje otpadom u lukama, kao i odgovornost i naknada štete u slučaju zagađivanja.
- 13) **Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe** („Sl. list CG“ 62/13, 6,14,47/15, 71/17,34/19,77/20) uređuje uslove za pomorske objekte, posadu i plovne objekte koji plove unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnim morem Crne Gore za sigurnost pomorske plovidbe i druga pitanja kojima se obezbjeđuje sigurnost pomorske plovidbe, uključujući i obezbjeđivanje konstrukcione i tehničke sposobnosti brodova za plovidbu i sigurnosti njihovih uređaja, mašina, opreme i materijala koji služe za održavanje sigurnosti plovidbe tih brodova i u kontekstu zaštite životne sredine.
- 14) **Zakon o inspekcijском nadzoru** („Sl. list CG“ br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15 i 52/16) uređuje načela inspekcijского nadzora, način i postupak vršenja inspekcijского nadzora, obaveze i ovlašćenja inspektora i druga pitanja od značaja za vršenje inspekcijского nadzora.
- 15) **Zakon o zaštiti lica i imovine** („Sl. list CG“, br. 43/2018) obuhvata i djelatnost odnosno poslove zaštite prirodnog bogatstva, dobara i životne sredine u kontekstu postupanja nadzornika u zaštićenom području.
- 16) **Zakon o zaštiti kulturnih dobara** („Sl. list CG“, br.49/10, 40/11 i 44/17) uređuje vrste i kategorije kulturnih dobara, načine uspostavljanja zaštite, režim i mjere zaštite, prava i obaveze vlasnika i držalaca kulturnih dobara i druga pitanja od značaja za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara, uključujući i vezu sa zaštitom životne sredine.
- 17) **Zakon o poljoprivrednom zemljištu** („Sl. list CG“, br. 15/92, 59/92 i 32/11) uređuje iskorišćavanje poljoprivrednog zemljišta, korišćenje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe, uređivanje i zaštitu poljoprivrednog zemljišta i nadzor s obzirom na to da se poljoprivredno zemljište posmatra kao dobro od opšteg interesa, uživa posebnu zaštitu i koristi se pod uslovima i na način propisan zakonom.

- 18) **Zakon o putevima** („Sl.list CG“, br. 42/04, 54/09 i 36/11, 40/11 i 92/17) uređuje pravni položaj javnih i nekategorisanih puteva, način upravljanja, finansiranja i izgradnje javnih puteva, održavanje, zaštitu, nadzor, kao i druga pitanja od značaja za puteve.
- 19) **Zakon o turizmu i ugostiteljstvu** („Sl. list CG“, br.2/18,br.4/18.,13/18,25/19,67/19) uređuje uslove za obavljanje turističke i ugostiteljske djelatnosti i druga pitanja od značaja za turizam i ugostiteljstvo.
- 20) **Zakon o energetici** („Sl. list CG“, br.5/16, 51/17) definiše energetske djelatnosti, uređuje uslove i način njihovog obavljanja radi kvalitetnog i sigurnog snabdijevanja krajnjih kupaca energijom, podsticanja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora i visokoeфикаsne kogeneracije, način organizovanja i upravljanja tržištem električne energije i gasa, kao i druga pitanja od značaja za energetiku.
- 21) **Zakon o upravljanju otpadom** („Sl. list CG“, br. 64/11 i 39/16) uređuje vrste i klasifikaciju otpada, planiranje, uslove i način upravljanja otpadom i druga pitanja od značaja za upravljanje otpadom (s tim što je u toku izrada novog Zakona).
- 22) **Zakon o slatkovodnom ribarstvu** („Sl. list CG“, br.17/18) uređuje način korišćenja, zaštite, očuvanja i ulova vodenih organizama u ribolovnim vodama, uslovi za akvakulturu i druga pitanja od značaja za slatkovodno ribarstvo.
- 23) **Zakon o lokalnoj samoupravi** („Sl. list CG", br. 02/18, 34/19 i 38/20) i **Zakon o finansiranju lokalne samouprave** („Sl. list CG", br. 3/19) u kontekstu upravljanja zaštićenim područjem.
- 24) **Zakon o stranim i invazivnim stranim vrstama** („Sl. list CG", br. 18/19) uređuje se način sprečavanja unošenja i širenja stranih i invazivnih stranih vrsta biljaka, životinja i gljiva, radi ublažavanja i smanjivanja na najmanju moguću mjeru štetnog uticaja na biodiverzitet, usluge ekosistema i/ili zdravlje ljudi.
- 25) **Zakon o privrednim društvima** („Sl. list CG", br. 65/20) uređuje osnivanje, registraciju, upravljanje, restrukturiranje, prestanak i druga pitanja od značaja za rad privrednih društava, preduzetnika i dijela stranog društva.
- 26) **Krivični zakonik** („Sl list RCG“ br.70/03, 7/04, 47/06 i „Sl. list CG“, br. 40/08, 25/10... 49/18, 26/21 i 3/20) u Glavi XXV propisuje krivična djela protiv životne sredine, među kojima su, kao posebna krivična djela navedena i ona koja se odnose na zaštićena prirodna dobra, i to: uništenje i oštećenje zaštićenog prirodnog dobra (član 310), krađa zaštićenog prirodnog dobra (član 311), iznošenje u inostranstvo zaštićenog prirodnog dobra i posebno zaštićene biljke i životinje (član 312). Za ova krivična djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora, koja se može izreći u trajanju i do 6 godina.

Takođe, važno je uzeti u obzir sledeće podzakonske akte:

- 27) Pravilnik o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra („Sl. list CG", br. 35/10)
- 28) Pravilnik o načinu obilježavanja granica nacionalnih parkova („Sl. list CG", br. 70/18)
- 29) Rješenje o stavljanju pod zaštitu rijetkih, prorijedenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta („Sl. list CG“ br. 76/06).

Veliki broj relevantnih zakona i podzakonskih akata je odraz kompleksnosti upravljanja zaštićenim područjem i ukazuje na međuzavisnost velikog broja oblasti. Ovo ujedno znači i da adresiranje identifikovanih nedostataka u postojećem upravljanju

zaštićenim područjima često znači izmjene i dopune ne jednog već velikog broja zakona i podzakonskih akata. Imajući u vidu administrativne procedure kada su u pitanju izmjene i dopune zakona i podzakonskih akata, veoma je važno pažljivo analizirati sve relevantne zakone i podzakonska akta, voditi računa o preciznom definisanju nadležnosti i gdje god je moguće, definisati procedure koje će omogućiti pravovremenu razmjenu informacija između relevantnih institucija, planiranje i donošenje odluka.

I. MEĐUNARODNE KONVENCIJE

Crna Gora je potpisnica mnogih međunarodnih sporazuma i konvencija iz oblasti životne sredine. Shodno članu 9 Ustava Crne Gore („Sl. list CG“ broj 01/07) ratifikovani i publikovani međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava predstavljaju integralni dio zakonodavstva u zemlji koje ima primat u odnosu na nacionalno zakonodavstvo u slučajevima kad međunarodna regulativa nešto reguliše na drugačiji način.

U Tabeli 1 je dat pregled konvencija i protokola koji se odnose na zaštitu biodiverziteta i morske sredine.

Red.br.	Naziv multilateralnog sporazuma	status	Broj Sl.lista
1.	Konvencija o biološkoj raznovrsnosti	ratifikovana	Sl.list SRJ, br.011/01-28
2.	Kartagena Protokol o biološkoj raznovrsnosti	ratifikovana	Sl.list SCG, br.016/05-40
3.	Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija)	ratifikovana	Sl.list CG, br.006/08-147
4.	Konvencija o zaštiti evropskih divljači i prirodnih staništa (Bernska konvencija)	ratifikovana	Sl.list CG, br. 7, od 8. decembra 2008. godine
5.	Konvencija o vlažnim područjima (Ramsar Konvencija)	ratifikovana	Sl.list SRJ, br.009/77-675
6.	Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine	ratifikovana	Sl.list SRJ, br.056/74-1771
7.	Evropska Konvencija o predjelima	ratifikovana	Sl.list CG, br.006/08-135
8.	Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama flore i faune (CITES Konvencija)	ratifikovana	Sl.list SRJ, br.011/01-3

9.	Konvencija Ujedinjenih Nacija o borbi protiv dezertifikacije u zemljama sa teškom sušom i/ili dezertifikacijom, posebno u Africi	ratifikovana	SI.list RCG, br.017/07-12
10.	Sporazum o zaštiti kitova <i>Cetacea</i> u Crnom moru, Sredozemnom moru i susjednom atlantskom području-Accobams	ratifikovan	SI.list CG, br.7, od 8. decembra 2008. godine
11.	Protokol o područjima pod posebnom zaštitom i biodiverzitetu Sredozemlja	ratifikovan	SI list RCG,br. 64/07
12.	Sporazum o zaštiti afričko-evroazijskih migratornih ptica močvarica (AEWA)	ratifikovan	"SI. list CG" br. 01/2011
13.	Sporazum o zaštiti šišmiša u Evropi (EUROBATS)	ratifikovan	"SI list CG" br. 16/10

Tabela 1. Pregled konvencija u oblasti zaštite prirode koje je Crna Gora ratifikovala

III NACIONALNI STRATEŠKI OKVIR

Strateški okvir za zaštitu prirode sastoji se od:

- Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine (NSOR 2030)
- Nacionalne strategije integralnog upravljanja obalnim područjem (NSIUOP)
- Prostornog plana Crne Gore do 2020, a posebno Prostorni plan posebne namjene za obalno područje usvojen 2018. godine – u toku je izrada novog Prostornog plana Crne Gore.
- Nacionalne strategije za zaštitu biološke raznovrsnosti sa Akcionim planom 2016-2020 *koja će biti revidirana u narednom periodu u skladu sa novim ciljevima zaštite biodiverziteta postignutim na Konferenciji strana potpisnica Konvencije UN o biodiverzitetu (CBD COP 15).*

U nastavku slijedi kratka informacija o važnosti ovih dokumenata u kontekstu zaštite prirode.

- 1) **Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine (NSOR 2030)**, usvojena 2016. godine, predstavlja prevedenu UN Agendu održivog razvoja do 2030. godine (svih 17 Ciljeva održivog razvoja i 167 od 169 zadataka) na nacionalni nivo. NSOR 2030 daje ocjenu stanja svih resursa, uključujući i prirodne, identifikuje ključne neodržive trendove razvoja i potrebe održivog razvoja do 2030. godine, definiše strateške ciljeve i mjere za upravljanje nacionalnim resursima (uključujući i prirodne). Strateški ciljevi su definisani kao odgovori na probleme koji su identifikovani kao ključni pokretači nacionalnih neodrživih trendova. Definisani strateški ciljevi povezani su sa mjerama i podmjerama koje čine Akcioni plan za održivi razvoj Crne Gore u periodu do 2030. godine. Mjere i podmjere pružaju odgovor na nacionalne potrebe i istovremeno ih povezuju s ispunjavanjem globalnih obaveza, odnosno 17 Ciljeva održivog razvoja (SDGs) definisanih u okviru Agende za održivi razvoj do 2030. godine.

Ovom strategijom se jasno definišu ekosistemske usluge, kao i direktne mjere za biodiverzitet: unapređenje sistema zastićenih područja (uključujući: uvećanje površine pod zaštitom, uspostavljanje novih i jačanje postojećih upravljačkih struktura, osnivanje mreže i koridora), unapređenje podataka o biodiverzitetu (uvećanje baze znanja, dostupnost podataka svim zainteresovanim stranama), smanjenje pritisaka na biodiverzitet (iz ekonomskih sektora, ali i u odnosu na klimatske promjene i invazivne vrste). Ciljni ishod predviđenih mjera je zaustavljanje gubitka biodiverziteta na svim nivoima, a predviđena je i integracija pitanja biodiverziteta u sektorske politike, unapređenje mehanizama strateške procjene i procjene uticaja na životnu sredinu, kao i mobilizacija sredstava za zaštitu životne sredine kroz uključivanje novih ekonomskih instrumenata.

- 2) **Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore (NSIUOP)**, usvojena 2015. godine, predstavlja nacionalni strateški okvir kojim se doprinosi implementaciji Strategija EU za jadransku i jonsku regiju i koji obuhvata i značajan broj mjera zaštite prirode u obalnom regionu. NSIUOP je uključio zaštitu prirode kroz mjere primjene instrumenata zaštite prirodnih dobara, ekološki vrijednih staništa i ekosistema.

NSIUOP-om je definisano održivo upravljanje zaštićenim prirodnim dobrima, ekološki vrijednim staništima i ekosistemima u okviru uspostavljanja buduće nacionalne Ekološke mreže, potreba adekvatnog vrednovanja ekosistema i usluga koje oni pružaju da bi se donosile održive upravljačke odluke. NSIUOP podržava hitnu reviziju i, ako se pokaže potrebnim, rekategorizaciju postojećih zaštićenih prirodnih dobara uz definisanje održivih modela upravljanja. Takođe, ukazuje na neophodnost izgradnje odgovarajućih kapaciteta za upravljanje zaštićenim prirodnim dobrima, posebno onima u moru s obzirom na to da po tom osnovu nema relevantnog iskustava u Crnoj Gori.

- 3) **Nacionalna strategija za zaštitu biološke raznovrsnosti sa Akcionim planom 2016-2020 (NSBA)** - U članu 10 Zakona o zaštiti prirode NSBA je definisana kao ključni dokument zaštite prirode kojim se definišu dugoročni ciljevi i smjernice očuvanja biološke i predione raznovrsnosti. Strategija, takođe, podržava i integriše globalne ciljeve zaštite biodiverziteta usvojene u okviru UN Konvencije o zaštiti biodiverziteta sa Aiči ciljevima. Naime, kroz NSBA je preuzet Aichi cilj koji definiše da 10% morskih područja i 17% kopnenih, posebno onih od naročite važnosti za biodiverzitet i funkcionisanje ekosistema, treba da bude očuvano kroz efikasno upravljive, ekološki reprezentativne i dobro povezane sisteme zaštićenih područja i drugih efikasnih mjera zaštite na lokalnoj bazi, a integrisanih u širi pojas morske i obalne oblasti. U kontekstu usvojenog Globalnog okvira za zaštitu biodiverziteta od strane CBD definisane su nove ambicije i ciljevi kada je u pitanju % zaštićene teritorije. NSBA definiše 7 strateških i 21 operativni cilj za period 2016–2020. godine sa pratećim mjerama. U okviru Akcionog plana definisane su i razrađene 62 mjere za očuvanje predione raznovrsnosti i zaštitu i održivo upravljanje biodiverzitetom.

Sedam definisanih strateških ciljeva u okviru NSBA su:

- 1) Do 2020. godine zaštita biodiverziteta je u praksi jedan od nekoliko najznačajnijih društvenih i političkih prioriteta u ukupnom razvoju
- 2) Biodiverzitet se štiti multidisciplinarnim i multisektorskim pristupom
- 3) Efikasan mehanizam finansiranja zaštite biodiverziteta je postignut kao i prelaz ka održivoj ekonomiji biodiverziteta (kao dijelu zelene ekonomije) do 2020. godine
- 4) Registrovano je značajno smanjenje identifikovanih direktnih pritisaka na biodiverzitet do 2020. godine
- 5) Do 2020. godine stvoreni su preduslovi i sprovode se ciljane mjere za zaštitu biodiverziteta

- 6) Do 2020. godine kreirana je ekološka infrastruktura kao osnova očuvanja nacionalnog biodiverziteta (u okviru ovog strateškog cilja su definisana dva operativna cilja koja se odnose na zaštićena područja i to: Uspostaviti integralnu i efikasnu zelenu mrežu koja uključuje i nova zaštićena područja i Osigurati efikasnost mreže kroz unaprijeđenje upravljanja); i
- 7) Znanje o biodiverzitetu je unaprijeđeno i sistematizovano, i kroz razvijene mehanizme široko i ravnopravno dostupno.

IV INSTITUCIONALNI OKVIR

Veliki broj resora, organa državne uprave, institucija i jedinica lokalne samouprave imaju nadležnosti od značaja za upravljanje zaštićenim područjima Crne Gore. U nastavku je dat pregled podjele nadležnosti između pojedinih resora, organa uprave, institucija i lokalnih samouprava relevantnih za upravljanje zaštićenim područjima.

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma (MEPPU) je nadležno za: donošenje politike vezano za zaštitu prirode, donošenje zakonodavstva, usklađivanje zakonodavstva sa EU politikama i pravnom tekovinom koja se odnosi na zaštitu prirode. Ministarstvo ima i centralnu ulogu u superviziji prostornog planiranja u Crnoj Gori. MEPPU vrši upravni nadzor nad radom nekoliko javnih institucija, uključujući:

- Agenciju za zaštitu životne sredine (EPA)
- JP Morsko dobro (JPMD)
- JP Nacionalne parkove Crne Gore (JPNP)

Dodatno, članom 55 Zakona o zaštiti prirode definisano je da zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže upravlja upravljač koji ispunjava uslove u pogledu kadra, organizacione osposobljenosti za obavljanje poslova zaštite, unaprjeđenja, promovisanja i održivog razvoja zaštićenog područja i područja ekološke mreže. Ispunjenost uslova iz stava 1 ovog člana utvrđuje MEPPU, odnosno organ lokalne uprave. Plan upravljanja za park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika koji se nalaze na području dvije i više jedinica lokalne samouprave donosi MEPPU. Takođe, plan upravljanja za zaštićena područja i/ili područja ekološke mreže, osim nacionalnih parkova, u zoni morskog dobra donosi MEPPU. Godišnji program upravljanja izrađuje i donosi upravljač, uz saglasnost MEPPU, odnosno nadležnog organa lokalne uprave.

Godišnji program upravljanja dostavlja se MEPPU, odnosno nadležnom organu lokalne uprave do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu.

Izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja upravljač dostavlja MEPPU, odnosno nadležnom organu lokalne uprave do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

Agencija za zaštitu životne sredine Crne Gore (EPA) ima niz nadležnosti vezano za zaštitu prirode i zaštićena područja kao što su: praćenje stanja biodiverziteta (staništa i vrsta), izrade studije zaštite u procesu uspostavljanja zaštićenih područja, dozvole za radnje i aktivnosti u zaštićenim područjima, naučna istraživanja sa ciljem zaštite prirode i biodiverziteta, priprema i održavanje baza podataka koje se odnose na životnu sredinu (uključujući biodiverzitet), sprovođenje procedura procjene uticaja i strateške procjene uticaja, dozvole za sakupljanje, uzgajanje, držanje i promet divljih životinjskih, biljnih vrsta i gljiva, zaštita i dozvole za naučna istraživanja i edukativne aktivnosti u zaštićenim prirodnim dobrima, kao i za speleološke aktivnosti, definisanje mjera zaštite staništa i vrsta, sprovođenje procedura ocjene prihvatljivosti, utvrđivanje

preovladavajućeg javnog interesa i kompezatornih mjera, edukativne aktivnosti i obezbjeđivanje slobodnog pristupa informacijama iz oblasti zaštite prirode. Agencija, takođe, daje mišljenje u procesu donošenja Plana upravljanja zaštićenim područjima.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom (JPMD) ima ulogu upravljanja morskim dobrom za opšte i posebne javne potrebe u skladu sa odredbama nacionalnog Zakona o morskom dobru. Najznačajnije djelatnosti JPMD se odnose na upravljanje zaštićenim prirodnim dobrima, shodno navedenom Zakonu, u zoni morskog dobra, ustupanje na korišćenje kupališta plaža i lokacija za postavljanje privremenih turističkih i uslužnih objekata tokom ljetnje sezone, izgradnja i održavanje obalske infrastrukture kao što su luke, dokovi, bedemi i druge javne površine, upravljanje lukama od lokalnog značaja, privezištima i pristaništima, praćenje sanitarnog kvaliteta vode za kupanje na javnim kupalištima, međunarodna saradnja i učešće u međunarodnim projekima, promocija zaštite životne sredine, učešće i saradnja sa lokalnim primorskim opštinama i nacionalnim agencijama za upravljanje zaštićenim područjima i druga pitanja životne sredine. Shodno Zakonu o zaštiti prirode Javno preduzeće je nadležno za upravljanje zaštićenim područjima u zoni morskog dobra.

Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore (JPNP) su nadležni za upravljanje nacionalnim parkovima shodno Zakonu o zaštiti prirode i Zakonu o nacionalnim parkovima i upravljači su sa najdužim iskustvom u upravljanju zaštićenim područjima u Crnoj Gori. JPNP preduzima mjere i aktivnosti za ostvarivanje utvrđene politike u upravljanju, korišćenju, zaštiti, razvoju i unaprjeđivanju nacionalnih parkova; stara se o sprovođenju plana upravljanja i donosi godišnji program upravljanja; sprovodi mjere zaštite u skladu sa režimom zaštite i obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i aktom o osnivanju.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) je nadležno za donošenje politika, zakonodavstva, usklađivanje sa EU politikama i pravnom tekovinom vezano za pitanja upravljanja i zaštite šuma, ribarstva, lovstva, agro-biodiverziteta, Kartagena protokol, bio-sigurnosti, GMO, pesticida, upravljanja i zaštite vodnih resursa.

Ministarstvo ima i nadzornu ulogu nad radom nekoliko institucija državne uprave i to: **Uprave za vode, Uprave za šume i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove itd.**

Uprava za šume vrši poslove koji se odnose na: obezbjeđivanje i unapređivanje stanja šuma; gazdovanje šumama, gazdovanje lovištima sa posebnom namjenom; mjere i radnje na njezi, obnavljanju, podizanju i melioraciji šuma (biološka reprodukcija), izdvajanje sjemenskih objekata; zdravstveni pregled i kontrolu proizvodnje reproduktivnog materijala šumskog drveća; obezbjeđivanje sjemena i sadnog materijala; mjere i radnje očuvanja prirodnih i radom stvorenih vrijednosti šuma, sprječavanja i otklanjanja štetnih posljedica svih biotskih i abiotskih faktora koji ugrožavaju te vrijednosti i sanacije postojećeg stanja; zaštitu šuma i šumskog zemljišta od protivpravnog prisvajanja i korišćenja, požara i dr; vođenje izvještajno-prognostičke službe; planiranje gazdovanja šumama, koje se ostvaruje kroz izradu programa i planova gazdovanja šumama, izvođačkih projekata i programa i planova pošumljavanja goleti; doznaku stabala, premjer i žigosanje drveta i izdavanje uvjerenja o porijeklu

šumskih sortimenata; davanje šuma u državnoj svojini na korišćenje putem ugovora, u skladu sa zakonom; monitoring sprovedenih mjera na gazdovanju šumama, vršenje stručnog nadzora i kontrolu kvaliteta izvedenih radova; vođenje evidencije i baze podataka za šumarstvo; stručno usavršavanje, saradnju i koordinaciju sa odgovarajućim međunarodnim organizacijama i institucijama u okviru utvrđenih ovlašćenja; kao i druge poslove koji su joj određeni u nadležnost.

Uprava za inspekcijske poslove vrši poslove koji se odnose na: inspekcijski nadzor u oblastima: elektroenergetike, termoenergetike, rudarstva, geologije, istraživanja i proizvodnje ugljovodonika, energetske efikasnosti, metrologije, zaštite prostora, urbanizma, građevinarstva, turizma, ekologije, kontrole hrane, zdravstva, poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva, lovstva i zaštite bilja u šumama i morskog ribarstva.

Ostala ministarstva i institucije relevantna za oblast upravljanja zaštićenim područjima su:

- Ministarstvo kapitalnih investicija (saobraćaj i pomorstvo)
- Ministarstvo kulture (kulturna baština)
- Ministarstvo prosvjete (obrazovni program)
- Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma
- Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja (Institut za biologiju mora, specijalističke studije)
- Ministarstvo odbrane
- Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Ministarstvo finansija

Lokalne samouprave su nadležne za sljedeća pitanja: (i) planiranje prostornog i urbanističkog razvoja, (ii) izradu studija lokacije, (iii) finansijsko i budžetsko obezbjeđivanje, (iv) proglašavanje zaštićenih područja kategorije III izuzev morskih zaštićenih područja, (v) imenovanje upravljača za zaštićena područja ili upravljanje zaštićenim područjima koja proglašavaju.

Lokalne turističke organizacije imaju značajnu ulogu u promovisanju atraktivnih turističkih lokaliteta od kojih su neki zakonom zaštićeni ili su planirani za zaštitu, a posebno važnu ulogu imaju **komunalne inspekcije i policije**.

V ZAŠTIĆENA PODRUČJA U CRNOJ GORI

Nacionalna mreža zaštićenih područja Crne Gore danas broji **80 područja**¹ i pokriva **190138.41 ha** odnosno 182572.35 ha na kopnu (13.22%) i 4567.26 ha (1,87%) morske teritorije Crne Gore, od čega se najveći dio (100.427 ha ili 7,271%) sastoji od pet nacionalnih parkova: „Durmitor”, „Skadarsko jezero”, „Lovćen”, „Biogradska gora” i „Prokletije”. Preostali dio čini 75 zaštićenih područja u okviru sledećih kategorija:

- strogi rezervat prirode (3),
- posebni rezervat prirode (2),
- park prirode (9),
- spomenik prirode (59) i
- predio izuzetnih odlika (2).

Lokaliteti Sopot i Dražin vrt u Bokokotorskom zalivu se nalaze pod preventivnom zaštitom kao posebni rezervati prirode.

Vrsta zaštićenog područja (ZP)	Broj ZP	Ukupna kopnena površina (ha)	Ukupna morska površina (ha)
Nacionalni park	5	100427	
Park prirode	9	84344.32	4563,76
Posebni rezervat prirode	2	153.474989	3,47
Predio izuzetnih odlika	2	196.05	
Spomenik prirode	59	4597.5665	
Strogi rezervat prirode	3	420	
	80.00	190138.41	4567,26

Tabela 2. Zaštićena područja u Crnoj Gori (mart 2023. godine)

¹ Tabela koja sadrži detaljne podatke u vezi sa zaštićenim područjima je ažurirana tokom konsultativnog procesa i nalazi se u Aneksu 4 ovog dokumenta.

A. STUDIJA ZAŠTITE

Prvi korak u procesu uspostavljanja zaštićenog područja je izrada **Studije zaštite za zaštićeno područje** s obzirom na to da se postupak proglašavanja zaštićenih područja pokreće upravo zahtjevom za izradu stručne studije, a ukoliko se za neko prirodno dobro na osnovu studije zaštite utvrdi da ima svojstva zaštićenog područja donosi se akt o proglašavanju zaštićenog područja. Procedura izrade i sadržaj studije su definisani Zakonom o zaštiti prirode, međutim, **studija zaštite je urađena za samo 22 od 80 zaštićenih područja (27.5%), dok je reviziju studije potrebno uraditi za 63 zaštićena područja (79%)**. Naime, Studija zaštite predstavlja osnovni dokument za uspostavljanje zaštićenog područja, a samim tim i preduslov je adekvatnog upravljanja jer se Studijom i Aktom o proglašenju određuju granice područja, zone zaštite, ciljne vrste i staništa kao i daju dozvoljene i zabranjene radnje u zaštićenom području. Stoga, revizija je obavezna za sva ona zaštićena područja koja su proglašena prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti prirode iz 2008. godine iz prostog razloga što obaveza izrade studije nije postojala u prethodnom Zakonu. Dodatno, revizija se radi kada ne postoje definisane granice i/ili podaci o razlozima zaštite (podaci o staništima i vrstama), kao i ukoliko dođe do izmjene prirodnih vrijednosti postojećeg zaštićenog područja. **Izrada studija revizije zaštićenih područja od strane Agencije za zaštitu životne sredine je u toku za 43 područja** (uključujući NP Lovćen, NP Skadarsko jezero, NP Durmitor i NP Biogradska gora) što će značajno popraviti situaciju po ovom pitanju (81%), međutim i dalje će preostati značajan broj zaštićenih područja za koje je neophodno realizovati procedure revizija u najskorijem mogućem periodu.

UPRAVLJAČ	STUDIJA ZAŠTITE	REVIZIJA STUDIJE ZAŠTITE
JPNP	3 ²	6
JPMD	3 ³	
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	3 ⁴	1
d.o.o. „Park prirode Piva“	DA	NE
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	DA	NE

² JPNP, pored 5 nacionalnih parkova, upravlja i zaštićenim područjima Park prirode „Ulcinjnska solana“ i Botanički vrt „Dulovine“. NP Durmitor, NP Prokletije i Park prirode „Ulcinjnska solana“ imaju studiju zaštite, dok je procedura revizije studija zaštite u toku za: NP Biogradska gora, NP Durmitor, NP Lovćen, NP Skadarsko jezero i Botanički vrt „Dulovine“, dok je Radna grupa za praćenje realizacije aktivnosti upravljanja Parkom prirode „Ulcinjnska solana“ zaključila da je potrebno pokrenuti postupak revizije studije zaštite i za Park prirode „Ulcinjnska solana“.

³ Od područja kojima upravlja Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, studije zaštite rađene su 2021. godine za Parkove prirode Platamuni, Katič i Stari Ulcinj.

⁴ Urađena je studija zaštite za Park prirode „Komovi“, Park prirode „Rijeka Zeta“, spomenik prirode „Park šuma Gorica“, a planirana je revizija studije zaštite za spomenik prirode „Pećina Magara“.

d.o.o. „Park prirode Komovi“	DA	NE
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi	NE	DA
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	NE	DA (za oba područja)
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine	DA	NE
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	NE za dva područja ⁵ Da za jedno područje	DA za dva područja NE za jedno područje
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	NE	DA
Opština Tuzi	DA za jedno područje ⁶	DA za jedno područje
d.o.o. Komunalno Cetinje	DA za sva tri područja	NE
d.o.o. Komunalno Tivat	DA	NE
d.o.o. Komunalno Kotor	NE	DA

Tabela 3. Studije zaštite (mart 2023. godine)

B. UPRAVLJAČ ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Imajući u vidu da je jedan od osnovnih preduslova za održivo upravljanje zaštićenog područja upravo postojanje upravljača, važno je istaći da su **upravljači imenovani za 53 od 80 područja (66%)** odnosno da je potrebno imenovati upravljače za 27 zaštićenih područja. U toku je imenovanje upravljača za Spomenik prirode „Kanjon Cijevna“. Interesantno je da su sva područja bez upravljača u kategoriji **spomenici prirode**. Ova zaštićena područja su najčešće mala površinom, imaju veliki potencijal u kontekstu turizma, ali ih je potrebno dodatno zaštititi, valorizovati i promovisati jer se radi o područjima u kojima se nalazi jedan ili više prirodnih ili prirodno-kulturnih oblika, koji imaju ekološku, naučnu, estetsku, kulturnu i/ili obrazovnu vrijednost, a čija je vrijednost ugrožena usljed spoljnih pritisaka i nepostojanja odgovornih subjekata odnosno upravljačke

⁵ Studija zaštite je urađena za spomenik prirode „Gornjepoljski vir“, dok je reviziju studije potrebno uraditi za spomenik prirode „Arboretum u Grahovu“ i predio posebnih odlika „Trebjesa“.

⁶ Studija zaštite je urađena za spomenik prirode „Kanjon Cijevna“, dok je za spomenik prirode „Hrast medunac (Quercus pubescens)“ potrebno pokrenuti proceduru revizije studije zaštite.

strukture. Ova područja su proglašavana u prošlosti bez adekvatnih studija zaštite pa je i to jedan od razloga za nepostojanje upravljača. Lista zaštićenih područja bez imenovanog upravljača nalazi se u okviru Aneksa 4.

Shodno članu 55 Zakona o zaštiti prirode, zaštićenim područjima upravlja upravljač koji ispunjava uslove u pogledu kadra, organizacione osposobljenosti za obavljanje poslova zaštite, unaprjeđenja, promovisanja i održivog razvoja zaštićenog područja i područja ekološke mreže. Ispunjenost navedenih uslova utvrđuje MEPPU, odnosno organ lokalne uprave.

Strogim rezervatom prirode, posebnim rezervatom prirode, parkom prirode, spomenikom prirode i predjelom izuzetnih odlika, koja se nalaze na prostoru nacionalnog parka, upravlja upravljač nacionalnim parkom.

Upravljač zaštićenog područja određuje se aktom o proglašavanju zaštićenog područja.

Zaštićenim područjima, osim nacionalnih parkova, koja se nalaze na području morskog dobra upravlja pravno lice nadležno za upravljanje morskim dobrom.

Shodno članu 34 Zakona, koji se odnosi na proglašavanje zaštićenih područja, park prirode, spomenik prirode i predio izuzetnih odlika koji se nalaze na području jedne jedinice lokalne samouprave proglašava skupština jedinice lokalne samouprave, po prethodno pribavljenoj saglasnosti MEPPU i mišljenje organa državne uprave nadležnih za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i poslove kulture, a u slučaju da se navedena zaštićena područja nalaze na području više jedinica lokalne samouprave proglašava ih Vlada na predlog jedinica lokalne samouprave na čijoj se teritoriji nalazi, uz prethodno pribavljeno mišljenje MEPPU i organa državne uprave nadležnih za poslove poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i za poslove kulture.

U tom kontekstu, za parkove prirode se najčešće uspostavlja posebno preduzeće od strane jedinica lokalne samouprave – d.o.o. za upravljanje tim zaštićenim područjem odnosno zaštićenim područjem na teritoriji jedne opštine. Izuzetak je opština Kolašin koja je za upravljanje Parkom prirode „Komovi“ imenovala Sekretarijat za zaštitu životne sredine mada je u planu definisanje novog modela s obzirom na to da su iz Sekretarijata napomenuli da se radi o privremenom rješenju. Specifičan je slučaj Glavnog grada koji je formirao Agenciju (d.o.o.) za upravljanje (svim) zaštićenim područjima na svojoj teritoriji.

U slučaju spomenika prirode, jedinice lokalne samouprave, u tom slučaju, za upravljača obično imenuju sekretarijat koji se bavi pitanjima zaštite životne sredine, dok u nekim opštinama (npr. Bijelo Polje) planiraju uspostavljanje preduzeća za upravljanje svim zaštićenim područjima na svojoj teritoriji.

Zbog prirode aktivnosti koje se sprovode radi održavanja određenih gradskih parkova koji predstavljaju zaštićena područja – spomenike prirode, jedinice lokalne samouprave u Tivtu i Prijestonici Cetinje su za upravljače ovih zaštićenih područja definisali komunalna preduzeća.

Jedino javno-privatno partnerstvo, kada je u pitanju upravljanje zaštićenim područjem, prisutno je u slučaju spomenika prirode – Lipska pećina. Ovaj model bi trebalo detaljnije analizirati iz razloga što je nekoliko upravljača (npr. Opština Nikšić za Arboretum na Grahovu) izrazila interesovanje da razumije način funkcinisanja jer su zainteresovani da sličan model primjene za određena zaštićena područja.

U Tabeli 3, u nastavku, dat je pregled postojećih upravljača zaštićenih područja sa informacijama o ukupnom broju zaposlenih i tamo gdje je bilo moguće, informacijom o broju zaposlenih u stručnim službama. Potrebno je istaći da su u slučaju Parka prirode Komovi, uspostavljena tri upravljača, i to: d.o.o. Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice (za teritoriju zaštićenog područja koji pripada Glavnom gradu), Sekretarijat za zaštitu životne sredine iz Kolašina (za teritoriju zaštićenog područja koja se nalazi na teritoriji opštine Kolašin) i d.o.o. Park prirode Komovi (za teritoriju zaštićenog područja koja se nalazi na teritoriji opštine Andrijevica). S obzirom na činjenicu da više upravljača upravlja jednim zaštićenim područjem, bilo bi dobro uspostaviti određenu koordinacionu strukturu koja bi obezbijedila adekvatno upravljanje zaštićenim područjem od strane više upravljača. Takođe, u slučaju Parka prirode „Rijeka Zeta“ postoje dva upravljača – sekretarijati opštine Danilovgrad i Glavnog grada koji su imenovani za privremene upravljače dok se ne uspostavi zajedničko upravljačko tijelo.

UPRAVLJAČ	ZAŠTIĆENO PODRUČJE	UKUPAN ZAPOSLENIH 31.12.2022.	BROJ NA DAN	STRUČNA SLUŽBA
JP Nacionalni parkovi (7)	NP Biogradska gora NP Durmitor NP Lovćen NP Skadarsko jezero NP Prokletije Park prirode „Ulcinjaska solana“ Botanički vrt Dulovine	258		DA 10 zaposlenih u Odjeljenju za zaštitu prirodne baštine
JPMD (24)	Plaža Bečići Plaža Buljarica	66 ⁷		DA

⁷ Informacija koju su dostavili predstavnici JPMD se odnosi na dan 13.2.2023.

	Plaža Čanj Plaža Drobni pijesak Plaža Jaz Plaža Lučice Plaža Mogren Plaža Pećin Plaža Petrovac Plaža Pržna kod Tivta Plaža Sutomore Plaža Topolica Plaža Valdanos Plaža Veliki pijesak Plaže Svetog Stefana i Miločera Slovenska plaža Velika plaža kod Ulcinja Poluostrvo Ratac sa Žutokrljicom Tivatska solila Park prirode "Platamuni" Park prirode "Katič" Park prirode "Stari Ulcinj"		Sedam stalno zaposlenih u okviru Službe za zaštitu i održivi razvoj (od čega 1 rukovodilac, 4 za pitanja zaštite prirode, 1 za poslove međunarodne sardnje i projekte, 1 za poslove organizacije kupališta).
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice (4)	Park prirode Komovi Park prirode Zeta Spomenik prirode „Park šuma Gorica“ Spomenik prirode „Pećina Magara“	7	NE Dva savjetnika za zaštitu životne sredine.
d.o.o. „Park prirode Piva“ (1)	Park prirode Piva	9	NE Jedan zaposleni.
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“ (1)	Park prirode Dragišnica i Komarnica	12	NE Jedan zaposleni
d.o.o. „Park prirode Komovi“ (1)	Park prirode Komovi (Andrijevića)	16	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>

d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi (1)	Park prirode „Orjen“	12	DA Jedan zaposleni
Opština Bijelo Polje (2) Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	Đalovića klisura Novakovića pećina kod Tomaševa	0 ⁸	NE
Opština Kolašin (1) Sekretarijat za zaštitu životne sredine	Park prirode „Komovi“ (Kolašin)	6 ⁹	NE Jedan zaposleni.
Opština Nikšić (3) Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Spomenik prirode Arboretum - Botanička bašta Predio izuzetnih odlika park-šuma Trebjesa Spomenik prirode „Gornjepoljski vir“	6 ¹⁰	NE
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine (1)	Lipska pećina	5	NE
Opština Tuzi (2)	Spomenik prirode „Kanjon Cijevna“ Hrast medunac (<i>Quercus pubescens</i>) u Vranju	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>	
d.o.o. Komunalno Cetinje	Spomenik prirode Njegošev park na Cetinju Spomenik prirode Park 13 jul Park u dvorištu dječje bolnice na Cetinju	5	NE Jedan zaposleni
d.o.o. Komunalno Tivat	Veliki gradski park u Tivtu	16	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>
d.o.o. Komunalno Kotor	Stablo crne topole	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>	

Tabela 4 – Pregled ukupnog broja zaposlenih i zaposlenih stručnih lica

⁸ Opština Bijelo Polje još uvijek nije definisala upravljače za zaštićena područja na svojoj teritoriji

⁹ Od 6 zaposlenih u Sekretarijatu za zaštitu prirode jedan je savjetnik za zaštitu prirode

¹⁰ Od čega 4 stručna lica na poslovima zaštite životne sredine

C. NADLEŽNOSTI UPRAVLJAČA U FIZIČKOJ ZAŠTITI ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Jedna od ključnih funkcija zaštićenih područja je **fizička zaštita**. Naime, shodno Zakonu o zaštiti prirode, upravljač je dužan da organizuje službu zaštite radi očuvanja zaštićenog prirodnog dobra. Službu zaštite vrše čuvari koji moraju ispuniti uslove utvrđene zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine.

Član 106 Zakona o zaštiti prirode definiše sljedeća prava i obaveze zaštitara kada zaštitar, u vršenju službe, ustanovi da je učinjena povreda pravila unutrašnjeg reda i kršenja režima zaštite:

- ✓ legitimise lice koje zatekne u zaštićenom prirodnom dobru;
- ✓ daje upozorenja ili izdaje naređenja u skladu sa posebnim zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine;
- ✓ izvrši pregled lica, svih vrsta vozila, plovila, stvari i tovara;
- ✓ zadrži lice zatečeno u izvršenju krivičnog djela u skladu sa posebnim zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine;
- ✓ obezbijedi mjesto događaja u skladu sa posebnim zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine;
- ✓ privremeno oduzme predmete kojima je izvršen prekršaj ili krivično djelo i predmete koji su nastali ili pribavljeni izvršenjem takvog djela i da predmete preda upravljaču zaštićenog prirodnog dobra radi čuvanja;
- ✓ odmah obavijesti organ uprave nadležan za poslove inspeksijskog nadzora;
- ✓ lice bez ličnih isprava, zatečeno u vršenju prekršaja ili krivičnog djela, odmah preda ili obavijesti nadležni organ za poslove policije;
- ✓ zatraži uspostavljanje prethodnog stanja, odnosno naredi mjere za sprječavanje i uklanjanje štetnih posljedica;
- ✓ sarađuje sa vlasnicima i korisnicima prava na nekretninama u zaštićenom prirodnom dobru u cilju zaštite prirode;
- ✓ pruža pomoć posjetiocima zaštićenog prirodnog dobra i lokalnom stanovništvu.

U vršenju službe zaštitar je dužan da pokaže identifikacionu oznaku, kao i da licu od kojeg je naplatio novčanu kaznu ili oduzeo sredstva i druge predmete izda odgovarajuću potvrdu.

Zaštitar mora da ispunjava uslove i ima dozvolu za vršenje poslova zaštite u skladu sa posebnim zakonom kojim uređuje zaštita lica i imovine.

U nastavku je data *Tabela 5* koja sadrži pregled informacija o postojanju službe zaštite i broju zaštitara po upravljačima zaštićenih područja.

UPRAVLJAČ	DA LI POSTOJI SLUŽBA ZAŠTITE?	BROJ ZAPOSLENIH U SLUŽBI ZAŠTITE/ZAPOSLENIH NADZORNIKA
JPNP	Da	Ukupno 62 nadzornika za svih 5 NP
JPMD	Da	2 (na određeno vrijeme)
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	Da	4
d.o.o. „Park prirode Piva“	Da	6
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	Da	1
d.o.o. „Park prirode Komovi“	Ne	4
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi	Da	6
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	<i>Nema podataka</i>	
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine	Ne	
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne	
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne	
Opština Tuzi	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>	
d.o.o. Komunalno Cetinje	Ne	
d.o.o. Komunalno Tivat	Da	3
d.o.o. Komunalno Kotor	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>	

Tabela 5. Informacija o službi zaštite

D. PLAN UPRAVLJANJA I GODIŠNJI PROGRAMI UPRAVLJANJA

Ključni dokument kojim se planiraju mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja zaštićenog prirodnog područja je **Plan upravljanja** koji se donosi za period od pet godina. Radi se o dokumentu koji priprema upravljač, a koji sadrži prikaz prirodnih resursa i korisnika zaštićenog područja, ocjenu stanja zaštićenog područja, dugoročne ciljeve zaštite i održivog razvoja, analizu i ocjenu uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite, mjere zaštite, očuvanja, upravljanja, unaprjeđivanja i korišćenja zaštićenih područja, način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem, prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine, itd. Obaveza i procedura donošenja Plana upravljanja definisana je članom 58 Zakona o zaštiti prirode, dok je članom 59 definisan detaljan sadržaj Plana. **U članu 56 Zakona, navode se obaveze upravljača stoga neophodno je kao jednu od prvih obaveza upravljača, dodati upravo obavezu pripreme Plana upravljanja, kao preduslova za donošenje godišnjih programa i ostalih akata koji su pobrojani u ovom članu Zakona.**

Planovi upravljanja se sprovode na osnovu godišnji program upravljanja koje izrađuju i donose upravljač, uz saglasnost Ministarstva, odnosno nadležnog organa lokalne uprave. Godišnji program upravljanja dostavlja se Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu. Praćenje implementacije planova upravljanja vrši se kroz Izveštaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja koji priprema upravljač i dostavlja Ministarstvu, odnosno nadležnom organu lokalne uprave do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu

Od 80 zaštićenih područja, samo 8 imaju plan upravljanja, i to: Park prirode „Orjen“, Park prirode „Platamuni“, Park prirode „Katič“, Park prirode „Stari Ulcinj“, Park prirode „Komovi“ na teritoriji Glavnog grada, Park prirode „Piva“, Lipska pećina i Veliki gradski park Tivat. Procedura izrade planova za određeni broj zaštićenih područja, uključujući i JP za Nacionalne parkove, je u toku i očekuje se da će isti biti usvojeni tokom 2023. godine.

Imajući u vidu navedeno, ne iznenađuje činjenica da su **godišnji programi upravljanja** za 2023. godinu donijeti za samo 6 zaštićenih područja. Naime, shodno odgovorima koji su prikupljeni na osnovu Upitnika koji je distribuiran upravljačima zaštićenih područja, godišnji programi upravljanja su donijeti za: Lipsku pećinu, Park prirode „Dragišnica i Komarnica“, Park prirode „Komovi“ (Kolašin i Podgorica), Park prirode „Orjen“, Park prirode „Piva“ i za Veliki gradski park Tivat. U toku je procedura za donošenje godišnjih programa upravljanja za 2023. godinu za sljedeća zaštićena područja: NP Biogradska gora, NP Prokletije, Parkove prirode „Platamuni“, „Katič“ i „Stari Ulcinj“, Park prirode „Komovi“ (Andrijevića) i Spomenik prirode „Kanjon Cijevne“.

Kao ključni razlog za nedonošenje godišnjih programa upravljanja navodi se nedostatak kapaciteta i finansijskih sredstava, kao i izmijenjena dinamika u radu usljed mjera koje su bile na snazi tokom epidemije COVID-19 (kašnjenje u izradi programa i izvještaja za prethodne godine je uslovalo kašnjenje u izradi novih dokumenata).

UPRAVLJAČ	PLAN UPRAVLJANJA	GODIŠNJI ROGRAM UPRAVLJANJA
JPNP	Ne	Ne
JPMD	Da za Park prirode „Platamuni“	Ne
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	Da za Park prirode „Komovi“	Da za Park prirode „Komovi“
d.o.o. „Park prirode Piva“	Da	Da
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	Ne	Da
d.o.o. „Park prirode Komovi“	Ne	Ne
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi	Da	Da
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	Ne	Ne
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine	Ne	Da
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne	Ne
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Da	Da
Opština Tuzi	Ne	Ne
d.o.o. Komunalno Cetinje	Ne	Ne
d.o.o. Komunalno Tivat	Da za Veliki gradski park Tivat	Da za Veliki gradski park Tivat
d.o.o. Komunalno Kotor	Ne	Ne

Tabela 6. Pregled donijetih planova upravljanja i godišnjih programa upravljanja (mart 2023. godine)

E. AKT O UNUTRAŠNJEM REDU

Akt o unutrašnjem redu je donijelo svega **osam upravljača**, s tim da je navedenim aktom obuhvaćen veći broj zaštićenih područja.

Naime, Javno preduzeće Nacionalni parkovi (JPNP) je 2005. godine donijelo Akt o unutrašnjem redu za sve nacionalne parkove. Plan o zaštiti, unutrašnjem redu i službi zaštite u Parku prirode „Piva“ donesen je 2016. godine, a Akt o unutrašnjem redu za Park prirode „Orjen“ i Park prirode „Komovi“ (Andrijevića) donijeti su 2019. godine.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom (JPMD) je tokom 2022. godine donijelo Odluke o unutrašnjem redu i službi zaštite u parkovima prirode „Platamuni“, „Katič“ i „Stari Ulcinj“, dok je Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice donijela Pravilnik o unutrašnjem redu i Službi zaštite u zaštićenim područjima Podgorice, kao i Upustvo o standardnim bezbjedonosno - operativnim procedurama službe zaštite kojim se propisuju opšte i posebne dužnosti, ovlašćenja rendžera i način primjene ovlašćenja, pravila ponašanja, način rada i postupanja rendžera tokom 2022. godine. Osim toga i Komunalno preduzeće Tivat kao upravljač Velikog gradskog parka Tivat ima donesen Akt o unutrašnjem redu za ovo područje. Takođe, postoji svojevrsni bonton koji definiše niz pravila kojih se posjetioци moraju pridržavati prilikom boravka/posjete u speleološkom objektu Lipska pećina.

UPRAVLJAČ	AKT O UNUTRAŠNJEM REDU
JPNP	Da za sve nacionalne parkove
JPMD	Da za parkove prirode „Platamuni“, „Katič“ i „Stari Ulcinj“
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	Da
d.o.o. „Park prirode Piva“	Da
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	Ne
d.o.o. „Park prirode Komovi“	Da
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi	Da
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	Ne
Opština Kolašin	Ne

Sekretarijat za zaštitu životne sredine	
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Da
Opština Tuzi	Ne
d.o.o. Komunalno Cetinje	Ne
d.o.o. Komunalno Tivat	Da za Veliki gradski park Tivat
d.o.o. Komunalno Kotor	Ne

Tabela 7. Donijeti akti o unutrašnjem redu (mart 2023. godine)

F. GODIŠNJI PLAN RAZVOJA I OBUKE KADROVA

Članom 56 Zakona o zaštiti prirode, kao jedna od obaveza upravljača zaštićenog područja, definisana je i obaveza izrade godišnjeg plana razvoja i obuke kadrova kako bi se obezbijedilo adekvatno upravljanje zaštićenog područja. S tim u vezi, kao jedno od pitanja koje se izdvojilo kao ključno u kontekstu omogućavanja održivog upravljanja zaštićenim područjima jeste upravo nedostatak kapaciteta, kako u pogledu broja zaposlenih koji bi se bavili određenim poslovima, tako i u pogledu obučenosti. U tom kontekstu, veoma je važno planirati razvoj kadrova kako na nivou upravljača, tako i sistemski na nivou države u kontekstu uspostavljanja redovnih programa obuka.

Na osnovu odgovora prikupljenih zahvaljujući Upitniku, nameće se zaključak da **upravljači uglavnom ne pripremaju redovne godišnje planove razvoja i obuke kadrova** već se obuke realizuju stihijski, kada se za to ukaže mogućnost, a uglavnom kroz projekte koje realizuju resorna ministarstva, JLS ili najčešće nevladine organizacije.

Među upravljačima koji imaju godišnje planove razvoja i obuke kadrova odnosno slična dokumenta kojim se predviđa obuka, nalaze se JPNP, JPMD, Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice, Park prirode „Piva“ i Veliki gradski park Tivat.

UPRAVLJAČ	GODIŠNJI PLAN RAZVOJA I OBUKE KADROVA
JPNP	Da
JPMD	Da
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	Da
d.o.o. „Park prirode Piva“	Da

d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	Ne
d.o.o. „Park prirode Komovi“	Ne
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi	Ne
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	Ne
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine	Ne
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne
Opština Tuzi	Ne
d.o.o. Komunalno Cetinje	Ne
d.o.o. Komunalno Tivat	Ne
d.o.o. Komunalno Kotor	Ne

Tabela 8. Donijeti godišnji planovi razvoja i obuke kadrova (mart 2023. godine)

VI IDENTIFIKACIJA NEDOSTATAKA ZA PUNU PRIMJENU PREDVIĐENIH ZAKONSKIH RJEŠENJA

Kao rezultat konsultativnog procesa, kroz odgovore na Upitnik koji je dostavljen od strane konsultanta upravljačima zaštićenih područja, kao i intervjuje koji su organizovani, identifikovani su, između ostalog, i ključni nedostaciji koji onemogućavaju punu primjenu zakonskih rješenja. Konsultativni proces je sproveden u periodu od 3. februara 2023. godine do 27. februara 2023. godine i sastojao se od Upitnika (koji je distribuiran upravljačima zaštićenih područja i na koji su dostavljeni odgovori) i intervjuja sa upravljačima tokom kojih su detaljnije diskutovani odgovori na pitanja iz Upitnika. Upitnik je sadržao 33 pitanja u okviru četiri tematske cjeline (o zaštićenom području, finansijska održivost, kapaciteti i izazovi u upravljanju). U okviru Aneksa 2 i 3 se nalaze Upitnik i kontakti svih upravljača sa kojima su obavljene konsultacije, a na bazi čijih odgovora je pripremljena Analiza.

Sledeća pitanja su se iskristalisala kao ključni nedostaci koji onemogućavaju punu primjenu zakonskih rješenja:

- **Nedostatak upravljačkih struktura**- značajan broj zaštićenih područja nema imenovane upravljače stoga predstavljaju „zaštićena područja na papiru“, a samim tim za ovakva područja nisu stvoreni ni preduslovi za adekvatno upravljanje.
- **Nedostatak kapaciteta** – kako u pogledu broja zaposlenih koji bi se bavili određenim poslovima, tako i u pogledu obučenosti, i specifičnih vještina, itd. Naime, većina zaštićenih područja nemaju stručne službe ili zaposlene stručnjake u dovoljnom broju koje se bave upravljanjem, a evidentan je i nedostatak službi zaštite ili u nekim slučajevima i kada postoje nemaju adekvatan broj zaštitara. Kao što se iz Tabele 4 može zaključiti, većina upravljača nema formiranu službu zaštite. Ono što se posebno ističe jeste da **upravljači uglavnom zbog nedostatka finansijskih sredstava nisu u mogućnosti da formiraju službu zaštite ili da zaposle potreban broj zaštitara, kao ni da obezbijede svu potrebnu i adekvatnu opremu kako bi zaštitari mogli vršiti svoj posao.**

Dodatno, službu zaštite vrše čuvari/zaštitari koji moraju ispuniti uslove utvrđene zakonom kojim se uređuje zaštita lica i imovine, tako da se u praksi pokazalo da je za obavljanje posla u zaštićenom području **neophodno da zaštitari imaju dodatne obuke**, međutim, usljed nedostatka sredstava, obuke se organizuju povremeno i bez definisanog plana i kurikuluma. U tom kontekstu, a shodno odgovorima većine upravljača, potrebno je obezbijediti uniformnu obaveznu obuku za sve zaštitare u zaštićenim područjima, pa je u tom smislu potrebno razmišljati o razvoju jedinstvenog kurikuluma na nivou cijele Crne Gore koji bi sprovodila licencirana institucija/organizacija i sl. Na ovaj način obezbijedilo bi se adekvatno znanje, a samim tim i djelovanje zaštitara na terenu jer se usljed nedovoljnog znanja o vrijednostima biodiverziteta ili zakonodavstva koje treba da sprovede otežava pokretanje sudskih tužbi (npr. u njihovim prijavama nedostaju zakonski prihvatljive informacije, pa ih tužioci odbacuju; zbog nedostatka kapaciteta inspekcijske službe koja nije u mogućnosti da dođe na lice mjesta u propisanom periodu od dva sata, zadržana lica budu puštena bez posljedica za krivično djelo/prekršaj i sl.)

Jedno od ključnih pitanja koje se odnosi na službu zaštite, a koje je, takođe, istaknuto od skoro svih upravljača, odnosi se na **nadležnosti i ovlaštenja koje zaštitar ima odnosno potrebu da se te nadležnosti dodatno preciziraju** (kroz razradu podzakonskih akata ili procedura koja bi detaljno definisala način primjene postojećih ovlaštenja) **i prošire** na način da zaštitar ima mogućnost kažnjavanja (a, preduslov za to bi bila izmjena cijelog sistema zakona i podzakonskih akata).

Takođe, evidentno je da upravljači zaštitare i njihovu ulogu najviše vide kao represivnu i kontrolnu dok se potencijalna edukativna uloga u smislu poštovanja pravila i vrijednosti zaštićenih područja posjetiocima i zainteresovanim stranama najčešće zapostavlja.

- **Nepostojanje studija zaštite** za veliki broj zaštićenih područja, uključujući i nacionalne parkove (mada su pokrenuti postupci revizije odnosno stručne osnove na osnovu kojih se radi zoniranje). Naime, usljed nedostatka stručne osnove, zone uglavnom nisu određene u skladu sa potrebama zaštite prirode, a pored toga, u okviru određenih zona, postoje određene aktivnosti koje su u koliziji sa datom zonom zaštite u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode. Takođe jedan od problema je nepostojanje određenih smjernica za izradu studija zaštite, kao i za sakupljanje podataka o flori i fauni u zaštićenom području.
- **Nemogućnost dogovora oko modela i načina upravljanja odnosno formiranja zajedničkog upravljačkog tijela za teritoriju jednog zaštićenog područja koje se nalazi na teritoriji više lokalnih uprava.** Naime, osnovni smisao proglašenja područja zaštićenim je očuvanje njegovih prirodnih vrijednosti i prirodnih resursa kao cjeline, kao i preduzimanje adekvatnih mjera zaštite, unaprjeđenja, promovisanja i održivog razvoja na teritoriji svih jedinica lokalne samouprave kome to područje pripada, što se može postići samo stvaranjem uslova za rad jednog upravljačkog tijela.
- **Podijeljena ovlaštenja između zaštitara, relevantnih inspeksijskih službi i policije** su u funkcionalnom smislu često prepreka za adekvatno funkcionisanje odnosno efikasno procesuiranje neadekvatnih i nelegalnih radnji u zaštićenim područjima. Dodatno, zbog nedostatka kapaciteta svih službi koordinacija i blagovremeno reagovanje svih aktera nerijetko izostane ili predstavlja otežavajuću okolnost. Dodatno, u slučajevima procesuiranja dugi pravosudni postupci sa često blagim mjerama ili ishodom ne predstavljaju adekvatan odgovor na počinioce nelegalnih aktivnosti u zaštićenim područjima.
- **Nedostatak finansijskih sredstava i opreme** – za realizaciju aktivnosti koje se odnose na zaštitu i obavljanje osnovnih zadataka/funkcija upravljača. Istraživanje je pokazalo da većina zaštićenih područja nema budžet za upravljanje, dok kod onih kod kojih postoji cca 80%-90% budžeta kojim raspolaže upravljač se opredjeljuje na zarade zaposlenih; takođe, sredstva koja se izdvajaju za zaštićena područja su vrlo ograničena i ne mogu pokriti sve operative troškove upravljača. Takođe evidentan je i nedostatak adekvatne opreme, mehanizacije i sl, kao što je tehnička oprema za praćenje stanja i monitoring u zaštićenom području (od fotoaparata, dronova, i sl), oprema za akcije spašavanja i gašenje požara. Takođe, uspostavljanjem zaštićenih područja u moru otvorile su se nove potrebe u cilju što boljeg uspostavljanja službe zaštite na moru (brod, automobil, IT oprema za vršenje nadzora u zaštićenim područjima, i sl.).
- **Neadekvatno definisana nadležnost upravljača i pojedinih institucija**, u prvom redu Uprave za šume jer upravljač nema nadležnosti za upravljanje svim prirodnim resursima na teritoriji zaštićenog područja (izuzev u slučaju nacionalnih parkova), što

dovodi do toga da upravljač zaštićenog područja nema informaciju o mjerama i aktivnostima koje se preduzimaju u vezi sa šumom na svojoj teritoriji.

- **Nedostatak komunikacije sa relevantnim institucijama i koordinacije u sprovođenju aktivnosti** kao preduslov za planiranje i realizaciju aktivnosti;
- **Nedovoljna informisanost lokalne zajednice o zaštićenim područjima, a najčešće i izostanak mehanizma za saradnju sa lokalnom zajednicom;**
- **Nedostaci u postojećem pravnom okviru i zastarjelost planskih dokumenata**, kao i **nesprovođenje postojećih** zakonskih odredbi odnosno nedovoljna kontrola u sprovođenju zakonskih odredbi. U odnosu na navedeno konkretno do sada su identifikovani sledeći konkretni problemi:
 - o Vezano za Zakon o zaštiti prirode nedostaje propisana obaveza učešća javnosti u donošenju planova upravljanja i formiranja modela za saradnju sa lokalnim stanovništvom; definisana obaveza upravljača da ima stručnu službu ili minimum stručnog osoblja za upravljanje zaštićenim područjem; sadržaj plana upravljanja je robustan i često se određene stavke ponavljaju i upravljači imaju različit pristup u razumijevanju i obradi istih; nema definisanog obaveznog sadržaja jednogodišnjih programa upravljanja niti izvještaja o radu; nedostatak širih ovlašćenja zaštitara u smislu mogućnosti pisanja prekršajnih kazni i naloga te procesuiranja i naplate prekršaja (ovo je predmet i Zakona o zaštiti lica i imovine). Takođe, nedostaje i član ili stav kojim se precizira upravljanje prirodnim resursima u okviru zaštićenih područja od strane upravljača, (koji bi kao takav mora biti usaglašen i integrisan u ostalim zakonima koji tretiraju ovu temu – Zakon o šumama, Zakon o divljači i lovstvu itd). Nedostaje i propisana obaveza da se vezano za sve dozvole i aktivnosti u zaštićenim područjima oni koji obavljaju aktivnosti javljaju upravljačima, u pravima i obavezama zaštitara nedostaje obaveza edukovanja posjetioca i korisnika prirodnih resursa.
- Upravljači parkova prirode su iznosili i nedostatak detaljnije propisanih pravila vezano za upravljanje kako recimo imaju nacionalni parkovi u Zakonu o nacionalnim parkovima.
- Bez obzira što su Zakonom o šumama prepoznate šume posebne namjene i predviđeno da u šumama, u okviru zaštićenih prirodnih dobara, može da se vrši sanitarna sječa i mjere neophodne za njegu kojima se obezbjeđuje zaštita, stabilnost i prirodna obnova šuma, praksa govori drugačije. Tako su, na primjer, izdate koncesije na području regionalnih parkova Piva i Komovi, gdje se sječa vrši u gazdinskim jedinicama i mimo ovih odredbi, dakle mimo sanitarne sječe. Dodatno, upravljači često nemaju informaciju o aktivnostima Uprave za šume u okviru zaštićenih područja s obzirom na to da nigdje nije definisana obaveza javljanja ili prisustva upravljača prilikom ovih aktivnosti. Takođe, česti su i slučajevi nelegalne sječe koja se zbog ograničenih kapaciteta nedovoljno kontroliše.
- Iz istih razloga nedovoljne edukacije i kapaciteta veliki je nedostatak u kontroli aktivnosti u zaštićenim područjima poput lova i krivolova, sakupljanja vrsta, kampovanja i sličnih aktivnosti u okviru zaštićenih parkova.

Posebno značajna grupa nedostataka, a koja predstavlja problem za upravljače zaštićenih područja odnosi se na:

- u nekim slučajevima **nedovoljno precizne granice zaštićenih područja** prirode odnosno nedostatak jasnih granica zaštićenih plaža i ostalih zaštićenih područja, nepostojanje zaštitnih zona između zaštićenog područja i lovišta, i sl;
- **neusklađenost prostornih planova, sektorskih politika, strategija, planova i programa**, naročito onih vezanih za prirodne resurse sa upravljačkim aktima i dokumenatima i/ili potrebama zaštite vrijednosti zaštićenih područja, (npr. šumarstva, lovstva)
- **inovativni mehanizmi finansiranja nisu razvijeni** i identifikovani a čak i kada su zakonski predviđeni (poput ekosistemskih usluga) nisu zaživjeli u praksi

Dodatno, istaknuta su i **dva specifična problema**:

- U Parku prirode „Piva” jedan dio zaštićenog područja nije pokriven signalom mobilnih operatera, pa je otežana komunikacija sa nadzornicima koji obilaze prostor. Isto tako otežana je naplata usluga usljed nemogućnosti da se izdaju fiskalni računi, pogotovo na području Trnovačkog jezera, jednog od najposjećenijih lokaliteta u Parku. Sličan problem je i u Parku prirode „Komovi” na teritoriji Glavnog grada.
- U kontekstu kanjona Nevidio, potrebno je zakonski regulisati kanjoning.

Kao ključni spoljni pritisci, identifikovani su sljedeći:

- Nelegalna sječa šume (4);
- Krivolov (6);
- Nelegalna gradnja (4);
- Neusklađena planska dokumenta, nepostojanje Plana generalne regulacije Crne Gore, a u nekim područjima i nepostojanje Plana privremenih objekata (2);
- Požari (2);
- Nepostojanje adekvatne komunalne infrastrukture i nepropisno odlaganje otpada i nelegalne deponije (2); Sidrenje u drugim zonama zaštite morskih zaštićenih područja (1);
- Nedostatak jasnih granica zaštićenih područja (1);
- Masovni turizam (1);
- Vandalizam (1);
- Poplave (1);
- Loša putna infrastruktura (1);
- Smanjenje broja posjetilaca usred pandemije izazavane COVID-19 virusom (1); i
- Depopulacija područja, napuštanje poljoprivrede i stočarstva. (1).

VII PREGLED FINANSIRANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Članom 57 Zakona o zaštiti prirode definisano je da se **sredstva za rad upravljača zaštićenih područja** obezbjeđuju iz:

- **Budžeta Crne Gore**, odnosno budžeta jedinice lokalne samouprave u skladu sa godišnjim programom i planom upravljanja,
- **naknada za korišćenje zaštićenog područja** i/ili područja ekološke mreže¹¹,
- **donacija** i
- **drugih izvora** u skladu sa zakonom.

Shodno članu 104 Zakona o zaštiti prirode, **sredstva za zaštitu prirode obezbjeđuju se:**

1) **iz Budžeta Crne Gore** za:

- zaštitu zaštićenih prirodnih dobara koje proglašava Skupština i Vlada;
- sprovođenje mjera utvrđenih planom upravljanja koji donosi Vlada i Ministarstvo;
- isplatu naknade štete nanijete od strane zaštićenih divljih vrsta životinja;
- isplatu naknade vlasnicima nepokretnosti za ograničenja svojinskih prava u zaštićenim prirodnim dobrima koje proglašava Skupština i Vlada;
- druge namjene utvrđene ovim zakonom;

2) **iz budžeta jedinice lokalne samouprave** za:

- zaštitu prirodnih dobara koje proglašava jedinica lokalne samouprave;
- sprovođenje mjera zaštite utvrđenih planom upravljanja koji donosi nadležni organ lokalne samouprave;
- isplatu naknade vlasnicima nepokretnosti za ograničenja svojinskih prava u zaštićenim prirodnim dobrima koje proglašava jedinica lokalne samouprave;
- druge namjene utvrđene ovim zakonom.

Imajući u vidu navedeno, **neophodno je da Plan upravljanja zaštićenim područjem sadrži informaciju o sredstvima koja su potrebna za sprovođenje mjera zaštite i izvore obezbjeđivanja potrebnih sredstava** kako bi se omogućilo pravovremeno planiranje kroz godišnje programe odnosno sprovođenje mjera zaštite i ostalih aktivnosti u praksi.

¹¹ Članom 60 Zakona o zaštiti prirode su precizno navedene aktivnosti na osnovu kojih korisnik može da plaća naknadu upravljaču, dok je članom 61 definisana mogućnost utvrđivanja naknada ili drugog vida benefita na osnovu korišćenje ekosistemskih usluga (za šta je potrebno zaključiti ugovor između upravljača zaštićenog prirodnog dobra i korisnika ekosistemskih usluga)

Takođe, upravljač je dužan da u **godišnjem izvještaju** koji dostavlja MEPPU odnosno nadležnom organu lokalne uprave o realizaciji plana upravljanja zaštićenim područjima odnosno godišnjeg programa upravljanja, **uključi informaciju o finansijskim sredstvima utrošenim za zaštitu i ostvarenim prihodima od naknada za korišćenje zaštićenih područja.**

Pored navedenog, članom 56 Zakona o zaštiti prirode, kao jedna od obaveza upravljača, definisana je obaveza donošenja **finansijskog plana zaštite i razvoja područja**, što podrazumjeva donošenje zasebnog dokumenta u odnosu na Plan upravljanja.

Na pitanje da li je i kada **usvojen Finansijski plan**, pozitivan odgovor je dalo **7 upravljača**¹², i to: JPNP, JPMD, Park prirode „Dragišnica i Komarnica“, Park prirode „Komovi“ (Andrijevića), Park prirode „Orjen“, Agencija za upravljanje zaštićenim područjima i Park prirode „Piva“.

Jedan dio upravljača je odgovorio da se njihovi finansijski planovi nalaze u okviru Plana upravljanja s obzirom na to da Planovi sadrže informaciju o finansijskim sredstvima potrebnim za planirane aktivnosti ali nemaju Finansijski plan koji je potrebno izraditi u skladu sa Zakonom.

Kada se analiziraju izvori finansiranja¹³, najčešći odgovor je da se zaštićena područja finansiraju iz sredstava:

- jedinice lokalne samouprave (8)
- naknade za korišćenje prirodnog dobra (5)
- donacije (4)
- projekti (2)
- prodaja proizvoda i usluga (2) i
- iz privatnih sredstava (Lipska pećina).

Dodatno, kada se analizira odnos u % u prosjeku u odnosu na različite izvore finansiranja u budžetu zaštićenog područja, zaključak je da **najveći udio sredstava dolazi iz sredstava jedinice lokalne samouprave**, a zatim od naknade za korišćenje prirodnog dobra, donacija i projekata. Sa druge strane, kada se analizira struktura rashoda, **najveći udio sredstava zaštićenog područja se odnosi na zarade zaposlenih.**

¹² Uključeni su i upravljači koji su naveli da je izrada finansijskih planova u toku.

¹³ Izuzeti JPNP i JPMD

U nastavku, u Tabeli 9 je dat pregled budžeta svih upravljača za 2021. godinu¹⁴, a gdje je bilo moguće, uključeni su i podaci za prethodnih pet godina¹⁵.

UPRAVLJAČ ¹⁶	Budžet upravljača po godinama				
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	-	-	42.500	114.250	124.500
d.o.o. „Park prirode Piva“	190 326,32	157 787,67	123 357,33	174.760,05	242 238,12
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	40.000	74.000	70.000	56.000	130.000
d.o.o. „Park prirode Komovi“				124.000	
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi ¹⁷	-	-	10.000	10.000	5.000
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj ¹⁸	-	-	-	0	-
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine	-	-	-	10.000 ¹⁹	-

¹⁴ Kako bi se obezbijedila svojevrсна uporedna analiza, 2021. godina je izabrana iz razloga što se očekuje da je za tu godinu usvojen izvještaj.

¹⁵ U Upitniku je tražena informacija o budžetu zaštićenog područja od osnivanja do danas, a za JPNP za poslednjih pet godina.

¹⁶ Izuzeti JPNP i JPMD, biće obrađeni u posebnom podnaslovu.

¹⁷ Navedena sredstva se odnose samo na dio budžeta koji je obezbijeđen od strane opštine Herceg Novi. Nisu uključena sredstva koje je d.o.o. prihodovalo kroz naknade za korišćenje prirodnog dobra, donacije, projekte i prodaju proizvoda i usluga.

¹⁸ U Upitniku je navedeno da još uvijek nema izdvajanja, osim izdvajanja iz Budžeta lokalne samouprave za izradu studija zaštite

¹⁹ U Upitniku je navedeno da je Sekretarijat privremeni upravljač (Zakon ne prepoznaje privremenog upravljača) te da iz tog razloga nisu opredijeljena sredstva za upravljanje

Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine				5.000 ²⁰	5.000
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>				
Opština Tuzi	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>				
d.o.o. Komunalno Cetinje	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>				
d.o.o. Komunalno Tivat				18.000 ²¹	
d.o.o. Komunalno Kotor	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>				

Tabela 9. Pregled budžeta upravljača zaštićenih područja

I. JPNP

Shodno članu 31 Zakona o nacionalnim parkovima („Sl. list CG”, br. 28/14 i 39/16), sredstva za rad ovog privrednog društva obezbjeđuju se iz: budžeta Crne Gore; naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova iz člana 21 Zakona; donacija; kredita i drugih izvora u skladu sa zakonom.

Najveće učešće u izvorima finansiranja imaju prihodi od ulaznica (49%) i prihodi od subvencija iz budžeta (26%). Ostali prihodi se odnose na naknade: za stalne i privremene objekte, od taksi za rafting, od ribolovnih dozvola, od korišćenja vodnih površina, parking, izdavanje čamaca i kajaka i dr. u skladu sa Zakonom. U nastavku je data Tabela 7 koja daje pregled strukture prihoda tj. izvora finansiranja JPNP za 2021. godinu.

Opis	31.12.2021. (u eurima)
Prihodi od prodaje	1.695.249
- Prihodi od ulaznica	1.136.512
- Prihodi od raftinga	210.521

²⁰ Ovo je iznos budžeta za Sektor životne sredine (upravljač), međutim, aktivnosti na održavanju park-šume Trebjese i spomenika prirode Arboretuma u Grahovu su finansirani iz sredstava Sekretarijata za komunalne poslove i saobraćaj.

²¹ Iznos ne uključuje plate zaposlenih već se odnosi samo na mjesečne dotacije za troškove redovnog održavanja parka, ne i na investiciono ulaganje. Ista cifra za redovno održavanje je bila isplaćena kroz mjesečne dotacije upravljaču i 2022. godine.

- Ostali prihodi od naknada	348.216
Ostali prihodi	2.195.033
- Prihodi od subvencija iz budžeta	1.705.360
- Drugi poslovni prihodi	489.673
Finansijski prihodi	1.158
Ukupno prihodi	3.891.440

Tabela 10. Pregled strukture izvora finansiranja JPNP za 2021. godinu

Imajući u vidu evidentan trend pada učešća sredstava Budžeta Crne Gore u ukupnom budžetu JPNP u periodu od 2010. godine kada je učešće sredstava iz Budžeta iznosilo 46% do 2013. godine²² kada je učešće sredstava iz Budžeta iznosilo 28%, može se zaključiti da je trend pada zaustavljen na nekih četvrtinu ukupnih prihoda (podatak za 2021. godinu je 26%).

Kada se govori o troškovima JPNP svakako najveće učešće, u visini od 78% u ukupnim rashodima, zauzimaju troškovi zarada i drugih naknada zaposlenima. Na dan 31.decembar 2022. godine u JPNP je radno angažovano 258 zaposlenih na neodređeno vrijeme. U Tabeli 8 je dat pregled strukture rashoda JPNP za 2021. godinu.

Troškovi poslovanja	812.595
- Troškovi materijala	137.167
- Troškovi goriva i električne energije	136.938
- Troškovi amortizacije	226.551
- Ostali troškovi poslovanja	311.939
Troškovi zarada i ostalih ličnih primanja	2.460.471
Ostali rashodi	322.758
Vrijednosno usklađivanje	4.887
Rashodi kamata	10.651
Ukupno rashodi	3.611.362

Tabela 11. Struktura rashoda JPNP tokom 2021. godine

²² Informacija o stannju JPNP, JPNP, 2014. godina

S obzirom na to da se od ukupnog budžeta za zarade izdvaja oko 75%, oko 25% sredstava se izdvaja za režijske i troškove održavanja, kao i mjere zaštite.

U nastavku je dat pregled budžeta svih pet nacionalnih parkova za period 2018-2022. godina, gdje se jasno vidi značajan pad u budžetu tokom 2020, 2021. i dijelom 2022. godine usljed tada aktuelnih mjera povodom epidemije COVID-19.

	2018	2019	2020	2021	2022
NP Durmitor	1.110.815	1.241.399	168.774	876.805	978.568
NP Biogradska gora	203.097	297.067	128.335	221.770	276.403
NP Lovćen	152.975	200.992	25.434	231.559	182.688
NP Skadarsko jezero	657.997	765.947	113.803	535.701	536.083
NP Prokletije	25.864	31.029	13.327	27.899	25.487
Uprava	80.644	290.124	262.893	292.346	225.691
Subvencije iz budžeta	928.550	919.500	1.475.000	1.705.360	1.000.000
Ukupno	3.159.942	3.746.058	2.187.566	3.891.440	3.224.920

Tabela 12. Pregled budžeta svih pet NP za period 2018-2022. godina

II. JPMD

Javno preduzeće svojim Planom korišćenja sredstava svake godine planira 100% sredstava potrebnih za funkcionisanje zaštićenih područja. Zavisno od odobrenih projekata (aplikacija) Preduzeću se kasnije refundiraju sredstva i to uglavnom u visini od 85% od sredstava utrošenih za potrebe realizacije projektnih aktivnosti.

Jako je teško odrediti tačnu sumu koja se iz Budžeta Preduzeća opredijeljuje samo za zaštićena područja, jer Javno preduzeće upravlja cijelom obalom Crne Gore, i iz Budžeta se kroz razne ativnosti, projekte, održavanja i sl. odvajaju značajna sredstva za zaštitu životne sredine. 2021. godine, ukupno je opredijeljeno (planirano) cca. 2.018.000,00 eura. Od navedenog iznosa koji je planiran za 2021. godinu, u cilju zaštite životne sredine u zoni morskog dobra utrošeno je cca. 1.197.000,00 eura. Navedena ulaganja odnose se na: održavanje čistoće u zoni morskog dobra; održavanje hortikulture; održavanje protočnosti korita i ušća rukavca rijeke Bojane u cilju zaustavljanja erozije plaže; praćenje sanitarnog kvaliteta morske vode na javnim kupalištima; ograđivanje dina na Velikoj plaži; uređenje i održavanje rezervata „Tivatska Solila“; monitoring; promocija i ostali troškovi.

Za Poseban rezervat prirode „Tivatska Solila“ u toku 2022. godine opredijeljeno je cca. 361.410,00 eura od čega je najznačajnija investicija izgradnja novog Centra za posjetioce ukupne vrijednosti od oko 251.000,00 eura.

Kako bi se obezbijedio adekvatan monitoring kada je u pitanju izdvajanje sredstava za upravljanje zaštićenim područjima, bilo bi korisno da JPMD obezbijedi informacije o sredstvima koja su opredijeljena za upravljanje zaštićenim područjima na godišnjem nivou.

VIII ANALIZA EFIKASNOSTI POSTOJEĆIH MODELA UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Na osnovu informacija koje su prikupljene kroz Upitnik i intervju, u ovom Poglavlju je dat osvrt na efikasnost upravljanja zaštićenim područjima u kontekstu ispunjenosti zakonskih obaveza koje upravljač ima.

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore (JPNP) osnovano je 1992. godine i upravlja nacionalnim parkovima (5). Dodatno, JPNP upravlja i spomenikom prirode Botanički vrt „Dulovine“ i (privremeno) upravlja Parkom prirode „Ulcinjaska solana“.

U skladu sa Zakonom o nacionalnim parkovima („Sl. list CG“ br. 28/14 i 39/16) i Statutom JPNP, preduzeće preduzima mjere i aktivnosti za ostvarivanje utvrđene politike u upravljanju, korišćenju, zaštiti, razvoju i unapređenju NP; donosi akt o unutrašnjem redu u NP i obezbjeđuje službe zaštite; stara se o sprovođenju plana upravljanja i godišnjeg programa upravljanja; sprovodi mjere zaštite u skladu sa režimom zaštite; čuva, unapređuje i promovise NP; održava oznake kojima su obilježene granice NP; obezbjeđuje nesmetano odvijanje prirodnih procesa i održivog korišćenja nacionalnih parkova; prati stanje u NP i dostavlja podatke organu uprave nadležnom za poslove zaštite prirode i pravnom licu; daje na korišćenje i istraživanje NP za potrebe razvoja nauke, turizma, kulture i rekreacije; daje na korišćenja dobra i objekte NP za potrebe turizma, ugostiteljstva, lova i ribolova; vještački uzgoj ribe, proizvodnja riblje mlađi; vrši sanitarnu sječu šume, branje šumskih proizvoda i sakupljanje sjemena; poslove održavanja ambijentalne higijene i obavlja druge poslove koji su u funkciji zaštite, unapređivanja i racionalnog korišćenja parkova utvrđene zakonom.

JPNP je organizovano na način da postoje unutrašnje organizacione jedinice za svih pet NP u okviru kojih se obavljaju poslovi iz djelatnosti Preduzeća u skladu sa specifičnostima pojedinačnih NP, dok Služba zajedničkih poslova obavlja zajedničke poslove.

Dodatno, najveće učešće u izvorima finansiranja imaju prihodi od ulaznica (oko 29%), ostalih naknada u skladu sa članom 21 Zakona o nacionalnim parkovima i prihodi od subvencija iz budžeta i radi se o konstantnim iznosima koji se kreću, u ukupnim prihodima, i do cca 3.5 miliona eura godišnje.

Iako JPNP imaju najdužu tradiciju u upravljanju i 258 stalno zaposlenih (podatak dostavljen od JPNPCG na 31.12.2022. godine) ipak za sva područja nedostaju Studija zaštite ili je neophodna revizija, planovi upravljanja su istekli, ne postoji godišnji plan razvoja i obuke kadrova, a u toku je procedura donošenja godišnjih programa za 2023. godinu.

Takođe, iako postoji socio-ekonomski savjet, stiče se utisak da sastav i način funkcionisanja tog tijela nisu dovoljno jasno definisani, te da postoji prostor da se ovo tijelo dodatno unaprijedi.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore (JPMD) osnovano je u skladu sa Zakonom o morskom dobru posebnom Odlukom Skupštine Republike Crne Gore 1992. godine, sa zadatkom da obezbijedi: zaštitu i unapređenje korišćenja morskog dobra, upravljanje morskim dobrom, zaključivanje ugovora o korišćenju morskog dobra, izgradnju i održavanje infrastrukturnih objekata za potrebe morskog dobra.

JPMD upravlja sa čak 24 zaštićena područja, od kojih je studija zaštite rađena 2021. godine za Parkove prirode Platomuni, Katič i Stari Ulcinj, a u toku je veliki broj revizija studija zaštite za određena zaštićena područja u zoni morskog dobra. U januaru 2023. godine donijeti su petogodišnji planovi upravljanja za parkove prirode "Platomuni", "Katič", "Stari Ulcinj", dok je u toku donošenje Plana upravljanja za Posebni rezervat prirode "Tivatska solila". U toku je donošenje godišnjih programa upravljanja za Parkove prirode "Platomuni", "Katič" i "Stari Ulcinj" za 2023. godinu i za ista su donijete oduke o unutrašnjem redu.

Urađen je dokument „Finansijska strategija i finansijski planovi za integrisana obalna i morska zaštićena područja“.

Plan razvoja i obuke kadrova kao takav nije donešen, ali je Planom korišćenja sredstava Javnog preduzeća i Planovima upravljanja zaštićenim područjima, planirana realizacija obuka i usavršavanja kadrova Preduzeća.

Trenutno ne postoji socio-ekonomski savjet niti sličan mehanizam saradnje ali je planovima upravljanja predviđeno formiranje sličnog tijela za Parkove prirode "Katič", "Platomuni" i "Stari Ulcinj". Takođe u planu je formiranje ovakvog Savjeta i za Poseban rezervat prirode "Tivatska Solila".

JPMD Planom korišćenja sredstava svake godine planira 100% sredstava potrebnih za funkcionisanje zaštićenih područja. Zavisno od odobrenih projekata (aplikacija) Preduzeću se kasnije refundiraju sredstva i to uglavnom u visini od 85% od sredstava utrošenih za potrebe realizacije projektnih aktivnosti. Jako je teško odrediti tačnu sumu koja se iz Budžeta Preduzeća opredjeljuje samo za zaštićena područja, jer Javno preduzeće upravlja cijelom obalom Crne Gore, i iz Budžeta se kroz razne aktivnosti, projekte, održavanja i sl. odvajaju značajna sredstva za zaštitu životne sredine.

Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice (AUZP)

Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice je formirana u maju 2020. godine sa ciljem očuvanja i efikasnog upravljanja zaštićenih područja na teritoriji Glavnog grada. AUZP ima prava i obaveze da donosi godišnje programe upravljanja i akta o unutrašnjem redu i službi zaštite, obezbijedi službu zaštite, donosi finansijske planove zaštite i razvoja područja, donosi godišnje planove razvoja i obuke kadrova; obezbjeđuje sprovođenje mjera zaštite prirode u skladu sa ciljevima zaštite, zonama i režimima zaštite; čuva, unapređuje i promovise zaštićena područja, osigurava nesmetano odvijanje prirodnih procesa, prati stanje u zaštićenim područjima, dostavlja godišnje izvještaje organu lokalne uprave i sl.

Studija zaštite je urađena za 3 od 4 zaštićena područja na teritoriji Glavnog grada (Park prirode „Komovi“, Park prirode „Zeta“ i Park šuma „Gorica“), a revizija nedostajuće studije zaštite za Spomenik prirode „Pećina Magara“ je planirana za naredni period. Petogodišnji plan je donijet za Park prirode Komovi (kao i godišnji program za 2022. i 2023. godinu), dok su planovi za park šumu Gorica i Park prirode „Rijeka Zeta“ u izradi.

AUZP je donijela Pravilnik o unutrašnjem redu i Službi zaštite u zaštićenim područjima Podgorice, kao i Upustvo o standardnim bezbjedonosno - operativnim procedurama službe zaštite kojim se propisuju opšte i posebne dužnosti, ovlaštenja rendžera i način primjene ovlaštenja, pravila ponašanja, način rada i postupanja rendžera. Takođe, donijeti su godišnji plan razvoja i obuke kadrova, kao i finansijski plan, a u formiranju je Stručna služba. Izvještaji o godišnjem programu za Park prirode „Komovi“ su dostavljeni Sekretarijatu za održivi razvoj i prostorno planiranje GG, dok se za ostala područja čeka donošenje planova upravljanja i godišnjih programa. Takođe, u planu je i formiranje stručnog tijela, kao i tijela koje će se baviti saradnjom sa zainteresovanim stranama. Agencija se finansira uglavnom od sredstava lokalne samouprave i donacija.

Opština Bijelo Polje (Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj) je definisana kao upravljač dva zaštićena područja na svojoj teritoriji, a u planu je proglašenje novih zaštićenih područja, kao i uspostavljanje upravljača, najvjerovatnije d.o.o.. Za Đalovića klisuru je u proceduri izrada studije revizije, dok je u narednom periodu planirano da se revizija studije pokrene i za spomenik prirode „Novakovića pećinu“. Ostali dokumenti, uključujući plan upravljanja, godišnje programe, finansijski plan, akt o unutrašnjem redu, godišnji plan obuka i sl, nisu donijeti jer se čeka donošenje studija revizije, a potom izrada petogodišnjih planova upravljanja. Razlozi navedenog stanja se mogu pripisati nedostatku kapaciteta, budžeta, kao i nedoumicama koje postoje u pogledu obaveza koje proističu iz Zakona o zaštiti prirode.

Opština Kolašin (Sekretarijat za zaštitu životne sredine) je upravljač Parka prirode „Komovi“ koji pripada teritoriji opštine. Za navedeno područje je urađena studija zaštite 2013. godine, donijet je Plan upravljanja koji se odnosi na period 2020-2025. godine i godišnji program za 2023. godinu, a postoji i Savjet parka u okviru kojeg se ostvaruje saradnja sa lokalnom zajednicom. Sekretarijat nije donio akt o sistematizaciji, tako da još uvijek nema zaposlenih kadrova za zaštitu odnosno monitoring i sl. Takođe, nije usvojen ni finansijski plan niti program obuke iz razloga, kako je iz opštine saopšteno, opština je privremeni upravljač (iako isto nije prepoznato Zakonomo zaštiti prirode) i plan je da po uspostavljanju upravljača (najvjerovatnije d.o.o.) upravljač donese preostala dokumenta.

Opština Nikšić (Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine) je upravljač spomenika prirode Arboretum – Botanička bašta, spomenikom prirode Gornjepoljski vir i predjelom izuzetnih odlika park-šumom Trebjesa. Studija zaštite je donijeta za Gornjepoljski vir, dok su druga dva područja zaštićena 2000. godine kada nije postojala obaveza izrade studije zaštite, te je planirano da se u narednom periodu urade revizije studije zaštite. Ostala dokumenta nisu donijeta iz razloga što nema kapaciteta, kao ni finansijskih sredstava.

Prijestonica Cetinje (Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine) kroz model privatno-javnog partnerstva upravlja spomenikom prirode Lipska pećina. U toku je izrada revizije studije za ovo područje, dok se godišnji program donosi svake godine (petogodišnji plan je istekao, pa je potrebno izraditi novi, kao i ostala dokumenta u skladu sa Zakonom).

Opština Tuzi (Sekretarijat za urbanizam) je upravljač dva zaštićena područja, i to: spomenikom prirode „Kanjon Cijevna“ i spomenikom prirode hrast medunac (*Quercus pubescens*) u Vranju. Za kanjon Cijevne je urađena studija zaštite, a u toku je procedura izrade Plana upravljanja i godišnjeg programa, nakon čega je planirano i donošenje preostalih dokumenata u skladu sa Zakonom.

d.o.o. „Park prirode Piva“ je upravljač Parka prirode Piva za koji je urađena Studiju zaštite 2011. godine, a petogodišnji plan je donijet i odnosi se na period 2021-2025. godine, dok se godišnji programi redovno donose (program za 2023. je donijet u novembru 2022. godine). Plan o zaštiti, unutrašnjem redu i službi zaštite u Parku prirode „Piva“ donesen je 2016. godine., godišnji plan obuke i razvoja kadrova done sen je u februaru 2022.godine, a finansijski plan je donesen u novembru 2022. godine. U skladu sa Statutom, osnovan je Savjet parka čija revizija predstoji u narednom periodu.

d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“ je upravljač Parka prirode Dragišnica i Komarnica za koji je Studija zaštite urađena 2017. godine. Finansijski plan i godišnji program za 2023. godinu su donijeti, a planirana je izrada i Plana upravljanja. Akt o unutrašnjem redu i plan obuka nisu donijeti usljed nedostatka administrativnih i tehničkih kapaciteta.

d.o.o. „Park prirode Komovi“ je upravljač Parka prirode Komovi na teritoriji opštine Andrijevića za koji je studija zaštite urađena 2013. godine. Godišnji programi se donose od 2019. godine, a u toku su izrade Plana upravljanja i Finansijskog plana. Akt o unutrašnjem redu je donijet 2019. godine ali još uvijek nije donijet godišnji plan razvoja i obuke kadrova.

d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi je upravljač Parka prirode Orjen za koji je studija zaštite urađena ali nikada nije usvojena. Plan upravljanja je donijet i odnosi se na period 2021-2026. godine, a godišnji programi se pripremaju svake godine. Akt o unutrašnjem redu je donijet 2019. godine, a finansijski plan se donosi svake godine, dok godišnji plan razvoja i obuke kadrova nije donijet. Godišnji izvještaji se redovno pripremaju, zaštitarska služba prati stanje u zaštićenom području ali podaci se ne dostavljaju Agenciji za zaštitu životne sredine.

d.o.o. Komunalno Cetinje je od nedavno upravljač tri zaštićena područja, spomenika prirode, na teritoriji Prijestonice Cetinje, i to: park 13. jul, Njegošev park i park u dvorištu dječije bolnice na Cetinju. Za navedena područja je urađna studija zaštite ali kao relativno novi upravljač nisu donijeta ostala dokumenta.

d.o.o. Komunalno Tivat je upravljač Gradskog parka u Tivtu za koji je donijeta i studija zaštite i Plan upravljanja. Godišnji programi, kao i izvještaji o realizaciji istih, se redovno donose. Donijeti su i Akt o unutrašnjem redu, godišnji plan razvoja i obuke kadrova, a finansijski plan nije donijet. Postoji i svojevrsno savjetodavno stručno tijelo - Odbor za zaštitu Velikog gradskog parka.

d.o.o. Komunalno Kotor je upravljač spomenika prirode Stablo crne topole za koji je urađena studija zaštite, a u toku je izrada Plana upravljanja i ostalih dokumenata.

U nastavku je data Tabela 10 koja sadrži informaciju o nivou ispunjenosti obaveza koje upravljači zaštićenih područja imaju shodno članu 56 Zakona o zaštiti prirode. Shodno informacijama koje su dostavljene tokom konsultativnih sastanaka, kao i odgovora na Upitnik, informacije su ocijenjene pristupom semafora: *zeleno* – upravljač u potpunosti ispunjava obavezu shodno Zakonu (odnosno navedeni akt je donijet za sva zaštićena područja kojima upravljač upravlja); *žuto* – u toku je procedura za realizaciju određene obaveze i *crveno* – zakonska obaveza nije ispunjena i ne postoji jasan plan i vremenski okvir kada bi mogla biti ispunjena. U poslednjoj koloni je data opšta ocjena stanja shodno boji odgovora koji je najčešće dat za jednog upravljača. Svrha ovakvog pristupa u ocjenjivaju je da slikovito prikaže trenutno stanje kada je u pitanju kapacitet postojećih upravljača zaštićenih područja da ispunjavaju minimum zakonskih obaveza kada je u pitanju upravljanje zaštićenim područjima za koje su nadležni što se može poistovijetiti i indicijom održivosti u smislu trenutnog funkcionisanja upravljanja pa samim tim i faktičke zaštite područja.

Sa druge strane, ovaj pristup ne prikazuje realno stanje s obzirom na to da veliki broj upravljača upravlja samo jednim zaštićenim područjem (pa je i za očekivati da su svi neophodni akti donijeti) dok određeni upravljači upravljaču sa dva i više zaštićenih područja (ili u slučaju JPMD sa čak 24 zaštićena područja).

Dodatno, navedene informacije nisu dodatno provjerene odnosno baziraju se isključivo na informacijama dobijenim kroz odgovore na Upitnik i konsultativne sastanke.

UPRAVLJAČ	Studija zaštite	Plan upravljanja	Godišnji program upravljanja i akt o unutrašnjem redu	Finansijski plan	Godišnji plan razvoja i obuke planova	Prati stanje u ZP i dostavlja podatke organu uprave	Ukupna ocjena
JP NP							

JPMD							
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice							
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj							
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine							
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine							
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine							
Opština Tuzi							

d.o.o. „Park prirode Piva“							
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“							
d.o.o. „Park prirode Komovi“							
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi							
d.o.o. Komunalno Cetinje							
d.o.o. Komunalno Tivat							
d.o.o. Komunalno Kotor							

Tabela 13. Pregled zakonskih obaveza i nivo ispunjenosti od strane upravljača

Imajući u vidu navedeno, može se zaključiti da **u slučajevima kada je upravljač opština odnosno kada tu funkciju vrši sekretarijat u okviru opštine postoje najslabiji rezultati** u kontekstu realizacije osnovnih obaveza koje upravljač ima shodno Zakonu o zaštiti prirode. Razlog tome je najčešće nedostatak sredstava za izvršavanje osnovnih obaveza u nadležnosti sekretarijata odnosno upravljača zaštićenog područja, nedostatak dovoljnog broja zaposlenih, a samim tim i nedostatak stručnog kadra koji bi preduzeo određene aktivnosti. U nekim slučajevima ne

postoji saradnja između različitih sekretarijata u okviru opštine (npr. sekretarijata za komunalne djelatnosti koji realizuje aktivnosti koje se tiču održavanja ambijentalne higijene zaštićenog područja i/ili sekretarijata koji je nadležan za pripremu projekata i sl) što ima za posljedicu da usljed nedostatka saradnje, blagovremene razmjene informacija, upravljač nije u mogućnosti da obezbijedi nedostajuća sredstva ni kroz donacije. Stoga može se zaključiti da u postojećem načinu organizacije rada sekretarijata sa aspekta upravljanja područjima ona nisu održiva ukoliko se ne posveti veća pažnja uspostavljanju funkcionalnih struktura i ispunjavanju svih zakonskih pretpostavki adekvatnog upravljanja.

Jedan od modela upravljanja koji se pokazao kao dobar za upravljanje specifičnim zaštićenim područjima – (urbanim) parkovima i/ili pojedinačnim stablima na teritoriji opštine koji su proglašeni za spomenike prirode su **opštinska komunalna preduzeća**. Razlog zašto je ovo rješenje dobro je upravo priroda posla komunalnih preduzeća koja je u slučaju parkova kao zaštićenih područja samo dodatno pojačana. Kako bi se obezbijedila dugoročna održivost ovakvog rješenja, osim imenovanja komunalnih preduzeća za upravljače, neophodno je kontinuirano obezbijediti dodatna budžetska sredstva za obezbjeđivanje konkretne opreme i mehanizacije (prije svega za zaštitu od požara), kao i angažovanje stručnih lica koja bi vršila zaštitu i adekvatan monitoring.

Uspostavljanje **posebnog preduzeća (d.o.o.) za upravljanje zaštićenim područjem** se u postojećem zakonskom okviru pokazao kao najoptimalniji oblik za upravljanje zaštićenim područjem. Opština na ovaj način jasno pokazuje razumjevanje da se radi o kompleksnom i važnom poslu, potrebi zapošljavanja stručnih lica, a izdvajanje finansijskih sredstava je znatno veće nego kada je upravljač dio opštine odnosno sekretarijata. Takođe, upravljač, kao samostalni subjekat mnogo lakše komunicira svoju potrebu za dodatnim donatorskim sredstvima, fokusiraniji je na promociju potencijala zaštićenog područja i sl. Sa druge strane, potreba za obezbjeđivanjem dodatnih finansijskih sredstava privrednog društva može dovesti do realizacije aktivnosti koje nisu prethodno dobro isplanirane i dovode do pojave različitih pritisaka na životnu sredinu odnosno prirodne resurse zaštićenog dobra. U tom smislu, veoma je važno raditi procjene turističke nosivosti zaštićenog područja i uticaja posjetioca.

Na kraju, **javna preduzeća su** uspostavljena posebnim zakonom koji je ukinut 2011 godine (Zakon o javnim preduzećima). JPNPCG I JPMD kao upravljači imaju neuporedivo veći budžet i broj zaposlenih i svoje obaveze mnogo lakše realizuju u odnosu na druge upravljače. Novim Zakonom je potrebno pronaći najoptimalniji oblik njihove transformacije. Ova preduzeća upravljanju većim brojem zaštićenih područja koja zahtijevaju, zbog svoje specifičnosti veći broj stručnih lica i sredstva.

IX ANALIZA NAČINA I MODELA SARADNJE SA DRUGIM INSTITUCIJAMA I ZAJINTERESOVANIM STRANAMA

Shodno informacijama prikupljenim od predstavnika upravljača zaštićenih područja tokom konsultativnog procesa, zaključak je da je postojanje mehanizma saradnje sa relevantnim institucijama, zainteresovanim stranama, posebno lokalnom zajednicom koja gravitira zaštićenom području, neophodna ali da nijedan od postojećih modela saradnje nije održiv u smislu da zadovoljava sve potrebe jednog takvog koordinacionog mehanizma.

Cilj postojanja koordinacionog mehanizma bi prije svega trebalo da bude razmjena relevantnih informacija u vezi sa planiranjem upravljanja zaštićenim područjem sa svim zainteresovanim stranama, kako stručnim institucijama/pojedincima, tako i lokalnom zajednicom. Upravo taj doprinos u zajedničkom planiranju aktivnosti i obezbjeđivanje inputa od strane svih relevantnih strana je ocijenjen kao važan i koristan za funkcionisanje zaštićenog područja.

U praksi se pokazalo da polovina upravljača ima neki model saradnje sa lokalnom zajednicom odnosno relevantnim institucijama i stručnjacima i svi su ocijenili da je postojanje takvog tijela korisno, međutim, da ga je, u formalnom smislu, potrebno unaprijediti (urediti statutom ili drugim aktom, definisati članstvo i način učešća, plan rada, itd).

U nastavku, u okviru Tabele 14 dat je pregled postojećih mehanizama sa ključnim odlikama.

UPRAVLJAČ	Mehanizam saradnje sa zainteresovanim stranama	Ključne odlike
JPNP	Da.	Socio-ekonomski savjet se sastaje najmanje jednom godišnje. Nema godišnjih planova rada već se teme delegiraju od strane upravljača. Ocjena je da je postojanje ovakvog tijela korisno odnosno da doprinosi upravljanju zaštićenog područja (ZP). Ne postoje posebne preporuke u vezi sa tijelom s obzirom na to da svako zaštićeno područje ima svoje specifičnosti.

JPMD	<i>Nisu dostavljeni podaci.</i>	
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice	Ne.	Formiran je Savjet Društva koji je organ upravljanja i u skladu sa zakonom Savjet donosi statut, akt o unutrašnjoj organizaciji, planove i programe upravljanja, finansijske iskaze i dr. Izmjene Statuta ne dozvoljavaju da ovaj Savjet ima tu ulogu. Planiraju da oforme stručno tijelo i stakeholder engagement grupu (dva odvojena tijela).
d.o.o. „Park prirode Piva“	Da.	<p>Na osnovu člana 15 Statuta Parka prirode „Piva“, Osnivač imenuje Savjetodavno tijelo Parka prirode. Članovi Savjeta se imenuju iz reda interesnih grupa. Zbog pandemije COVID 19 virusa u proteklom vremenskom periodu nije bilo organizovanih sastanaka a i jedan broj članova Savjeta je podnio ostavku na članstvo u Savjetu²³</p> <p>Na osnovu člana 17 Statuta Parka prirode „Piva“ organizacija Savjetodavnog tijela se određuje poslovnikom a Savjetodavno tijelo donosi poslovnik o svom radu.</p> <p>Na osnovu člana 16 Statuta Parka prirode „Piva“ Savjetodavno tijelo između ostalog: daje mišljenja na predloge Zakona i drugih propisa kojima se uređuju pitanja upravljanja Parkom prirode, učestvuje u praćenju i sprovođenju propisa i planova upravljanja, učestvuje u pripremi analiza, ocjena i davanja predloga u oblasti planiranja i upravljanja Parkom, saraduje u planiranju istraživanja, razvoja i zaštiti prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti Parka, daje</p>

²³ Problem je što moraju da podnesu izvještaj o imovinu ASK-u, neemaju naknadu za rad, nisu praktikovali *online* uključjenja, i sl.

		<p>mišljenje na predložene projekte, daje predloge za promociju zaštite Parka, promociju turizma i edukaciju javnosti.</p> <p>Ocjena je da je postojanje ovakvog tijela korisno odnosno da doprinosi upravljanju ZP.</p> <p>Planiraju izmjene u pogledu smanjenja broja članova.</p>
d.o.o. „Park prirode Dragišnica i Komarnica“	Da.	<p>Savjet se sastaje četiri puta godišnje i na sastancima se daju preporuke za aktivnosti u ZP, daju saglasnosti na planove upravljanja i sl. Nema posebnog godišnjeg plana rada.</p> <p>Ocjena je da je postojanje ovakvog tijela korisno odnosno da doprinosi upravljanju ZP.</p> <p>Sugestija je da u savjetima ZP budu uključeni stručnjaci iz oblasti biologije, ekologije, građani koji gravitiraju teritoriji ZP, turistički poslenici i sl, kako bi se osigurala zaokružena cjelina i kvalitetno upravljanje ZP.</p>
d.o.o. „Park prirode Komovi“	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>	
d.o.o. Agencija za razvoj i zaštitu Orjena-Herceg Novi	Ne.	<p>Mehanizam saradnje sa lokalnom zajednicom postoji, a uspostavljen je kroz Eko Vil Orjen projekat - mini grant projekat.</p> <p>Sastanci se održavaju nekoliko puta godišnje, a komunikacija učesnica iz Eko Vil projekta sa upravom parka se odvija kontinuirano, preko Viber gupe.</p> <p>Konkretan plan godišnjeg rada ne postoji, saradnja je kontinuirana, upravljač obezbjeđuje učešće učesnica Eko Vil projekta na sajmovima, bazarima i svim manifestacijama vezanim za promociju gastronomskog turizma i ruralnog razvoja.</p>

		Ocjena je da je postojanje ovakvog tijela korisno odnosno da doprinosi upravljanju ZP, posebno iz razloga što inkluzijom lokalnih proizvođača biljnih i animalnih proizvoda i ostalih proizvoda tradicionalnih zanata u projetke i program razvoja Parka, razvija se kvalitetna ponuda turističkih proizvoda i usluga i obezbjeđuje socio-ekonomsko osnaženje ruralne populacije i revitalizacija sela.
Opština Bijelo Polje Sekretarijat za održivi i ruralni razvoj	Ne.	
Opština Kolašin Sekretarijat za zaštitu životne sredine	Da.	Savjet parka se sastaje po potrebi. Nema godišnji plan, a funkcionije odlučivanjem većinom glasova o predlozima za unapređenje rada i dokumenata. Ocjena je da je postojanje ovakvog tijela korisno odnosno da doprinosi upravljanju ZP.
Opština Nikšić Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne.	Postoji opštinski Savjet za zaštitu životne sredine koji, između ostalog, razmatra godišnju Informaciju o stanju životne sredine, prije dostavljanja Skupštini na usvajanje. Postoji dobra saradnja sa mjesnom zajednicom i NVO sektorom ali ne slično tijelo.
Prijestonica Cetinje Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine	Ne.	
Opština Tuzi	<i>Nisu dostavljeni podaci.</i>	

d.o.o. Komunalno Cetinje	Ne.	
d.o.o. Komunalno Tivat	Ne.	Postoji Odbor za zaštitu Velikog gradskog parka kojeg čine predstavnici lokalne uprave, vodovoda, urbanizma i sl. Sastanke organizuje opština, po potrebi, a na sastancima se sagledavaju tekući projekti i mogućnosti valorizacije/promocije parka, između ostalog.
d.o.o. Komunalno Kotor	<i>Nisu dostavljeni podaci</i>	

Tabela 14. Pregled postojećih mehanizama saradnje sa lokalnom zajednicom i drugim zainteresovanim stranama

X UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA U HRVATSKOJ

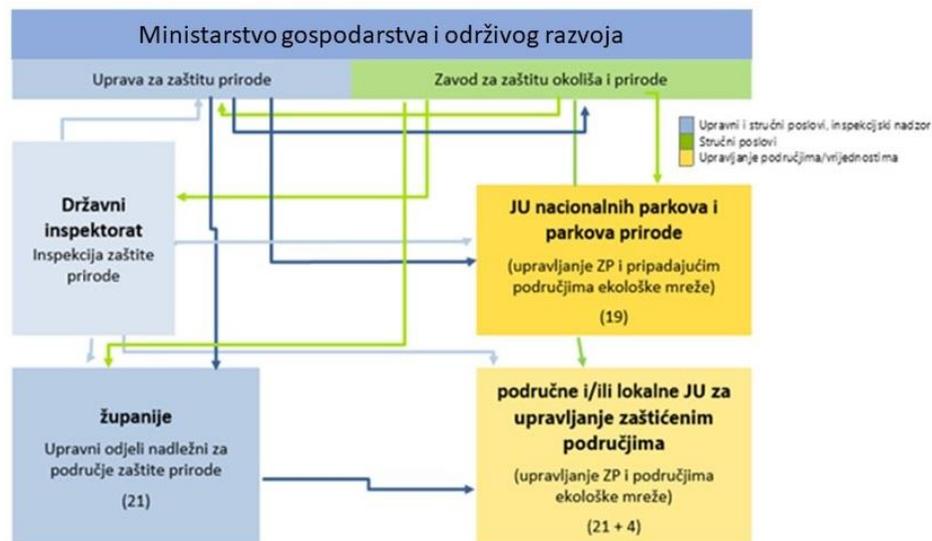
Imajući u vidu da je Hrvatska članica EU, sa vrlo sličnim ekosistemima, kao i Jadranskim morem i Dinaridima kao ključnim poveznicama kada govorimo o zaštićenim područjima, kao i historijski sličan sistem koji je u regionu najnapredniji, a opet sličan, za potrebe ove Analize dat je kratak pregled stanja u upravljanju zaštićenim područjima u Hrvatskoj, sa preporukama na bazi primjera dobre prakse koju je moguće primijeniti i u Crnoj Gori.

Hrvatska ima strategiju razvoja vrlo sličnu Crnoj Gori, odnosno, zasnovanu na razvoju turizma i poljoprivrede. Takođe, upravljanje resursima u zaštićenim područjima u Hrvatskoj zasniva se na gotovo identičnim premisama kao i u Crnoj Gori. Održivi turizam, zabranjen lov (osim ribolova), nema privrednog korištenja šuma, uključivanje lokalne zajednice u razvoj parkova, bez velikih koncesija.

Zakon o zaštiti prirode (Narodne novine 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19) predstavlja ključni pravni akt kojim se uređuje institucionalni okvir i način upravljanja zaštićenim područjima na teritoriji Republike Hrvatske kao i sva ostala pitanja zaštite prirode.

U Republici Hrvatskoj, shodno Zakonu, postoji devet kategorija zaštite: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni predio, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture. Ukupno je zaštićeno 410 područja u različitim kategorijama zaštite i to: **2 stroga rezervata, 8 nacionalnih parkova, 79 posebnih rezervata, 12 parkova prirode, 2 regionalna parka, 79 spomenika prirode, 81 značajni predio, 27 park-šuma i 120 spomenika parkovne arhitekture.**

Institucionalni okvir zaštite prirode (Slika 1) sastoji se od Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja koje se u organizacionom smislu sastoji od niza uprava (poput Uprave za internacionalizaciju, Uprave za klimatske aktivnosti, Uprave za procjenu utjecaja na okoliš i održivo gospodarenje otpadom, Uprave za industriju, poduzetništvo i obrt, Uprave za energetiku, Uprave za trgovinu i politiku javne nabave, Uprave vodnoga gospodarstva i zaštite mora i **Uprava za zaštitu prirode**) ali i Zavoda za zaštitu okoliša i prirode.

Slika 1. Institucionalni okvir za upravljanje zaštićenim područjima u Hrvatskoj

Nadležnost **Uprave za zaštitu prirode**, koja je organizaciona jedinica Ministarstva, je da obavlja upravne i stručne poslove vezane za očuvanje biodiverziteta i geodiverziteta, ocjenu prihvatljivosti za ekološku mrežu, očuvanje i zaštitu djelova prirode uključujući zaštićena područja i područja ekološke mreže, izvršavanje, odnosno osiguravanje izvršavanja obaveza preuzetih iz međunarodnih ugovora, zakona i drugih propisa.

Zavod za zaštitu okoliša i prirode, koji je, takođe, organizaciona jedinica Ministarstva, obavlja stručno-analičke poslove iz područja zaštite prirode i zaštite životne sredine, prikuplja i objedinjava podatke i informacije o svim segmentima životne sredine i pritiscima na životnu sredinu i prirodu, vodi i razvija informacione sisteme životne sredine i prirode, radi analize, priprema izvještaje i podloge o stanju životne sredine i prirode i daje stručna mišljenja za očuvanja prirode i održivosti korištenja prirodnih dobara, uključujući zaštićena područja i područja ekološke mreže.

U kontekstu upravljanja zaštićenim područjima, Zavod učestvuje u izradi upravljačkih dokumenata, izrađuje stručne podloge za potrebe izrade prostornih planova posebne namjene nacionalnih parkova i parkova prirode. Zavod razvija kapacitete sektora zaštite prirode kroz edukacije organizujući i sprovodeći edukacije svih zainteresovanih strana u kontekstu zaštite prirode.

Zaštićenim područjima, prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19), **upravljaju javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima**. Njihove osnovne nadležnosti su: zaštita, održavanje i unapređenje zaštićenog područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanje neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, nadziranje sprovođenja uslova i mjera zaštite prirode na zaštićenom području kojim upravljaju, kao i učestvovanje u prikupljanju podataka u svrhu praćenja očuvanosti prirode. Javne ustanove upravljaju i područjima ekološke mreže radi očuvanja ciljnih vrsta i stanišnih tipova. Djelokrug rada javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže najčešće se sastoji od sljedećih segmenata:

- **Očuvanje prirodnih vrijednosti** – inventarizacija biodiverziteta i geodiverziteta, praćenje i monitoring stanja prirodnih vrijednosti, osiguravanje održivosti korištenja prirodnih dobara (ukoliko je ono dozvoljeno u području), sprovođenje aktivnih mjera očuvanja vrsta i staništa (održavanje ili restauracija staništa, reintrodukcija vrsta i sl.);
- **Očuvanje kulturne baštine i tradicionalnih vrijednosti** (ukoliko postoje u području) – inventarizacija kulturnih i tradicionalnih vrijednosti, praćenje i monitoring stanja vrijednosti i sprovođenje aktivnih mjera očuvanja kulturnih i tradicionalnih vrijednosti, sa naglaskom na one kulturne i tradicionalne vrijednosti koje imaju uticaj na očuvanje prirodnih vrijednosti područja;

- **Upravljanje posjećivanjem** (ukoliko je dozvoljeno i primjereno u području) – razvoj i sprovođenje dozvoljenih oblika posjećivanja, interpretacija područja, razvoj edukativnih programa i odgovarajuće infrastrukture za posjetioce, praćenje uticaja posjećivanja na prirodne i druge vrijednosti područja i promjenu javne svijesti o očuvanju prirode;
- **Saradnja s lokalnom zajednicom** u cilju osiguravanja dugoročnog očuvanja prirodnih vrijednosti područja – komunikacija sa zainteresovanim stranama područja, unapređenje očuvanja prirode i uloge lokalne zajednice/zainteresovanih strana u području, informisanje lokalne zajednice o mehanizmima zaštite i mogućnostima vezanim za njih, razvoj zajedničkih projekata i podsticanje ekološki održivog razvoja područja.

Javne ustanove zaštićenih područja upravljaju shodno upravljačkim dokumentima.

Uredbom Vlade Republike Hrvatske osnivaju se javne ustanove za upravljanje nacionalnim parkovima i parkovima prirode. Javne ustanove za **upravljanje ostalim zaštićenim područjima** i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode osnivaju **predstavnička tijela jedinica područne (regionalne) ili lokalne samouprave odlukom.** Javnim ustanovama rukovodi direktor, a radom upravlja upravno vijeće. Najvažnije službe u smislu zaštite prirode su: stručna služba koja obavlja stručne poslove upravljanja zaštićenim područjem i područjima ekološke mreže, kao i služba čuvara prirode koja vrši neposredan nadzor u zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže.

Javnom ustanovom za upravljanje zaštićenim područjima upravlja upravno vijeće. Upravno vijeće ima najviše pet članova. Sastav, način izbora, broj članova i trajanje njihova mandata, način donošenja odluka upravnog vijeća uređuje se aktom o osnivanju i statutom. Zakon o zaštiti prirode propisuje i način izbora direktora i stručnog rukovodioca, kao i minimum kvalifikacija koje oni moraju imati.

Trenutno u Republici Hrvatskoj postoji 19 javnih ustanova na državnoj, 21 na županijskoj i 5 na lokalnom nivou.

I. DOKUMENTI UPRAVLJANJA

A. PLAN UPRAVLJANJA

Ključni dokument za upravljanje zaštićenim područjem je **plan upravljanja** koji predstavlja službeni strateški dokument javne ustanove, koji se donosi na 10 godina, uz mogućnost revizije nakon 5 godina, i koji tokom vremena omogućava djelotvorno i prilagodljivo upravljanje zaštićenim područjem. Do donošenja plana upravljanja, javna ustanova upravlja na osnovu godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, unapređenja i korišćenja, a po donošenju plana upravljanja godišnje programe je potrebno uskladiti sa planom upravljanja. Iako je to upravljački dokument javne ustanove, sve pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnosti u zaštićenom području dužne su se pridržavati plana upravljanja. Plan upravljanja obavezno sadrži analizu stanja zaštićenog područja, određene ciljeve upravljanja i aktivnosti za njihovo postizanje, indikatore sprovođenja plana i upravljačke zone zaštićenog područja shodno Zakonu o zaštiti prirode. Osnovna struktura plana upravljanja uključuje sljedeća

poglavlja: Uvod i kontekst, Proces planiranja i uključivanje zainteresovanih strana, opis vrijednosti područja , Upravljanje (Teme plana upravljanja: evaluacija stanja po temama, opšte i posebne ciljevi upravljanja (sa indikatorima postizanja posebnih ciljeva), aktivnosti upravljanja (i indikatore sprovođenja aktivnosti), prioritete, vremenski raspored i saradnike), upravljačka zonaciju kao i financijske potrebe.

B. GODIŠNJI PROGRAM ZAŠTITE, ODRŽAVANJA, OČUVANJA, UNAPREĐENJA I KORIŠTENJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Planiranje upravljanja na godišnjem nivou sprovodi se shodno godišnjem programu zaštite, održavanja, očuvanja, unapređenja i korištenja zaštićenih područja koji izrađuje javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže shodno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19), a na osnovu Smjernica za izradu godišnjih programa. To je planski dokument u kom se na godišnjem nivou planiraju aktivnosti zaštite, održavanja, očuvanja, unapređenja i korištenja zaštićenih područja i/ili područja ekološke mreže koje doprinose postizanju ciljeva upravljanja i predstavlja godišnji plan rada javne ustanove. Ukoliko postoji plan upravljanja zaštićenim područjem, godišnji program treba da bude sa njim usaglašen, što znači da se ciljevi i aktivnosti planirane planom upravljanja za pojedinu godinu trebaju prenijeti u godišnji program za tu godinu, a ukoliko je to potrebno, mogu se i detaljnije razraditi. Osim ciljeva i aktivnosti, u godišnjem programu nalaze se i druge informacije o javnoj ustanovi, npr. o kapacitetima (ljudskim i materijalnim) javne ustanove, o ocjeni stanja zaštićenih područja i područja ekološke mreže, o ocjeni sprovođenja plana upravljanja i dr.

C. PRAVILNIK O ZAŠTITI I OČUVANJU/ ODLUKA O MJERAMA ZAŠTITE I OČUVANJA

Prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19) pravilnik o zaštiti i očuvanju donosi se za zaštićena područja od državnog značaja (strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat i park prirode), a za kategorije zaštićenih područja od lokalnog značaja može se donijeti odluka o mjerama zaštite i očuvanja. Pravilnikom o zaštiti i očuvanju bliže se propisuju mjere zaštite, očuvanja, unapređenja i korištenja zaštićenog područja, kao i upravljačke zone zaštićenog područja dok se odlukom o mjerama zaštite i očuvanja uz sve navedeno bliže propisuju i mjere za sprovođenje te odluke. To su opšti akti zaštite i očuvanja zaštićenog područja kojima se propisuju pravila ponašanja u određenom zaštićenom području i ograničenja za ljudske aktivnosti zavisno od upravljačke zonacije i pritiska na pojedine lokalitete. Pravilnik donosi ministar gospodarstva i održivog razvoja na predlog upravnog vijeća nadležne javne ustanove. Odluku o mjerama zaštite i očuvanja donosi predstavničko tijelo nadležne jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave, a na predlog upravnog vijeća nadležne javne ustanove. Ako je prirodno obilježje zaštićenog područja iz djelokruga pomorstva, šumarstva, ribarstva i akvakulture, tada se navedeni akti donose uz prethodno mišljenje tijela državne uprave nadležnih za te poslove.

D. PROSTORNI PLANOM PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA

Organizacija prostora, način korišćenja, uređenja i zaštite prostora u nacionalnim parkovima i parkovima prirode uređuje se prostornim planom područja posebnih obilježja, na osnovu stručne podloge koju izrađuje Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja odnosno Zavod za zaštitu životne sredine i prirode, a prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19). Prostorni planovi područja posebnih obilježja su,

prema Zakonu o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19 i 98/19), prostorni planovi državnog nivoa što znači da planovi nižeg nivoa moraju biti s njima usklađeni. Postupak izrade prostornog plana područja posebnih obilježja započinje odlukom Vlade Republike Hrvatske. Nositelj izrade je Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine, a za koordinaciju izrade odgovoran je Zavod za prostorni razvoj Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine. Po završetku izrade prostorni plan područja posebnih obilježja donosi Hrvatski sabor.

Stručnu podlogu zaštite prirode izrađuje Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja odnosno Zavod za zaštitu životne sredine i prirode u saradnji s javnom ustanovom parka i Upravom za zaštitu prirode. Stručna podloga daje pregled obilježja parka sa stanovišta zaštite prirode - njegove vrijednosti u smislu biodiverziteta, geodiverziteta i predione raznovrsnosti s posebnim osvrtom na ugrožena i rijetka staništa, ugrožene i zaštićene vrste, ciljne vrste i stanišne tipove ekološke, kao i pritiske. Dalje, stručnom podlogom predlaže se upravljačka zonacija, koja zavisi od ciljeva zaštite i potrebama korišćenja, a daju se i smjernice za planiranje korišćenja prostora. Upravljačka zonacija iz prostornog plana trebalo bi da bude usaglašena sa upravljačkom zonacijom iz plana upravljanja i iz ostalih upravljačkih dokumenata.

E. PROGRAM ZAŠTITE, NJEGE I OBNOVE ŠUMA

Program zaštite, njege i obnove šuma sadrži mjere zaštite šuma i donosi se za područja zaštićena u kategoriji strogog rezervata i nacionalnog parka. Za posebne rezervate šumske vegetacije i park-šume taj program sastavni je dio šumsko-gospodarskog plana i izrađuje se i sprovodi u okviru tog plana. Ukoliko se u obuhvatu programa nalazi ekološka mreža onda se on smatra i planom upravljanja ekološkom mrežom.

Program se izrađuje u skladu sa posebnim propisom iz oblasti šumarstva, a donosi se nakon javne rasprave, a uz prethodnu saglasnost Uprave za zaštitu prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Za sprovođenje programa nadležne su javne ustanove koje upravljaju određenim zaštićenim područjem i područjem ekološke mreže, a može se ugovorom povjeriti pravnoj osobi ovlaštenoj za sprovođenje programa zaštite, njege i obnove šuma.

F. SMJERNICE

Standardizacija upravljanja zaštićenim područjima zadatak je Zavoda za zaštitu životne sredine i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Stoga je u saradnji s Upravom za zaštitu prirode i javnim ustanovama za upravljanje zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže, kao i drugim zainteresovanim stranama izrađeno u Republici Hrvatskoj nekoliko smjernica kako bi se olakšala izrada pojedinih planskih i upravljačkih dokumenata, usmjerili određeni procesi i omogućila njihova analiza i praćenje efikasnosti upravljanja. To su konkretno: Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže, Smjernice za izradu godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, unapređenja i korištenja nacionalnog parka/parka prirode i Smjernice za izradu izvještaja o realizaciji plana upravljanja i godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja, upređenja i korištenja nacionalnog parka/parka prirode i iste smjernice za ostala zaštićena područja u smislu upustva za izradu izvještaja.

G. ODREĐIVANJE UPRAVLJAČA

Kako je već navedeno zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj upravljaju javne ustanove. Javne ustanove za upravljanje nacionalnim parkom i parkom prirode osniva Republika Hrvatska uredbom Vlade. Javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode osnivaju predstavnička tijela jedinice područne (regionalne) samouprave odlukom.

Vlada može uredbom osnovati javnu ustanovu za upravljanje za dva ili više nacionalnih parkova i/ili parkova prirode.

Vlada može uredbom osnovati javnu ustanovu za upravljanje svim zaštićenim područjima od državnog značaja kako je to definisano Zakonom o zaštiti prirode.

Dvije ili više jedinica područne (regionalne) samouprave mogu sporazumom zajednički osnovati javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na njihovim područjima. Osnivačka prava nad javnom ustanovom predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave može prenijeti na jedinicu lokalne samouprave na čijoj teritoriji je zaštićeno područje.

Zaštićenim područjima na prostoru nacionalnog parka ili parka prirode koja proglašava Vlada ili predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave upravlja nadležna javna ustanova za upravljanje nacionalnim parkom ili parkom prirode.

Zaštićenim područjem koje proglašava predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave, a proteže se na području više jedinica područne (regionalne) samouprave, zajednički upravljaju javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode tih jedinica.

Zaštićenim područjima koja se graniče ili se nalaze neposredno uz granicu nacionalnog parka ili parka prirode može upravljati javna ustanova za upravljanje nacionalnim parkom ili parkom prirode.

Zakon o zaštiti prirode propisuje i način prenosa "brige" o zaštićenom području, putem javnog konkursa i ugovora na koji saglasnost daje Ministarstvo ili relevantna jedinica lokalne samouprave.

H. UPRAVLJANJE PRIRODNIM RESURSIMA U OKVIRU ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Korišćenje prirodnih dobara sprovodi se na osnovu planova upravljanja prirodnim dobrima vodeći računa o čuvanju biodiverziteta, predione raznovrsnosti i geodiverziteta. Propisano je da je zabranjeno korišćenje prirodnih dobara na način kojim se uzrokuje: oštećivanje površinskih ili podzemnih geoloških, hidrogeoloških i geomorfoloških vrijednosti, narušavanje povoljnog stanja divljih vrsta i staništa, smanjenje biodiverziteta, predione raznovrsnosti i geodiverziteta.

Zakon o šumama uređuje sistem i način upravljanja, korištenja i raspolaganja šumama i šumskim zemljištima na načelima održivoga upravljanja, ekonomske i ekološke prihvatljivosti i društvene odgovornosti.

Hrvatske šume upravljaju šumama i šumskim zemljištem u vlasništvu Republike Hrvatske. Šumama i šumskim zemljištima koja nisu u vlasništvu Republike Hrvatske gospodare šumoposjednici. Šumoposjednici mogu biti privatne fizičke ili pravne osobe, ali i gradovi i opštine.

Upravljanje šumama u kojima je zabranjena ili posebno regulisana eksploatacija dodatno se uređuje Programom zaštite, njege i obnove šuma. Program zaštite, njege i obnove šuma utvrđuje zahvate na šumama i šumskim zemljištima u okviru zaštićenih područja ili prirodnih vrijednosti zaštićenih na osnovu propisa o zaštiti prirode u kategoriji strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat šumske vegetacije i park šuma za razdoblje od deset godina, a obnavlja se svakih deset godina.

Šumama u nacionalnim parkovima, specijalnim i posebnim rezervatima upravljaju javne ustanove nadležne za upravljanje ovim područjima dok u ostalim kategorijama zaštite, kao što su parkovi prirode šumama upravljaju Hrvatske šume. Za sprovođenje navedenog Programa u strogim rezervatima i nacionalnim parkovima odgovorna je javna ustanova koja upravlja tim područjem.

Za zaštićena područja u kategoriji posebnog rezervata šumske vegetacije i park-šume donosi se Program zaštite, njege i obnove šuma koji sadrži mjere njihove zaštite i sastavni je dio šumskogospodarskog plana, te se izrađuje i sprovodi u sklopu šumskogospodarskog plana. Isti program za šume u nacionalnim parkovima i strogim rezervatima predstavlja samostalni dokument.

Nadzor nad sprovođenjem mjera iz programa upravljanja gospodarskom jedinicom sa planom upravljanja područjem ekološke mreže i Programa zaštite, njege i obnove šuma koordinisano obavljaju šumarski inspektori i inspektori zaštite prirode.

Zakon o morskom ribarstvu utvrđuje ciljeve ribarske politike, način korišćenja resursa i zaštite bioloških bogatstava mora, način i uslove obavljanja ribolova, upravljanje ribarskom flotom i druga pitanja bitna za morsko ribarstvo. Čuvari prirode su ovlašćene osobe za neposredni nadzor nad sprovođenjem odredbi Zakona o morskom ribarstvu u dijelovima mora koji su zaštićenim u kategorijama nacionalnog parka, posebnog rezervata i parka prirode.

Zakon o slatkovodnom ribarstvu uređuje racionalno i održivo upravljanje ribljim fondom kopnenih ribolovnih voda, načine i uslove obavljanja ribolova, nadzor i inspekciju, prekršajne odredbe i druga pitanja bitna za slatkovodno ribarstvo. Neposredni nadzor u dijelu koji se odnosi na zaštićena područja i ekološke mreže sprovode čuvari prirode.

Neposredni nadzor u sprovođenju odredbi Zakona o slatkovodnom ribarstvu u dijelovima koji se ne odnose na zaštićena područja i područja ekološke mreže sprovode: vodočuvari u dijelu koji se odnosi na dozvole, ograničenja i zabrane obavljanja ribolova u koritu vodotoka ili ovlašteni službenici županije na čijem se području obavlja gospodarski ribolov, na ribolovnim vodama.

Državni inspektorat, odnosno ribarski inspektor obavljaju inspekcijski nadzor nad sprovođenjem odredbi Zakona o slatkovodnom ribarstvu i propisa donesenih na osnovu njega.

Zakon o vodama uređuje pravni status voda, vodnog dobra i vodnih građevina, upravljanje kvalitetom i količinom voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda, detaljnu melioracijsku i navodnjavanje, posebne djelatnosti za potrebe upravljanja vodama, institucionalni okvir obavljanja tih djelatnosti i druga pitanja vezana za vode i vodno dobro.

Javno vodno dobro je javno dobro u opštoj upotrebi odnosno u javnoj upotrebi i u vlasništvu je Republike Hrvatske. Javnim vodnim dobrom upravljaju Hrvatske vode. Poslove neposrednog nadzora nad stanjem voda i vodnih građevina, ali i protivpravnog korišćenja javnoga vodnog dobra i protivpravne eksploatacije šljunka i pijeska i drugoga materijala (gline, zemlje, kamena i dr.) radi sprječavanja, utvrđivanja i uklanjanja zagađenja voda, oštećenja vodnih građevina i nanošenja štete javnoj imovini obavljaju vodočuvari. Državi inspektorat, odnosno vodopravna inspekcija obavljaju inspeksijski nadzor nad primjenom Zakona o vodama.

Zakonom o lovstvu uređuje se oblast lovišta i divljači. Upravljanje obuhvata uzgoj, zaštitu, lov i korišćenje divljači i njenih djelova, a ti poslovi imaju ekonomsku, turističku i rekreativnu funkciju, kao i funkciju zaštite i očuvanja biodiverziteta i ekološke ravnoteže prirodnih staništa, divljači i divlje faune i flore.

U zaštićenim područjima se mogu ustanovljavati lovišta, osim ako je posebnim propisima u njima zabranjen lov - tada je ustanovljavanje lovišta zabranjeno. Lovnogospodarska osnova je planski akt kojim se detaljno uređuje upravljanje, uzgoj, zaštita, lov i korišćenje određenom divljači i lovištem za razdoblje od deset lovni godina u skladu sa mogućnosti staništa, brojnosti i stanjem populacije divljači koja se uzgaja u otvorenim i ograđenim lovištima. Lovnogospodarska osnova temelji se na brojnom stanju svih vrsta divljači koje stalno ili sezonski žive u lovištu i na broju divljači koja se može uzgajati u lovištu, vodeći računa o prisutnosti strogo zaštićenih životinjskih vrsta koje utiču ili na koje utiče upravljanje lovom, ne narušavajući pritom prirodne odnose među vrstama.

Prema Zakonu o lovstvu, **zabranjeno je loviti divljač u pojasu od 200 metara od granice posebno zaštićenih dijelova prirode** (ako je posebnim propisom u njima zabranjen lov) i prolaza koji služe za migraciju divljači preko puteva.

Inspeksijski nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti prirode i propisa donesenih na osnovu njega obavljaju državni službenici inspekcije zaštite prirode.

Inspeksijski nadzor u zaštićenom području i području ekološke mreže sprovode i druge inspekcije nadležne prema posebnim propisima iz područja zaštite životne sredine, poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva, voda, rudarstva, veterinarstva i zdravstva na način propisan Zakonom o zaštiti prirode i navedenim posebnim propisima.

Zakon o zaštiti prirode u Republici Hrvatskoj propisuje i način izdavanja koncesija u zaštićenim područjima. Koncesijom se stiče pravo korišćenja prirodnih dobara, **osim na šumama i šumskom zemljištu** u vlasništvu Republike Hrvatske ili pravo obavljanja djelatnosti od interesa za Republiku Hrvatsku, kao i pravo na izgradnju i korišćenje objekata i postrojenja potrebnih za obavljanje tih djelatnosti u zaštićenim područjima i speleološkim objektima na kojima je to dopušteno u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode. Na pitanja vezana uz koncesije koja nisu uređena Zakonom o zaštiti prirode primjenjuje se Zakon o koncesijama.

Koncesije	Koncesijska odobrenja
Koncesije se daju u svrhu: - gospodarskog korištenja prirodnih dobara, - obavljanja djelatnosti od interesa za Republiku Hrvatsku te - za izgradnju i korištenje objekata i postrojenja potrebnih za obavljanje tih djelatnosti	Koncesijska odobrenja daju se u svrhu: - gospodarskog korištenja prirodnih dobara i/ili - obavljanje drugih dopuštenih djelatnosti
Ne mogu se izdati na šumama i šumskom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske	Ne mogu se izdati na pomorskom dobru te šumama i šumskom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske, osim za speleološke objekte koji se nalaze u šumama i šumskom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske
1.Ministarstvo donosi odluku o davanju koncesije: a) za nacionalne parkove i posebne rezervate, b) za parkove prirode ako posebnim zakonom nije drukčije određeno, c) za speleološke objekte.	1.Upravno vijeće javne ustanove donosi odluku o koncesijskom odobrenju: a) kada se za davanje koncesijskog odobrenja provodi javno prikupljanje ponuda, b) kada se koncesijsko odobrenje daje neposredno na zahtjev bez prikupljanja ponuda i to – vlasniku i/ili nositelju prava na zemljištu na kojemu se nalazi ulaz/izlaz speleološkog objekta, – vlasniku i/ili nositelju prava na nekretnini unutar zaštićenog područja.
2.Za druga zaštićena područja odluku o davanju koncesije donosi nadležno tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave (to su upravna tijela županija).	2.Ravnatelj nadležne javne ustanove donosi odluku o koncesijskom odobrenju: - kada se koncesijsko odobrenje daje neposredno na zahtjev bez prikupljanja ponuda i to za obavljanje jednokratnih djelatnosti ili djelatnosti koje se ne obavljaju u kontinuitetu dužem od sedam dana na godišnjoj razini
Izdaju se na rok od šest do 55 godina	Izdaju se na vrijeme do pet godina

Slika 2. Koncesije i i koncesijska odobrenja

Propisano je svakako da koncesionar ima obavezu sprovođenja mjera zaštite. A u samom načinu finansiranja zaštićenih područja shodno Zakonu o zaštiti prirode navodi se i mogućnost finansiranja od prihoda od koncesija.

I. NADLEŽNOSTI ČUVARA PRIRODE

Neposredni nadzor u zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže obavljaju glavni čuvar prirode i čuvari prirode javne ustanove koja upravlja tim područjima. Ovlašćenja čuvara prirode su sledeća:

U sprovođenju nadzora, ako zatekne osobu u zaštićenom području ili području ekološke mreže da obavlja radnje za koje je propisana prekršajna odgovornost ovoga Zakona i na temelju njega donesenih propisa, glavni čuvar prirode i čuvar prirode ima pravo i obavezu:
provjeriti identitet osobe,
davati upozorenja i zapovijedi,
prikupiti podatke i obavijesti,
pregledati osobu, prtljag, prijevozno sredstvo ili plovilo,
privremeno ograničiti kretanje na određenom području,
osigurati mjesto događaja,
naplatiti novčanu kaznu, štetu i učinjene troškove od prekršitelja uz izdavanje potvrde,
privremeno oduzeti protupravno prisvojeni dio živog ili neživog svijeta koji pripada zaštićenom području, kao i sredstva kojima je izvršeno protupravno prisvajanje,
zatražiti uspostavu prijašnjeg stanja, odnosno narediti mjere za sprječavanje i uklanjanje štetnih posljedica,
izreći upravnu mjeru,
podnijeti kaznenu prijavu,
pokrenuti prekršajni postupak podnošenjem optužnog prijedloga.

Tabela 15. Ovlašćenja čuvara prirode u Republici Hrvatskoj

Uz poslove neposredne zaštite, čuvari prirode obavljaju i poslove čuvanja i unapređenja zaštićenog područja i područja ekološke mreže, a posebno:

- planiranje, organizovanje i izvođenje edukativnih šetnji,
- ekološku edukaciju posjetioca i lokalnog stanovništva,
- vode brigu o sigurnosti posjetioca i preduzimaju radnje spašavanja,
- posmatraju i prate stanje biljnih i životinjskih vrsta, vrsta gljiva i drugih vrijednosti zaštićenog područja i područja ekološke mreže.

J. MEHANIZMI JAČANJA KAPACITETA ZA UPRAVLJANJE

U cilju jačanja kapaciteta upravljača identifikovane su kompetencije potrebne zaposlenima u javnim ustanovama za upravljanje zaštićenim područjima u Hrvatskoj, posebno za službe čuvara prirode, kao i za stručne službe javnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima.

Takođe, izrađen je i Nacionalni plan jačanja kapaciteta za upravljanje zaštićenim područjima. Isti se realizuje kroz Program edukacije zaposlenih u zaštiti prirode kroz koji su razvijeni pojedini tematski moduli koji se sprovode od 2011. godine.

Shodno Zakonu o zaštiti prirode glavni čuvar prirode i čuvar prirode polažu stručni ispit u roku od godinu dana od dana stupanja na dužnost, a način polaganja, sadržaj i struktura ispita propisana je **Pravilnikom o sadržaju i načinu polaganja stručnog ispita za glavnog čuvara prirode i čuvara prirode** (Narodne novine, broj 119/17). Stručni ispit organizuje Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja zajedno s Ispitnim povjerenstvom, a svakom ispitnom roku prethodi **trodnevni pripremni trening**. Tako je osmišljen stručni Ispit za čuvare prirode i materijali kao priprema za ispit a sve u cilju da se čuvari obuče za postupanje i o nadležnostima drugih strana u upravljanju.

Jačanje kapaciteta čuvara prirode nadležnost je Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja i Državnog inspektorata koji takođe učestvuje u stručnom osposobljavanju službe neposrednog nadzora zaštite prirode.

Ostali relevantni pravilnici kojima je definisan rad čuvara prirode su: Pravilnik o načinu rada i postupanja čuvara prirode (Narodne novine, broj 35/21), Pravilnik o službenoj iskaznici i znački čuvara prirode (Narodne novine, broj 64/14, 31/19, 144/20), Pravilnik o službenoj odori čuvara prirode (Narodne novine, broj 117/17, 109/19) i Pravilnik o jedinstvenom vizualnom identitetu zaštite prirode u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, broj 81/20).

Od ostalih mehanizama jačanja kapaciteta čuvara prirode su Godišnji seminar čuvara prirode i Program edukacije zaposlenih u zaštiti prirode utemeljen na definisanim kompetencijama.

Pored navedenog, razmjena znanja i iskustava unutar sektora zaštite prirode trenutno se sprovodi na nekoliko različitih platformi. Kao najvažnija platforma ističu se stručni skupovi.

Skup stručnih službi javnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima od 2007. godine jednom godišnje organizuje Zavod za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja (ranije Državni zavod za zaštitu prirode odnosno Hrvatska agencija za okoliš i prirodu).

Godišnji seminar čuvara prirode ima još dužu tradiciju i odvija se u organizaciji Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja još od 2001. godine. Do 2019. godine Godišnji seminar čuvara prirode organizovao je Sektor inspekcijskih poslova i unapređenja rada Ministarstva, no izdvajanjem inspekcije iz Ministarstva i pripajanjem Državnom inspektoratu, poslove organizacije preuzeo je Zavod za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva.

Tokom 2016. godine razvijena je izrazito važna platforma - **Interni portal Informacionog sistema zaštite prirode**, namijenjen razmjeni podataka, znanja i iskustava, poboljšanju komunikacije i samim tim jačanju kapaciteta svih aktera u sistemu (državne uprave, regionalne samouprave i javnih ustanova). Na Internom portalu se mogu pronaći interne novosti, kalendar događanja i dokumenta relevantna kolegama unutar sistema, a njegovo ažuriranje sprovodi Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, javnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže i upravnih tijela na regionalnom/lokalnom nivou. Interni portal održavaju zaposleni Zavoda za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. (Interni portal nije namijenjen široj javnosti. Ukoliko nemate korisničko ime i lozinku, nećete biti u mogućnosti pristupiti).

XI PREPORUKE ZA UNAPREĐENJA ZAKONODAVNOG OKVIRA I SISTEMA UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U CRNOJ GORI

Imajući u vidu trenutno stanje u zaštićenim područjima na teritoriji Crne Gore, kao i ključne izazove sa kojima se upravljači susreću, u nastavku je dat pregled preporuka za unapređenje zakonodavnog okvira i sistema upravljanja zaštićenim područjima u Crnoj Gori.

Preporuke za upravljače u saradnji sa Ministarstvom ili lokalnim upravama (gdje je relevantno):

1. Za sva zaštićena područja koja nemaju imenovane upravljače ili im nedostaje dokumentacija koja predstavlja osnov planiranja i adekvatnog upravljanja neophodno je po hitnom postupku:
 - imenovati upravljače za područja gdje ih nema.
 - izraditi plan upravljanja i/ili jednogodišnje programe upravljanja, akt o unutrašnjem redu i godišnji program obuke i razvoja kadrova.
 - Izraditi finansijske planove.
 - inicirati procedure revizije (ukoliko je slučaj da nedostaje studija zaštite, da područje nema određene granice ili podatke o ciljnim vrstama i staništima).
2. Shodno članu 13 Zakona o unapređenju poslovnog ambijenta (2012. god.), neophodno je da se javna preduzeća reorganizuju u skladu sa Zakonom o privrednim društvima (rok je istekao 2016 god) i Zakonom o nacionalnim parkovima.
 - S tim u vezi, potrebno je naći najbolji model za transformaciju JPNP i JPMD. Posebno preporučujemo razmatranje modela kojim bi upravljači zaštićenih područja imali status Javnih ustanova po ugledu na Hrvatsku. Ovakav model je prisutan u Crnoj Gori u nekim oblastima kao što su zdravstvo i obrazovanje.
3. Za zaštićena područja koja imaju imenovane upravljače, a nemaju službe zaštite i adekvatan kadar neophodno je oformiti službu zaštite shodno Zakonu o zaštiti prirode i Pravilniku o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra („Sl. list CG“ br. 35/10).
4. Za zaštićena područja koja imaju imenovane upravljače, a nemaju oformljene stručne službe ili zaposlene biologe ili srodne struke, u cilju redovnog monitoringa biodiverziteta uspostaviti praksu da se ovakav monitoring radi u saradnji sa Univerzitetom Crne Gore ili pak angažovanjem relevantnih eksperata.
5. Donijeti za sva zaštićena područja minimum godišnji program obuke i razvoja kadrova, a po modelu Hrvatske preporučljivo bi bilo izraditi Nacionalni plan jačanja kapaciteta za upravljanje zaštićenim područjima;
6. U kontekstu adekvatnijeg postupanja neophodno je izraditi i jedinstvene procedure/upustva u postupanju zaštitara i uspostaviti novi mehanizam koordinacije sa relevantnim inspekcijским službama i policijom;
7. Realizovati obuke sudskih organa u cilju adekvatnijeg sprovođenja zakonske regulative u oblasti zaštite prirode;

8. Opremiti službe zaštite i u tom kontekstu sagledati mogućnost većeg infrastrukturnog projekta koji bi bio financiran od strane IPA fondova ili ukoliko to nije moguće iz Kapitalnog budžeta koji bi poslužio za adekvatno opremanje službi zaštite.
9. Organizovati tematske godišnje stručne skupove upravljača zaštićenih područja na kojima bi se mogla razmijeniti iskustva i prakse;
10. Po proglašenju zaštićenog područja ili reviziji propisati mogućnost i obavezu da se zabrane i ograničenja unesu u važeće dozvole, koncesiona akta i ugovore korisnicima prirodnih resursa na prostoru zaštićenih područja;
11. Ohrabriti upravljače da uspostave tijela za saradnju sa lokalnim zajednicama, a u cilju njihovog boljeg funkcionisanja, potrebno je edukovati zaposlene u zaštićenim područjima na temu komunikacije sa zainteresovanim stranama;
12. Izvršiti analizu i dati preporuke za usklađivanje zakona koji tretiraju oblast naplate taksi u zaštićenom području u slučaju upravljača koji nemaju već takvu mogućnost (npr. JPMD);
13. Izvršiti analizu zakonskih nedostataka za uvođenje mehanizma plaćanja usluga ekosistema u svim zakonima koji tretiraju finansiranje i ostvarivanje prihoda zaštićenim područjima i sa tim u vezi uskladiti zakonski okvir na način da se isto može realizovati u praksi;
14. Izvršiti analizu važeće prostorno planske dokumentacije i kolizije sa potrebama zaštite prirode u odnosu na granice zaštićenih područja i stručna dokumenta (studije zaštite, planove upravljanja i sl) i dati preporuke za izmjenu istih;
15. Izvršiti analizu mogućeg korištenja sredstava Eko fonda, kao instrumenta razvoja zaštićenih područja.

Vezano za izmjene Zakona o šumama

16. Propisati da se upravljanje i gazdovanje šumama šumama i šumskim zemljištem na području zaštićenih prirodnih dobara vrši isključivo u skladu sa režimima zaštite i korišćenja propisanim zakonima kojima je uređena zaštita prirode i procjena uticaja na životnu sredinu.
17. Zakonom o šumama osigurati da je prilikom donošenja Program gazdovanja šumama koji obuhvata zaštićena prirodna dobra potrebno dobiti saglasnost organa državne uprave nadležnog za zaštitu životne sredine po prethodno pribavljenom mišljenju upravljača zaštićenog područja.
18. Propisati da program gazdovanja šumama u zaštićenom području mora sadržati detaljan opis stanja biodiverziteta, posebno analizu stanja indikatorskih vrsta i stanišnih tipova zaštićenih područja, ciljeve upravljanja i očuvanja indikatorskih vrsta i stanišnih tipova, mjere očuvanja, aktivnosti za postizanje ciljeva i ocijene sprovođenja programa gazdovanja šumama.
19. Propisati za nacionalne parkove, park šume i posebne rezervate šumske vegetacije, donošenje Programe zaštite, njege i obnove šuma.
20. U kontekstu adekvatnog upravljanja šumama, predvidjeti obavezu formiranja stručne komisije za doznačavanje stabala za sječu u kojoj upravljač zaštićenog područja obavezno mora imati svog predstavnika ili može imenovati stručno lice koje će ga u tom smislu zastupati;
21. Propisati obavezu da se upravljaču zaštićenog područja mora najaviti bilo koja aktivnost vezano za šume u zaštićenom području i da upravljač ima pravo da imenuje predstavnika u kontroli/nadziranju sprovođenja tih aktivnosti.

Vezano za predlog izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode neophodno je:

22. Da se smjernice i uslovi zaštite prirode izdaju i za koncesione planove i akta;
23. Razmotriti rješenje u Zakona o zonama i režimima zaštite u odnosu na vrste zaštićenih područja. Pitanje režima zaštite u pojedinim zonama potrebno je definisati kroz podzakonski akt. Na ovaj način ovo pitanje su uredile države EU npr. Hrvatska i Slovenija. Ovo pitanje zahtijeva preciznije definisanje kroz podzakonski akt i iz razloga proglašavanja novih zaštićenih područja u Crnoj Gori u kategoriji V (IUCN) – Park prirode; **Detaljnije obrazloženo u Aneksu 5 - OBRAZAC 4 - Primjedbe, predlozi i sugestije na Zakon o zaštiti prirode;**
24. Definirati bliže procedure za upravljanje zaštićenim područjima na teritoriji više lokalnih samouprava;
25. Razmotriti opravdanost uvođenja nove/stare vrste zaštićenog prirodnog dobra – Regionalni park.
26. Propisati mjere zaštite, razvoja i unapređivanja i način korišćenja dobara parkova prirode.
27. Propisati obavezu učešća javnosti u donošenju planova upravljanja i formiranju modela za saradnju sa lokalnim stanovništvom;
28. Definirati obavezu upravljača da ima stručnu službu ili minimum stručnog osoblja za upravljanje zaštićenim područjem uključujući i njihove minimalne kvalifikacije (ovo podrazumijeva i potrebu izmjene postojećeg Pravilnika o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra („Sl. list CG“ br. 35/10));
29. Uprostiti sadržaj plana upravljanja i ostaviti osnovu za smjernice o izradi plana upravljanja;
30. Pojednostaviti proces usvajanja i revizije planova upravljanja, kako bi se omogućilo prilagodljivo upravljanje;
31. Definirati obavezan sadržaj jednogodišnjih programa upravljanja i izvještaja o radu;
32. Propisati za nacionalne parkove, park šume i posebne rezervate šumske vegetacije, donošenje Programe zaštite, njege i obnove šuma.
33. Proširiti ovlaštenja čuvara/zaštitara u smislu mogućnosti pisanja prekršajnih kazni i naloga, procesuiranja i naplate prekršaja (ovo je predmet i Zakona o zaštiti lica i imovine), a kao prvi korak uraditi analizu uvođenja kazni zbog različitih organizovanja upravljača;
34. Dodati član kojim se preciziraju prava upravljača i obaveze institucija/subjekata koje imaju nadležnosti za korišćenje i upravljanje prirodnim resursima u zaštićenim područjima prema upravljačima zaštićenih područja. Ova član bi morao kasnije biti reflektovan i u ostalim zakonima koji tretiraju ovu temu: Zakon o šumama, Zakon o divljači i lovstvu, itd. Ovaj član obuhvata prethodno navedene predloge po ovom pitanju;
35. Propisati obavezu da se oni koji obavljaju aktivnosti u zaštićenim područjima shodno bilo kojim dozvolama javljaju/obavještavaju o tome upravljače zaštićenih područja;
36. Propisati obavezu da upravljač zaštićenog područja daje mišljenje, pored stručnog organa uprave koji se bavi poslovima zaštite prirode, na sva koncesiona i planska dokumenta korišćenja prirodnih resursa i prostora na teritoriji kojom upravlja;
37. Propisati obavezu da upravljač zaštićenog područja mora biti informisan o svim planiranim radnjama, načinu i vremenu realizacije aktivnosti od strane institucija/subjekata koje imaju nadležnosti/dozvole u okviru zaštićenih područja u smislu korišćenja i upravljanja resursima. Dok se ne propiše obaveza, ovo se može realizovati putem nekog oblika savjetodavnih tijela ili drugih ad-hoc koordinacionih tijela

38. U cilju unapređenja saradnje sa lokalnom zajednicom za sva zaštićena područja koja spadaju u kategorije park prirode, posebni rezervat, nacionalni park propisati obavezu uspostavljanja tijela za redovnu saradnju sa lokalnom zajednicom i njihovo uključivanje u proces donošenja odluka;
39. Propisati obavezu da upravljač zaštićenog područja ima pravo da prisustvuje realizaciji svih planiranih radnji i aktivnosti od strane institucija/subjekata koje imaju nadležnosti/dozvole u okviru zaštićenih područja u smislu korišćenja i upravljanja resursima. Dok se ne propiše obaveza, ovo se može, takođe, realizovati putem nekog oblika savjetodavnih tijela ili drugih ad-hoc koordinacionih tijela;
40. Pravima i obavezama čuvara/zaštitara dodati i obaveze planiranja, organizovanja i izvođenja edukativnih šetnji, ekološku edukaciju posjetioca i lokalnog stanovništva, vođenje brige o sigurnosti posjetioca i preduzimaje radnje spašavanja, posmatranja i praćenju stanja biljnih i životinjskih vrsta, vrsta gljiva i drugih vrijednosti zaštićenog područja i područja ekološke mreže;
41. Takođe, preporučljivo bi bilo i uvesti obavezu uniformne obuke i stručnog ispita za sve zaštitare u zaštićenim područjima, pa u tom smislu i izraditi jedinstveni kurikulum koji bi sprovodila licencirana institucija/organizacija;
42. Proširiti ovlašćenja čuvara/zaštitara da mogu naplatiti prekršajne kazne i u tom kontekstu izmjeniti cijeli sistem zakona i podzakonskih akata (Zakon o zaštiti prirode, Zakon o nacionalnim parkovima i Zakon o zaštiti lica i imovine sa pratećim pravilnicima);
43. Uvesti obavezu izdvajanja finansijskih sredstava za zaštićeno područje kojim se upravlja od strane onog ko ga je uspostavio i u tom smislu obavezan % koji se minimalno mora izdvajati za mjere zaštite prirode na samom području;
44. U načinima finansiranja integrisati i mogućnost dobijanja dijela sredstava od koncesija u zaštićenim područjima (u tom kontekstu izmijeniti i Zakon o koncesijama);
45. Izvršiti analizu kompatibilnosti rješenja Zakona sa drugim sistemskim zakonima.
46. U prekršajnim odredbama predvidjeti kazne za nerealizaciju svih aktivnosti iz shodno Zakonu o zaštiti prirode po pitanju upravljanja;

ANEKS 1– BIBLIOGRAFIJA

- Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, Vlada Crne Gore, Podgorica 2016
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem, Vlada Crne Gore, Podgorica 2015
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Nacionalna strategija biodiverziteta s Akcionim planom za period 2016-2020, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2015
- Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore, Informacija o stanju u Nacionalnim parkovima, Podgorica, 2014
- Zakon o zaštiti prirode („Sl. list CG“ br. 54/16)
- Zakon o inspekcijском nadzoru („Sl. list CG“ br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15 i 52/16)
- Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata ("Sl. list CG", br. 04/17, 44/18, 63/18 i 11/19 I 82/20)
- Zakon o moru („Sl. list CG“ br. 17/07, 6/08 i 40/11)
- Zakon o morskom ribarstvu i marikulturi („Sl. list CG", br. 56/09, 40/11, 47/15)
- Zakon o zaštiti mora od zagađivanja sa plovnih objekata („Sl. list CG" br. 20/11,26/11 27/14)
- Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe („Sl. list CG" 62/13, 6,14,47/15, 71/17,34/19,77/20)
- Zakon o nacionalnim parkovima („Sl. list CG", br. 28/14 i 39/16)
- Zakon o šumama („Sl. list CG“, br. 47/15)
- Zakon o divljači i lovstvu („Sl. list CG“, br. 52/08, 40/11 i 48/15)
- Zakon o životnoj sredini („Sl. list CG“, br. 52/16 i 3/19)
- Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list CG“, br. 80/05, 59/11 i 52/16)
- Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu („Sl. list CG“, br.75/18)
- Zakon o zaštiti kulturnih dobara („Sl. list CG“, br.49/10, 40/11 i 44/17)
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu („Sl. list CG“, br. 15/92, 59/92 i 32/11)
- Zakon o putevima („Sl. list CG“, br. 42/04, 54/09 i 36/11, 40/11 i 92/17)
- Zakon o turizmu i ugostiteljstvu („Sl. list CG“, br.2/18,br.4/18.,13/18,25/19,67/19)
- Zakon o energetici („Sl. list CG“, br.5/16, 51/17)
- Zakon o slatkovodnom ribarstvu („Sl. list CG“, br.17/18)
- Zakon o lokalnoj samoupravi („Sl. list CG", br. 02/18, 34/19 i 38/20)
- Zakon o stranim i invazivnim stranim vrstama („Sl. list CG", br. 18/19)

- Zakon o zaštiti morske sredine („Sl. list CG", br. 73/19)
- Zakon o morskom dobru („Sl. list CG", br. 51/08, 21/09, 73/10 i 40/11)
- Zakon o zaštiti lica i imovine („Sl. list CG", br. 43/2018)
- Zakon o upravljanju otpadom („Sl. list CG", br. 64/11 i 39/16)
- Zakon o vodama („Sl. list CG", br. 27/07 i 32/11, 48/15,52/16,2/17 i 84/18)
- Zakon o privrednim društvima („Sl. list CG", br. 65/20)
- Zakon o finansiranju lokalne samouprave („Sl. list CG", br. 3/2019)
- Pravilnik o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra („Sl. list CG", br. 35/10)
- Pravilnik o načinu obilježavanja granica nacionalnih parkova („Sl. list CG", br. 70/18)
- Rješenje o stavljanju pod zaštitu rijetkih, prorijedjenih, endemicnih i ugrozenih biljnih i životinjskih vrsta („Sl. list CG" br. 76/06)
- Zakon o zaštiti prirode (Narodne novine 80/13, 15/18, 14/19 i 127/19)

ANEKS 2 – LISTA KONTAKATA PREDSTAVNIKA UPRAVLJAČA ZP SA KOJIMA JE ORGANIZOVAN SASTANAK TOKOM FEBRUARA 2023.

Opština Tuzi Hasan Hadžiablahović	uživo	hadziablahovic@gmail.com
PP Dragišnica Komarnica Ratko Perišić	telefon	ratkoperisic86@gmail.com
Park prirode Orjen Bojana Vuković	zoom	parkprirodeorjen@gmail.com
Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine Nikšić Vera Mirković i Boro Vuković	zoom	mirkovicvera@yahoo.com borovukovic@t-com.me
Sekretarijat za zaštitu životne sredine Kolašin Mile Glavičanin	zoom	mile.glavicanin@opstinakolasin.me
JPMD Dijana Došljak Aleksandra Ivanović Nemanja Malovrazić	zoom	dijana.dosljak@morskodobro.com aleksandra.ivanovic@morskodobro.com nemanja.malovrazic@morskodobro.com
Opština Bijelo Polje Jasmin Ćorović	telefon	odrzivirazvoj@bijelopolje.co.me
Nikola Cicmil Park prirode Piva	Zoom	info@parkpiva.com parkpiva@yahoo.com
Tivat Tatjana Krstović	telefon	floris@t-com.me
NP Biogradska gora Marija Dulović	Zoom/vajber	npbiogradskagora@nparkovi.me
Park prirode Komovi (Andrijevića) Tomica Kićović	Zoom/ telefon	parkprirodekomovi@gmail.com
Komunalno Cetinje Danijela Banović	telefon	danijela.banovic@komunalnocetinje.me
Sekretarijat za zžš Prijestonice Cetinje Marija Proročić	zoom	marija.prorocic@cetinje.me info@lipa-cave.me

Lipska Pećina – predstavica		
Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice Drago Đeković i Ana Pajević	uživo	info@auzp.me
JPNP Aleksandar Mijović Maša Vučinić	telefon uživo	aleksandarmijovic@nparkovi.me masa.vucinic@nparkovi.me

ANEKS 3– UPITNIK

UPITNIK ZA UPRAVLJAČE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

O zaštićenom području

1. Da li je i kada urađena studija zaštite za zaštićeno područje?
2. Da li je i kada planirana revizija studije zaštite?
3. Da li je i kada donijet petogodišnji plan upravljanja zaštićenim područjem?
4. Da li je i kada donijet godišnji program upravljanja?
5. Da li je i kada donijet akt o unutrašnjem redu?
6. Da li je i kada donesen godišnji plan razvoja i obuke kadrova?
7. Da li je i kada usvojen finansijski plan?
8. Da li se od strane upravljača prati stanje u zaštićenom području i ako da da li se ti podaci dostavljaju Agenciji za zaštitu životne sredine?
9. Da li se dostavlja godišnji izvještaj Ministarstvu odnosno nadležnom organu lokalne uprave o realizaciji plana upravljanja zaštićenim područjima odnosno godišnjeg programa upravljanja, sprovedenim mjerama, finansijskim sredstvima utrošenim za sprovođenje mjera?
10. Da li vezano za izradu navedenih dokumenata postoje nedoumice i nejasnoće u odnosu na procedure propisane Zakonom o zaštiti prirode?
11. Da li postoje nejasnoće u odnosu na definisani sadržaj navedenih dokumenata u Zakonu?
12. Da li imate socio-ekonomski savjet (ili drugi mehanizam saradnje sa lokalnom zajednicom i drugim zainteresovanim stranama)? Ukoliko je odgovor DA, molim vas odgovorite na sljedeća pitanja:
 - a. Koliko često se sastaje?
 - b. Da li imate godišnji plan rada socio-ekonomskog savjeta?
 - c. Kako funkcioniše rad socio-ekonomskog savjeta?
 - d. Da li smatrate da doprinos ovog tijela u upravljanju zaštićenog područja koristan?
 - e. Da li imate sugestije u pogledu unapređenja rada ovog tijela/savjete za ostale upravljače o čemu da vode računa prilikom uspostavljanja ovog tijela?
13. Navesti preporuke po pitanju prevazilaženja izazova/nejasnoća?

Ukoliko su odgovori pod 7. i 9. DA - molimo da dostavite dokumenta

Za svaki odgovor NE dodatno pitanje da se navede zašto- šta predstavlja izazov ili prepreku?

Finansijska održivost

1. Na koji način i iz kojih izvora finansiranja se obezbjeđuju finansijska sredstva za upravljanje zaštićenim područjem? (Budžet Crne Gore/jedinice lokalne samouprave/naknade za korišćenje zaštićenog područja/donacije/drugi izvori)?
2. Kakav je odnos u % u prosjeku u odnosu na različite izvore finansiranja u budžetu zaštićenog područja?
3. Koliki je budžet zaštićenog područja u 2021. godini?
4. Kakva je struktura rashoda zaštićenog područja?
5. Da li možete i da li naplaćujete naknade za korišćenje zaštićenog područja? I da li postoje mogućnosti unapređenja zakonskog okvira po ovom pitanju?
6. Koliko se od tog iznosa opredijelilo za konkretne mjere zaštite?
7. Da li nam možete dostaviti podatke o budžetu zaštićenog područja od osnivanja do danas? (Za NP za zadnjih 5 godina)
8. Da li ste zadovoljni tehničkom opremljenosti za upravljanje i ukoliko niste šta biste izdvojili kao nedostatak?

Kapaciteti

1. Koji je broj stalno zaposlenih na dan 31.12.2022?
2. Da li postoji služba zaštite? Ukoliko da koliko zaštitara radi u istoj? Da li je taj broj dovoljan za zadovoljavanje funkcije zaštite?
3. Da li su prošli odgovarajuće obuke? Da li imaju licence za bavljanje poslovima fizičke zaštite po Zakonu o zaštiti imovine i lica Crne Gore?
4. Da li smatrate da bi zaštitari trebali da imaju veća ovlašćenja i ako da navedite koja?
5. Koliko stručnih lica za zaštitu prirode radi u zaštićenom području i postoji li posebna stručna služba?

Izazovi u upravljanju

1. Koji su ključni problemi u upravljanju zaštićenog područja kojim upravljate? (najmanje 3)
2. Koji su ključni spoljni pritisci koje ste identifikovali?
3. Da li po vama postoje neusaglašenosti, nedostatnosti, preklapanje nadležnosti sa drugim institucijama u smislu zakonodavnog okvira i ako da navedite ih?
4. Koje su ključne prednosti zaštićenog područja kojim upravljate?
5. Kako bi ste ocijenili saradnju sa (1 (nezadovoljni) – 5 (odlično)):
 - a. Upravom za inspeksijske poslove
 - i. Ekološka
 - ii. Inspekcija za lovstvo i šumarstvo ili ribarska inspekcija
 - iii. Rudarsko-geološka

- iv. Vodoprivredna
 - b. Upravom policije/ostalim institucijama koje imaju nadležnosti kontrole
 - c. Ministarstvom ekologije, prostornog planiranja i urbanizma
 - d. Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
 - e. Lokalnom upravom ako je primjenjivo
 - f. Agencijom za zaštitu životne sredine
 - g. Komunalnom policijom
 - h. Drugim upravljačima
6. Koji bi bio vaš predlog boljeg mehanizma saradnje sa institucijama relevantnim za upravljanje zaštićenim područjima?
7. Koja bi bili vaši predlozi u kontekstu unapređenja sveukupnog upravljanja zaštićenim područjima?
- i. sa zakonodavnog aspekta
 - ii. s aspekta unapređenja kapaciteta
 - iii. s aspekta unapređenja održivosti zaštićenih područja
 - iv. s aspekta unapređenja koordinacije između različitih institucija

ANEKS 4– TABELARNI PREGLED KLJUČNIH INFORMACIJA O ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA

NAZIV ZASTICENOG PODRUCJA	KATEGORIJA	STUDIJA ZASTITE	NEOPHODNA REVIZIJA ZP	IMENOVAN UPRAVLJAC	VAZECI PLAN UPRAVLJANJA	
1. Biogradska gora	NP	NE	DA – Procedura revizije u toku	DA	NE	
2. Durmitor	NP	IMA	DA – Procedura revizije u toku	DA	NE	
3. Lovćen	NP	NE	DA – Procedura revizije u toku	DA	NE	
4. Skadarsko jezero	NP	NE	DA – Procedura revizije u toku	DA	NE	
5. Prokletije	NP	IMA		DA	NE	
6. Katič	Park prirode	IMA	NE	DA	DA	
7. Orjen	Park prirode	NE	DA- Stdiija revizije izrađena ali nije usvojena	DA	DA	
8. Platamuni	Park prirode	IMA	NE	DA	DA	
9. Rijeka Zeta	Park prirode	IMA	NE	DA	NE	
10. Ulcinjska solana	Park prirode	IMA	DA	DA	NE (Nacrt urađen ali nije usvojen)	
11. Dragišnica i Komarnica	Park prirode	IMA	DA	DA	NE	
12. Komovi	Park prirode	IMA		DA	DA	
13. Piva	Park prirode	IMA		DA	DA	
14. Stari Ulcinj	Park prirode	IMA	NE	DA	DA	

15. Tivatska solila	Posebni rezervat prirode	IMA (Stručna analiza po tadašnjem zakonu)	DA	DA	NE	
16. Savinska Dubrava	Predio izuzetnih odlika	IMA	NE - Revizija uradjena 2015. godine	DA	NE	
17. Trebjesa	Predio izuzetnih odlika	NE	DA	DA	NE	
18. Arboretum u Grahovu	Spomenik prirode	NE	DA	DA	NE	
19. Botanički vrt Dulovine	Spomenik prirode	NE	DA (Pokrenuta procedura revizije)	DA	NE (pripremljen plan i dostavljen opštini Kolašin, nije usvojen)	
20. Brdo Topliš (Spas) kod Budve	Spomenik prirode	NE	DA (Uradjena Studija zaštite/revizije ali nije usvojena)	NE	NE	
21. Đalovića klisura	Spomenik prirode	NE	DA (Postupak revizije u toku)	NE	NE	
22. Gornjepoljski vir	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	NE	
23. Hrast česvina (Quercus ilex) - Bar, na Crnom rtu kod Sutomora	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	
24. Hrast česvina (Quercus ilex) - Bar, u Sutomoru	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	

25. Hrast česvina (Quercus ilex) - Herceg Novi, na Ilinjici	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
26. Hrast česvina (Quercus ilex) - Herceg Novi, na Savini	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
27. Hrast česvina (Quercus ilex) - Ulcinj, ispod sela Komina	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
28. Hrast česvina (Quercus ilex) - Ulcinj, u Limanu	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)			
29. Hrast medunac (Quercus pubescens) - Ulcinj, u Krutima	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
30. Hrast medunac (Quercus pubescens) - Kotor, Donji Orahovac	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
31. Hrast medunac (Quercus pubescens) - Podgorica, gradska opština Tuzi, u Vranju	Spomenik prirode	NE	DA	NE	NE	
32. Hrast medunac (Quercus pubescens) - Ulcinj, u Zoganju	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	

33. Hrast medunac (Quercus pubescens), skupina stabala - Kotor, kod crkve Sv. Petke	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
34. Hrast ptnar (Quercus coccifera) - Ulcinj, ispod hotela Jadran	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
35. Hrast ptnar (Quercus coccifera), skupina stabala - Ulcinj, u Meterizima	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
36. Jama Duboki Do na Njegušima	Spomenik prirode	NE	DA	NE	NE	
37. Kompleks zelenih površina koje se nalaze između tvrđava Forte Mare i tvrđave Citadele	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	
38. Lipska pećina	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije pokrenuta)	DA	DA	
39. Mala ulcinjska plaža	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
40. Maslina - Olea europaea L. (fam. Oleaceae) - Budva,	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	

Piñanovina u selu Ivanovići						
41. Njegošev park na Cetinju	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	NE	
42. Novakovića pećina kod Tomaševa	Spomenik prirode	NE	DA (planirana u narednom periodu)	NE	NE	
43. Park 13 jul	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	NE	
44. Park hotela "Boka"	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	
45. Park i zgrada zavičajnog muzeja u Herceg Novom	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	
46. Park Muzeja na Topolici	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	NE	NE	
47. Park u dvorištu dječje bolnice na Cetinju	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	NE	
48. Pećina Babatuša	Spomenik prirode	NE	DA	NE	NE	
49. Pećina Globočica	Spomenik prirode	NE	DA	NE	NE	
50. Pećina Magara	Spomenik prirode	NE	DA	DA	NE	
51. Pećina Špilja kod Trnova/Virpazar	Spomenik prirode	NE	DA	NE	NE	
52. Plaža Bečići	Spomenik prirode	NE	DA (Studija revizije izrađena ali nije usvojena)	DA	NE	
53. Plaža Buljarica	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura reviziju u toku)	DA	NE	
54. Plaža Čanj	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	DA	NE	

55. Plaža Drobni pijesak	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura reviziju u toku)	DA	NE	
56. Plaža Jaz	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura reviziju u toku)	DA	NE	
57. Plaža Lučice	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura reviziju u toku)	DA	NE	
58. Plaža Mogren	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	DA	NE	
59. Plaža Pećin	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
60. Plaža Petrovac	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	DA	NE	
61. Plaža Pržna kod Tivta	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	NE	
62. Plaža Sutomore	Spomenik prirode	NE	DA(Procedura revizije u toku)	DA	NE	
63. Plaža Topolica	Spomenik prirode	NE	DA Procedura revizije u toku)	DA	NE	
64. Plaža Valdanos	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
65. Plaža Veliki pijesak	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
66. Plaže Svetog Stefana i Miločera	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
67. Poluostrvo Ratac sa Žutokrljicom	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
68. Sastojina lovora i oleandera iznad vrela Sopot kod Risna	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	

69. Slovenska Plaža	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku Studija revizije uradjena ali nije usvojena)	DA	NE	
70. "Kanjon Cijevne"	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	NE	
71. Stablo stare masline (Olea europaea L.) na Mirovici u Baru	Spomenik prirode	NE	DA (Procedura revizije u toku)	NE	NE	
72. Stari Ulcinj (otok i plaža)	Spomenik prirode	NEMA	DA (Procedura revizije u toku)	DA	NE	
73. Velika plaza kod Ulcinja	Spomenik prirode	NEMA	DA(Procedura revizije u toku)	DA	NE	
74. Veliki gradski park u Tivtu	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	DA	
75. Manastirska tapija	Strogi rezervat prirode	NEMA	DA	DA	NE	
76. Mrijestilište ukljeve na Skadarskom jezeru	Strogi rezervat prirode	NEMA	DA	DA	NE	
77. Rezervat Pančeva oka	Strogi rezervat prirode	NEMA	DA	DA	NE	
78. Park šuma Gorica	Spomenik prirode	IMA	NE	DA	U izradi	
79. Stablo crne topole u Kotoru	Spomenik prirode	IMA	DA	DA	-	-
80. Sopot i Drazin vrt	Preventivna zaštita (posebni rezervat prirode)	IMA	DA	DA	NE	

ANEKS 5- OBRAZAC 4 - PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE NA ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE

ZORAN MRDAK

PARKOVI DINARIDA – MREŽA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA DINARIDA

(IME I PREZIME FIZIČKOG LICA/NAZIV ORGANA, ORGANIZACIJE ILI UDRUŽENJA KOJI DOSTAVLJA PRIMJEDBE, PREDLOGE I SUGESTIJE, KONTAKTI)

MINISTARSTVO EKOLOGIJE, PROSTORNOG PLANIRANJA I URBANIZAMA

(NAZIV MINISTARSTVA KOJEM SE DOSTAVLJAJU PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE)

PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE

ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE

(NAZIV NACRTA ZAKONA, ODNOSNO STRATEGIJE NA KOJI SE ODOSE PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE)

PRIMJEDBA/PREDLOG/SUGESTIJA 1:

ČLAN 56 – PROPISATI DA ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA UPRAVLJAJU JAVNE USTANOVE.

TAKOĐE, POTREBNO JE KROZ POSEBNE ČLANOVE PROPISATI : DJELATNOST JAVNIH USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA, TIJELA UPRAVLJANJA JAVNIH USTANOVA I STRUČNI RAD JAVNIH USTANOVA

OBRAZLOŽENJE PRIMJEDBE/PREDLOGA/SUGESTIJE 1:

KAKO JE UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA DJELATNOST OD JAVNOG INTERESA, A MODEL UPRAVLJANJA (JAVNA USTANOVA, JAVNO PREDUZEĆE) STANDARD U ZEMLJAMA EU, SMATRAMO DA BI SE OVIM ZAKONOM TREBALO PROPISATI DA SU UPRAVLJAČI ZAŠTIĆENIH PODRUČJA JAVNE USTANOVE.

PRIMJEDBA/PREDLOG/SUGESTIJA 2:

ČLAN 25 – STAV 3, UMJESTO POSTOJEĆEG TEKSTA PREDLAŽEMO :

U PARKU PRIRODE DOZVOLJENO SU RADNJE, AKTIVNOSTI I DJELATNOSTI KOJIMA SE NE UGROŽAVAJU TEMELJNE PRIRODNE, KULTURNE VRIJEDNOSTI I ULOGA PARKA.

OBRAZLOŽENJE PRIMJEDBE/PREDLOGA/SUGESTIJE 2:

KAKO JE PARK PRIRODE V KATEGORIJA (IUCN) KOJA SAMOM SVOJOM DEFINICIJOM PREDSTAVLJA DIJELOM KULTIVISANO PODRUČJE SMATRAM DA JE OVO PRIKLADNIJA DEFINICIJA PARKA PRIRODE.

PRIMJEDBA/PREDLOG/SUGESTIJA 3:

ČLAN 29 - U SADRŽAJU STUDIJE ZAŠTITE PREDLAŽEMO DA SE IZBRIŠE: “ PREDLOG KATEGORIJA I ZONA ZAŠTITE” I “GRANICE ZONA SA PRELOMNIM TAČKAMA I REŽIMA ZAŠTITE U PRELOMNIM TAČKAMA”

OBRAZLOŽENJE PRIMJEDBE/PREDLOGA/SUGESTIJE 3

SMATRAMO DA ZONIRANJE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA TREBA BITI OBRADENO KROZ PROSTORNE PLANOVE POSEBNE NAMJENE ZA PODRUČJA KATEGORIJE II, A KROZ PLANOVE UPRAVLJANJA ZA OSTALE KATEGORIJE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA.

TAKOĐE, STUDIJA ZAŠTITE TREBA DA PRUŽI DOVOLJAN BROJ VJERODOSTOJNIH INFORMACIJA O TEMELJNIM VRIJEDNOSTIMA POJEDINAČNOG ZAŠTIĆENOG PODRUČJA, ODNOSNO STRUČNU OSNOVU ZA OBRADIVAČE PROSTORNIH PLANOVA POSEBNE NAMJENE I PLANOVA UPRAVLJANJA.

STUDIJA ZAŠTITE KROZ SADAŠNJE ZAKONSKO RIJEŠENJE PREUZIMA ULOGU UPRAVLJAČKOG DOKUMENTA ZA ZAŠTIĆENO PODRUČJE, ŠTO ONA NE TREBA BITI KROZ SVOJU ULOGU I KARAKTER U SISTEMU ZAŠTITE PRIRODE.

PRIMJEDBA/PREDLOG/SUGESTIJA 4:

ČLAN 32 -

BRISATI TEKST KOJIM SE POJAŠNJAVAJU REŽIMI ZAŠTITE U ZONAMA I, II, II.

PROPISATI IZRADU PODZAKONSKOG AKTA KOJIM SE DEFINIŠU REŽIMI ZAŠTITE U POJEDINIM ZONAMA.

OBRAZLOŽENJE PRIMJEDBE/PREDLOGA/SUGESTIJE 4:

PITANJE REŽIMA ZAŠTITE U POJEDINIM ZONAMA POTREBNO JE DEFINISATI KROZ PODZAKONSKI AKT. NA OVAJ NAČIN OVO PITANJE SU UREDILE DRŽAVE EU NPR. HRVATSKA I SLOVENIJA. OVO PITANJE ZAHTIJEVA PRECIZNIJE DEFINISANJE KROZ PODZAKONSKI AKT I IZ RAZLOGA PROGLAŠAVANJA NOVIH ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U CRNOJ GORI U KATEGORIJI V (IUCN) – PARK PRIRODE.

PRIMJEDBA/PREDLOG/SUGESTIJA 5:

ČLAN 109 –

PREDLAŽEMO NAZIV “ SLUŽBA FIZIČKE ZAŠTITE”, UMJESTO “ SLUŽBA ZAŠTITE”

PROPISATI DONOŠENJE PODZAKONSKOG AKTA KOJI ĆE SE DEFINISATI IZGLED SLUŽBENOG ODIJELA, IDENTIFIKACIONE OZNAKE I DRUGIH ELEMENTA RADA SLUŽBI FIZIČKE ZAŠTITE.

SMATRAMO DA U POTPUNOSTI TREBA KORISTITI NAZIV: ČUVAR ZAŠTIĆENOG PRIRODNOG DOBRA, TJ. BRISATI – ZAŠTITAR.

ČLAN 110 –

PRAVIMA I OBAVEZAMA ČUVARA/ZAŠTITARA DODATI I OBAVEZE PLANIRANJA, ORGANIZOVANJA I IZVOĐENJA EDUKATIVNIH ŠETNJI, EKOLOŠKU EDUKACIJU POSJETIOCA I LOKALNOG STANOVNIŠTVA, VOĐENJE BRIGE O SIGURNOSTI POSJETIOCA I PREDUZIMAJE RADNJE SPAŠAVANJA, POSMATRANJA I PRAĆENJU STANJA BILJNIH I ŽIVOTINJSKIH VRSTA, VRSTA GLJIVA I DRUGIH VRIJEDNOSTI ZAŠTIĆENOG PODRUČJA I PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE;

PROŠIRITI OVLAŠĆENJA ČUVARA/ZAŠTITARA DA MOGU NAPLATITI PREKRŠAJNE KAZNE I U TOM KONTEKSTU IZMJENITI CIJELI SISTEM ZAKONA I PODZAKONSKIH AKATA (ZAKON O ZAŠTITI PRIRODE, ZAKON O NACIONALNIM PARKOVIMA I ZAKON O ZAŠTITI LICA I IMOVINE SA PRATEĆIM PRAVILNICIMA);

OBRAZLOŽENJE PRIMJEDBE/PREDLOGA/SUGESTIJE 5:

ČLAN 109 –

U PARKOVIMA OSIM SLUŽBE KOJA SE BAVI POSLOVIMA FIZIČKE ZAŠTITE POSTOJI I SLUŽBA KOJA SE BAVI POSLOVIMA STRUČNE ZAŠTITE.

SMATRAMO DA ČUVARI ZAŠTIĆENOG PRIRODNOG DOBRA U CRNOJ GORI TREBAJU IMATI JEDINSTVENI VIZUELNI STANDARD. PRAVILNIKOM BI SE MOGLA DJELIMIČNO NAPRAVITI RAZLIKA IZMEĐU NPR. NACIOANLNOG PARKA I PARKA PRIRODE ILI IZMEĐU KONTINENTALNOG, PLANINSKOG I MORSKOG PARKA

ČLAN 110

OPIS POSLOVA ČUVARA ZAŠTIĆENOG PRIRODNOG DOBRA ZNAČAJNO JE ŠIRI OD POSLOVA DEFINISANIH ZAKONOM KOJI UREĐUJE ZAŠTITU LICA I IMOVINE. ONI UČESTVIJUJU U EDUKATIVNIM AKTIVNOSTIMA, TURISTIČKIM POSLOVIMA, MONITORINGU BIODIVERZITETA ITD.

POTPIS PODNOSIOCA PRIMJEDBI, PREDLOGA I SUGESTIJA